

DR. MÁTYÁS SZABOLCS

BŰNÖZÉSFÖLDRAJZ

EGYETEMI JEGYZET

DEBRECEN, 2020

DR. MÁTYÁS SZABOLCS

BÜNNÖZÉSFÖLDRAJZ

EGYETEMI JEGYZET

DEBRECEN, 2020

A borító a szerző ötlete alapján Tímár Tamás munkája.
A borítón található térkép a PRE-STAT alkalmazással készült.

Szerző:

Dr. Mátyás Szabolcs Ph.D. egyetemi adjunktus

Lektorálta:

Dr. Piskóti-Kovács Zsuzsa Ph.D. egyetemi adjunktus

Prof. Dr. Sallai János egyetemi tanár

Dr. Tóth Antal Ph.D. főiskolai docens

Minden jog fenntartva © 2020

**A kiadó előzetes írásbeli engedélye nélkül sem a teljes mű,
sem annak része semmilyen formában nem sokszorosítható.**

ISBN 978-615-5212-86-4

Kiadja:

Didakt Kiadó

„A bűn földrajzi fogalom.”

Bertrand Russell

BEVEZETÉS

Napjainkban a jó közbiztonságot az alapvető emberi jogok közé sorolják, így alanyi jogon megillett mindenkit, aki demokratikus berendezkedésű állam polgára. Joggal merül fel az emberben a kérdés, hogy vajon ezt tudja-e biztosítani minden ország az állampolgárai számára? Sajnos nem. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy minden társadalom szempontjából a sorskérdések közé tartozik a bűncselekmények számának és összetételének alakulása (MÁTYÁS 2011, MÁTYÁS-SALLAI 2014, 2015).

Az elmúlt bő két évtizedben olyan társadalmi és gazdasági változások, illetve folyamatok játszódtak le a világban, amelyek hatására még meghatározóbb kérdéssé vált a közbiztonság. A rendszerváltozást megelőző néhány évhez képest hazánkban is igen jelentős változások mentek végbe a társadalom szinte minden területén, és e folyamatok következtében többszörösére nőtt a bűncselekmények, az elkövetők és sértettek száma, illetve az okozott kár nagysága. Az okok felderítésében, a problémák feltérképezésében és a lehetséges megoldások megtalálásában igen fontos diszciplína lehet a bűnözésföldrajz, amely jogtalanul mellőzött tudományterület, holott a földtudományokra jellemző térszemlélet és a területi különbségek érzékeltetésére való képessége nagyban hozzájárulhat más bűnügyi tudományok kutatásaihoz is (KOBOLKA–RITECZ–SALLAI 2003, MÁTYÁS 2011, CZIMRE-KOZMA–MÁTYÁS 2015).

A bűnözésföldrajz új tantárgyként van jelen a hazai rendészeti felsőoktatásban¹; korábban e témában nem íródott még felsőoktatási jegyzet. A tárgy bevezetése azt a célt szolgálja, hogy a jövő rendészeti szakemberei megismerkedjenek egy, hazánkban olyan újnak tekinthető tudományterülettel, amely elősegítheti a sikeres nyomozást és a bűnmegelőzést. A mai gyorsan változó, globalizálódott világunkban tudomásul kell venni, hogy a bűnözés csökkentése

1 A tárgy a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának oktatási struktúrájában a mester (MA) és a doktori képzésben (Ph.D.) egyaránt szerepel.

és megelőzése érdekében a hagyományos nyomozati munka mellett új típusú módszerek alkalmazására is szükség van. A bűnözésföldrajz aktualitását mutatja többek között az is, hogy az elmúlt évtizedben rendszeresen jelentek meg a hazai kutatók jóvoltából olyan magyar és idegen nyelvű tanulmányok, melyek a bűnözésföldrajz kutatási módszereinek segítségével kínáltak megoldási javaslatokat az új típusú közbiztonsági problémák megoldására. A tudományterület egyre több kutató érdeklődésének kerül a középpontjába, amit mi sem bizonyít jobban, mint hogy eddig négy, sikeresen megvédett doktori értekezés született a témában, s jelenleg is több kutató tudományos munkája áll védés előtt.

A bűnözésföldrajz képviselői számos tudományterületet képviselnek, jelen kiadvány ezért megpróbálja összefoglalni az eddigi hazai és külföldi tudományos eredményeket. Olyan útmutatót kívánunk adni, ami a gyakorlatban is alkalmazható. A kiadvány próbálja gyakorlatias szemszögből átadni az ismereteket, hogy a stúdium alatt megszerzett tudás a mindennapi rendőri munkában is könnyen adaptálható legyen. A jegyzet nem kizárólag a rendészeti felsőoktatásban tanuló hallgatók számára készült, hanem minden olyan, a rendészettudományban dolgozó, a bűnügyi és a földtudományok iránt érdeklődő embernek, akit foglalkoztat a bűnözés térbeliségének vizsgálata. A jegyzet írása során elsődleges szempont volt az, hogy olyan gondolatmenetet mutassunk be, olyan vezérfonalat adjunk a hallgató kezébe, amivel a tantárgy végén akár maga is önálló kutatásokba kezdhet.

Legvégül pedig nem mulaszthatom el hálás köszönetemet kifejezni mindazoknak, akik e jegyzet írása során észrevételeikkel és hasznos tanácsaikkal segítették munkámat, így Dr. Piskóti-Kovács Zsuzsa adjunktusnak, Prof. Dr. Sallai János r. ezredes egyetemi tanárnak és Dr. Tóth Antal főiskolai docensnek.

Debrecen, 2019. március 10.

A szerző

1. A BŰNÖZÉSFÖLDRAJZ FOGALMA, FELADATA ÉS TUDOMÁNY-RENDSZERTANI HELYE

1.1. A bűnözésföldrajz fogalma és elnevezései

A) FOGALMA

Attól függően, hogy egy adott kutató mely tudományterületet képviseli, tartalmi szempontból jelentős eltérések figyelhetők meg a különféle meghatározásokban. Igen nagy múlttal rendelkeznek a német bűnözésföldrajzi kutatások, ennek ellenére a diszciplína tudományos besorolása még német nyelvterületen sem egyértelmű. Ezt bizonyítják az alábbi meghatározások is.

HENTIG, H. V. (1961) szerint a bűnözésföldrajz „...annak a viszonynak a leírása, ami létezik egyrészt a bűnözés, másrészt a klíma, a föld, a táj, a történelem, a gazdaság és népmozgalom között.” (HEROLD 1973, 81.)

HEROLD, H. véleménye szerint „A bűnügyi földrajz azt a kapcsolatot igyekszik kimutatni, ami a bűnözés és a földrajzi hely között áll fenn. A kiindulási pont tehát nem a bűncselekmények elkövetője (...) vagy a bűnelkövetés helye, hanem a földrajzi hely, a partikuláris sajátosságok, a strukturális és funkcionális jellegzetességek, tehát a földrajzi hely a maga felszíni megjelenésében, az adott technikai, civilizációs, kulturális és társadalmi sajátosságaival.” (HEROLD 1973, 81.)

HELLMER, J. (1972) „a kriminálgeográfiát a kriminológia részének tekinti, mely a bűnözés területi eloszlásával, tényezőivel (a kriminogén faktorokkal) és a bűnüldözés területi különbségeivel foglalkozik.” (TÓTH 2007, 9.)

A hazai geográfusok által megfogalmazott definíciók közül az alábbiakat emeljük ki:

KOVÁCS ZOLTÁN: „A bűnözésföldrajz a kriminológia és a társadalomföldrajz között képez interdiszciplinális kapcsolatot, s mint ilyen nem csupán a bűnelkövetések térbeli eloszlását, hanem a bűnözés térbeli szabályait, társadalmi hátterét is vizsgálja, s prognosztizálja a lezajló társadalmi folyamatok ismeretében a bűnözés várható térbeli elmozdulásait.” (KOVÁCS 1990, 2.)

„BERÉNYI ISTVÁN (1992) – elsősorban a német szociálgeográfia „Kriminalgeographie” értelmezése alapján – a bűnözés földrajzán a szociálgeográfia azon ágazatát érti, amely a tér, a társadalmi csoportok és a bűncselekmények összefüggéseivel foglalkozik.” (TÓTH 2007, 15.)

TÓTH ANTAL értelmezése szerint „...a kriminálgeográfia a bűnözésnek, mint társadalmi tömegjelenségnek a tér- és időbeli aspektusait vizsgáló alkalmazott szociálgeográfiai ágazat, a kriminológia és a társadalomföldrajz között álló inter-szubdiszciplína. A bűnözés térbeli struktúráját, terjedelmét, tendenciáját és dinamikáját, területi intenzitását, társadalmi-gazdasági hátterét, a lezajló társadalmi-gazdasági folyamatok ismeretében a várható térbeli elmozdulásait vizsgálja, s hozzájárul területspecifikus bűnmegelőzési stratégiák kidolgozásához.” (TÓTH 2007, 10-11.)

MÁTYÁS SZABOLCS álláspontja szerint a bűnözésföldrajz „több tudományterület közös metszete, amely legszorosabban a kriminológiához, a kriminalisztikához és a földrajztudományhoz (szociálgeográfia) kapcsolódik. A bűnözésföldrajz a kriminológia, a kriminalisztika és a földrajztudomány között lévő olyan társadalomtudományi ágazat, amely a társadalmi és a gazdasági tényezők ismeretében a bűnözés (bűncselekmények, bűnelkövetők, sértettek) térbeliségét és térbeli eloszlását vizsgálja, és választ kíván adni a bűnözés lehetséges jövőbeli térbeli változásaira, segítve ezzel a hatékony bűnüldözést.” (BODA 2019, 84.)

B) ELNEVEZÉSEI

A bűnözésföldrajz illetve annak szinonim elnevezései minden esetben két tagból állnak (bűnözésföldrajz, kriminálföldrajz stb.). Mindegyik megnevezésnél az egyik tag a földrajz/geográfia (vagy az azzal kapcsolatban lévő tudományterület /pl. topográfia/), a másik pedig a kriminológia, illetve annak szinonim megnevezései.

A magyar nyelv „földrajz” szava a görög eredetű „geográfia” kifejezés fordítása (geo=Föld, grapho=írok, írás /≈a Föld leírása/). „A földrajz a szilárd kéreg, a víz és a levegő élettel átszőtt érintkezési térben a természeti és társadalmi feladatok hatására illetve kölcsönhatására kialakult rendszerek vizsgálatával, különösen azok térbeli elrendeződésének törvényszerűségeivel foglalkozó tudomány” (BORSY 1992, 7).

A „kriminológia” szó a latin eredetű bűncselekmény (crimen) és a görög tan, tudomány (logos) szavakból tevődik össze (≈a bűncselekmények tudománya). „A kriminológia a bűncselekmények halmazával, mint tömegjelenséggel foglalkozik, de emellett szükségképpen vizsgálja az individuális bűnelkövetést, a konkrét bűncselekményeket, a tett, az elkövető, az áldozat milyenségét és az elkövetés körülményeit mint a bűnözés tömegjelenségének elemeit.” (VÍGH 2002, 13.)

A tudományterület elnevezése és a szóösszetétele más nyelvekben is hasonló, így a német a „Kriminalgeographie”, az angol a „criminal geography” (néha: geography of crime vagy crime geography), a francia a „géographie criminelle”, míg a román nyelv a „geografie criminală” kifejezést használja.

A bűnözésföldrajzi kutatások mindössze három évtizedes múlttal rendelkeznek hazánkban. Ennek egyik következménye, hogy az elnevezése kapcsán mind a mai napig nincs konszenzus. A hazai kriminálgeográfiai szakirodalomban a tudományterület alábbi megnevezéseivel lehet találkozni:

„1. BŰNÖZÉSFÖLDRAJZ: A „bűnözés” és a „földrajz” szavak egyértelműen és hűen kifejezik azt, hogy a tudományterület mivel foglalkozik, mely két nagy tudománnyal van a legszorosabb kapcsolatban.

2. KRIMINÁLGEográfIA: A kifejezés a bűnözésföldrajz szó szerinti fordítása, csak a megnevezésére idegen eredetű szavakat használ. A „kriminál” előtag egyértelműen a kriminológiára utal, míg a „geográfia” utótag a földrajz görög eredetű megfelelője.

3. KRIMINÁLFÖLDRAJZ: A bűnözésföldrajz és a kriminálgeográfia kifejezések elegendőnek tekinthető. A „kriminál” előtaggal érzékletesebben van kifejezve a kriminológiához való kötődés, mint a bűnözésföldrajz esetében.

4. BŰNÜGYI FÖLDRAJZ: A bűnügyi földrajz főként az 1990-es és 2000-es években jelent meg, elsősorban német nyelvből, geográfusok által fordított

művekben szerepel. Ezekben a művekben a német „Kriminalgeographie” kifejezést fordították „bűnügyi földrajzként”. E megnevezés kerülendő, mivel a bűnözésföldrajzi kutatásokat nem szűkíthetjük le kizárólag a bűnügyekre, mert a kutatási területhez tartozik többek között a szabálysértések területiségének a vizsgálta is.

5. BŰNCSELEKMÉNYEK FÖLDRAJZA: A bűncselekmények földrajza megnevezéssel kapcsolatos megjegyzések gyakorlatilag megegyeznek a „bűnügyi földrajz” kapcsán elmondottakkal. E megnevezés is azt sugallja, hogy a kutatási terület kizárólag a bűncselekményekre terjed ki, a szabálysértésekre nem.

6. BŰNÖZÉSI FÖLDRAJZ: A megnevezés egyértelmű, és hűen kifejezi a bűnözésföldrajz tudományterületi határait, azonban bármely tudomány esetében érdemes egy szóval (még ha összetett is), nem pedig jelzős szerkezettel kifejezni a tudomány nevét.

7. KRIMINÁLIS FÖLDRAJZ: Nyilvánvaló, hogy a kriminális szó a kriminológiára utal, azonban nem téveszthetjük szem elől azt, hogy a kriminális szónak más jelentései is vannak, és ez mindenképp félreértésre adhat okot.² Ez a szóösszetétel ezért kerülendő.

8. GEOKRIMINOLÓGIA: Az itt szereplő előtag, ami egyértelműen a földtudományhoz való erős kapcsolódást kívánja hangsúlyozni, azonban nem megfelelő módon, mivel a „geo” előtag félreérthető. A szerző véleménye szerint erősen áthallásos, és egyesek a „geo” kapcsán nem a geográfiára, hanem a geológiára (földtan) asszociálhatnak, ami egyértelműen megkérdőjelezi az elnevezés létjogosultságát.

9. KÖRNYEZETI KRIMINOLÓGIA: Határozottan kijelenthető, hogy a környezeti kriminológia kifejezés hibás, mivel annak tárgya, kutatási módszere stb. nem azonos a bűnözésföldrajz által vizsgált tudományterülettel. Természetesen van hasonlóság a környezeti kriminológia és a bűnözésföldrajz között, azonban az előbbi – amely szituációs kriminológia néven is ismert – kriminológiai irányzat, s nem magának a bűnözésföldrajznak egy másik megnevezése.³

2 „Kriminális: mn. 1. biz. Nagyon rossz, csapnivaló, szörnyű 2. Bűnügyi, büntetőjogi. (lat.)” (JUHÁSZ ET AL. 1975, 795.)

3 „A bűnözés négy dimenziója a jog, az elkövető, a célpont és a hely. A környezeti kriminológia a negyedik dimenziót tanulmányozza.” (BRANTINGHAM-BRANTINGHAM után BORBÍRÓ ET AL. 2016, 233.)

10. KRIMINÁLTOPOGRÁFIA: A kifejezés egyaránt utalni kíván a földrajzra és a kriminológiára, azonban a „topográfia” megnevezés erősen leszűkíti a földrajzi kapcsolódást. Mintha azt sejtetné, hogy a földrajzzal csupán annyira a kapcsolódási pont, hogy térképen ábrázoljuk a bűncselekmények és a szabálysértések elkövetési helyeit. Természetesen ez nem így van, a bűnözés-földrajz földtudománnyal való kapcsolata jóval szélesebb, bár természetesen nem tagadható, hogy a bűnözési térképezés is fontos szegmense a bűnözés-földrajznak.

11. KRIMINALISZTIKA FÖLDRAJZA: A „kriminalisztika földrajza” megnevezés kevés helyen szerepel (egyik ilyen forrás az erdélyi geográfus, Vofkori László /2003/: A földrajztudomány rendszertana című könyve). A rendkívül találó és szemléletes név ellenére sem javasolt a bűnözésföldrajz átnevezése, mivel nyilvánvaló, hogy a kutatási módszerek, a fogalomkészlet stb. nem a kriminalisztikához, hanem a kriminológiához és a földrajztudományhoz kapcsolódnak. Mint tantárgynév viszont kitűnő választás lehet, különösen a rendészeti oktatásban, ahol a leendő rendvédelmi dolgozóknak újfajta szemléletet és nyomozati lehetőségeket kívánnak tanítani.⁴

12. KRIMINALISZTIKAI FÖLDRAJZ: Hasonló megállapítások tehetők, mint az előző pontban szereplő „kriminalisztika földrajz”-ával kapcsolatban. Mint azt már a korábbiakban kifejtettem, a jelzős szerkezet nem szerencsés, ezért akár tantárgynévként is inkább a „kriminalisztika földrajza” megnevezés javasolt.

13. BŰNÖZÉS FÖLDRAJZA: Szintén a ritkán használt megnevezések közé sorolható. Mint azt már korábban is említettük, az egy szóval kifejezhető tudományok/tudományterületek szerencsésebbnek tekinthetők a hosszabb, nehezebben értelmezhető két külön szóból álló megnevezésekkel szemben, ezért használata nem javasolt.” (MÁTYÁS 2017a, 119-121.)

A fenti megnevezések közül a leggyakrabban a bűnözésföldrajz, a kriminálgeográfia és a kriminál földrajz használatos; ezek tulajdonképpen

4 A német szakirodalomban lehet találkozni a „kriminalisztikai kriminálgeográfia” (Kriminalistische Kriminalgeografie) kifejezéssel is, ami annyiban különbözik a „hagyományos” bűnözésföldrajztól, hogy a bűnelkövetés okait is igyekszik feltérképezni (CLAGES – ZEITNER 2016).

szinonim fogalmaknak tekinthetők. Mindhárom megnevezés hűen érzékelteti azt, hogy olyan tudományterületről van szó, amely legszorosabb kapcsolatban a kriminológiával és a földrajzzal van. A tudományterület további megnevezései nem feltétlenül fejezik ki a felölelt tudomány- és kutatási területet, ezért azok használata nem javasolt.

Egy tudományterület megnevezésekor fontos követelmény, hogy egyértelmű és közérthető legyen, illetve magyar szavakkal történjen a megnevezése. Ez alapján a bűnözésföldrajz megnevezés tekinthető a legmegfelelőbbnek. A bűnözésföldrajz területét művelő kutatót pedig bűnözésföldrajzos (vagy kriminálgeográfus/kriminálföldrajzos) megnevezéssel lehet illetni (MÁTYÁS 2017a).

1.2. A bűnözésföldrajz helye a tudományon belül

A bűnözésföldrajz tudománybeli besorolásával kapcsolatban meg kell említeni, hogy számos kutató hazánkban és külföldön egyaránt eltérően ítéli meg a diszciplína tudományban elfoglalt helyét. Három markáns megközelítés különíthető el:

- A) kriminológiai megközelítés
- B) földrajzi megközelítés
- C) a „középút”

A) KRIMINOLÓGIAI MEGKÖZELÍTÉS

Elsősorban kriminológusok azok, akik a bűnözésföldrajzot a kriminológia területéhez tartóznak sorolják, bár többségük megemlíti, hogy a bűnözés térbeliségének kutatási módszerei között földrajzi módszerek is megtalálhatók.

A kriminológusok közül a bűnözésföldrajz tudománybeli elhelyezkedésével kapcsolatban MANFRED ROLFES fogalmazta meg a legmarkánsabb véleményt. Véleménye szerint a bűnözésföldrajz „geográfia geográfusok nélkül” („Kriminalgeographie: Eine Geographie ohne Geographen”) (ROLFES 2003, 335). Árnyaltabban ugyan, de hasonlóan vélekedett az ugyancsak német

származású JOACHIM HELLMER, aki szerint a bűnözésföldrajz a kriminológia része, a tudományterület feladata pedig a bűncselekmények eloszlásának és területi differenciájának a vizsgálata (HELLMER 1972, 13-21.). Nürnberg volt főkapitánya, HORST HEROLD ugyancsak a bűnügyi tudományokhoz tartozónak vélte a bűnözésföldrajzot (MÁTYÁS 2017a). A kriminológia mellett a kriminalisztika szerepét is hangsúlyozta HANS-DIETER SCHWIND, aki szerint a bűnözésföldrajz a bűnözés elleni megelőző „harc” eszköze lehet (MÁTYÁS 2018a).⁵ Hazai kriminológusaink közül pedig említsük meg KEREZSI KLÁRA nevét, aki szerint „A kriminálgeográfia a kriminológia területe, de a bűnözési térkép a földrajz tudományterületén alkalmazott eszközt jelenti.” (KEREZSI 2003, 154.)

B) FÖLDRAJZI MEGKÖZELÍTÉS

A földrajzon belül a bűnözésföldrajz a társadalomföldrajzhoz tartozó szociálgeográfiához⁶ kötődik a legszorosabban. A szociálgeográfiai kötődést hangsúlyozza többek között BERÉNYI ISTVÁN, akinek véleménye szerint a bűnözésföldrajz „a tér, a társadalmi csoportok és a bűnesetek összefüggéseivel foglalkozik.” (TÓTH 2007, 15.)

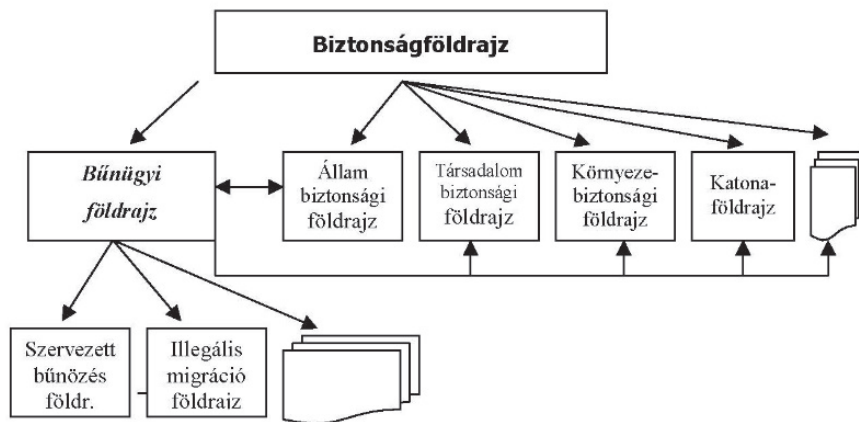
Ugyancsak a földrajztudományhoz sorolja a bűnözésföldrajzot KOBOLKA ISTVÁN és KOVÁCSICS FERENC, akik szerint a terület a biztonságföldrajz részének tekinthető (KOBOLKA-KOVÁCSICS 2004a). „A bűnügyi (kriminál) földrajz kizárja a szubjektív tényezőket (történelem, nemzetiség) csupán az objektív adatokra épít, mely által megvilágítja a környezet, a hely és jogsértő cselekmény megjelenése közötti összefüggést.” (1. ábra)

A rendészettudomány területén kutató VÁRI VINCE álláspontja szerint „Ez

5 Németségországban főként a kriminológusok azok, akik a bűnözés területiségével foglalkoznak, ezért ott a kutatók többsége a kriminológiához tartozónak véli a területet. A kriminológián belül kifejezetten nagy hangsúlyt fektetnek a földrajzi tényezők fontosságának hangsúlyozására (MÁTYÁS 2017a). „Olyannyira, hogy a felsőfokú rendőrképzés kriminológiai oktatásában a bűnözésföldrajz egységes tematikában helyezkedik el a látenciával és a rendőrségi statisztikával.” (VÁRI 2015, 253.)

6 „Szociálgeográfia: a földrajztudomány (társadalomföldrajz) egyik területe, amely a társadalmi jelenségek és folyamatok térbeli vizsgálatával foglalkozik. A szociálgeográfia (alkalmazott szociálgeográfia) rendészettudományi relevanciája elsősorban a bűnözés térbeli elhelyezkedésének vizsgálatával kapcsolatos.” (BODA 2019)

a tudományág Magyarországon a földtudományok körébe illeszkedik, kihasználva a geográfia térszemléletéből és matematikai, statisztikai módszereiből kinyert ismereteket. A nézetek megoszlanak, hogy a bűnözésföldrajz bűnügyi tudomány, vagy a geográfia egyik ágához, a társadalomföldrajzhoz tartozik-e. Kétségtelen, hogy a kriminálgeográfia a földrajz és a kriminológia határterületén helyezkedik el, mégis azt mondhatjuk, hogy a magyar kriminológiai gondolkodás az interdiszciplináris tudományos szellemisége ellenére sem mutatott ez idáig markánsabb igényt a terület iránt.” (VÁRI 2015, 252.)

1. ábra: A biztonságföldrajz tagozódása (KOBOLKA-KOVÁCSICS 2004a, 53.)

C) A „KÖZÉPÚT”

A legtöbb kutató a „középutas” állásponthez sorolható, vagyis a bűnözésföldrajzot a kriminológia és a társadalomföldrajz közötti területnek tekinti. A hazai geográfusok közül elsőként KOVÁCS ZOLTÁN írt bűnözésföldrajzi témában cikket (1989). Írásában kiemelte, hogy „A bűnözés területiségének vizsgálata során a földrajzosok olyan új szemléletmódot és módszereket honosítottak meg a kriminológiában, amely fokozatosan egy új interdiszciplína a bűnözésföldrajz kialakulásához, és önálló fejlődéséhez vezetett.” (KOVÁCS 1989, 1.)

A rendészettudomány területén kutató SALLAI JÁNOS ugyancsak interdiszciplínaként tekint a területre. Álláspontja szerint „A bűnözésnek, mint társadalmi tömegjelenségnek térbeli struktúráját, területi intenzitását, tendenciáját és dinamikáját; társadalmi hátterét, a lezajló társadalmi folyamatok ismeretében várható térbeli elmozdulásait vizsgálja a szociálgeográfia egyik viszonylag új, de egyre jelentősebbé váló irányzata a bűnözésföldrajz (bűnügyi földrajz, kriminál földrajz, kriminálgeográfia), amely a kriminológia és a társadalomföldrajz között álló interdiszciplináris tudomány.” (KOBOLKA-SALLAI 2008, 86.)

A geográfus TÓTH ANTAL véleménye szerint a bűnözésföldrajz olyan inter-szubdiszciplína, amely a szociálgeográfia és a kriminológia közötti helyezkedik el (TÓTH 2007).⁷

MÁTYÁS SZABOLCS kiemeli, hogy a terület magas szintű műveléséhez komplex (földrajzi és kriminológiai) ismeretekre van szükség (MÁTYÁS 2011), míg ERDEI GÁBOR a kriminológia és a társadalomföldrajz közötti kölcsönös és alárendelt kapcsolatról tesz említést (ERDEI 2013).

Amennyiben olyan országokat szeretnénk megemlíteni, amelyek a közép-utas megközelítéshez sorolhatók, úgy az Egyesült Királyságot és Franciaországot érdemes kiemelni. Mindenképp megemlítendő, hogy az angol geográfusok már évtizedek óta rendkívül széles körű és gyakorlatias bűnözésföldrajzi kutatásokat folytatnak (DENNIS - CLOUT 1980). Mindemellett a brit rendészettudomány is nyitott a földrajzi aspektusú vizsgálatokra, melyet többek között a szervezeti teljesítményértékeléskor vesznek figyelembe (MÁTYÁS 2018b).

Franciaország esetében – az Egyesült Királysággal összehasonlítva – kevésbé széles körű a bűnözésföldrajzi témájú szakirodalom, azonban itt is ki lehet jelteni, hogy úgy a földrajztudomány, mint a rendészettudomány területén széles körű publikációs tevékenység figyelhető meg (Lásd bővebben: Alain Bauer /2006/: *Géographie de la France criminelle*.) (MÁTYÁS 2018a).

A fentiek alapján a bűnözésföldrajzra úgy tekinthetünk, mint olyan tudományok közötti kutatási területre (interdiszciplína), amely legszorosabban a földrajzhoz és a kriminológiához kötődik, a rendészettudománnyal

7 „...tárgya, fogalomrendszere és módszerei, tudományelméleti alapelvei alapvetően a kriminológia, a szociológia és a szociálgeográfia tudományain alapulnak, attól függnek.” (TÓTH 2007, 16.)

(kriminalisztika) való kapcsolata pedig láthatóan egyre szorosabbá válik (2. ábra). A bűnözésföldrajznak a többi tudománnyal való viszonyáról összességében elmondható, hogy a kutatómódszerei között számos tudományterület kutatási módszerei megtalálhatók, ezért a vizsgálatok során nem nélkülözhető az interdiszciplináris szemléletmód.

A jövőre vonatkozóan pontos predikcióval nem rendelkezünk, ugyanis egzakt módon azt nem lehet megmondani, hogy 20-30 év múlva a bűnözésföldrajz mely tudományterülettel (tudományterületekkel) kerül majd szorosabb kapcsolatba. Az elmúlt évek tudománypolitikai törekvéseiből azt azonban egyértelműen látni lehet, hogy a kriminalisztika⁸ fejlesztésére jóval nagyobb hangsúlyt kívánnak fektetni (MÉSZÁROS 2016), ebből pedig valószínűsíteni lehet azt, hogy a bűnözésföldrajz az általa kínált újfajta nyomozati eszközöknek köszönhetően szorosabb kapcsolatba kerül majd a rendészettudománnyal⁹ (MÁTYÁS 2018a).

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a tudományos életben megfigyelhető azon trendeket sem, melyek egyre inkább elhomályosítják az egyes tudományok közötti éles határokat, vagy ahogyan a debreceni akadémikus, Lipták András fogalmazott, „a különböző diszciplínák átlépik egymás láthatatlan határait, és kölcsönösen megtermékenyítik egymást, esetenként valóban új diszciplínákat hozva létre” (GARAI 1999, 339.) A bűnözésföldrajz esetében jelenleg interdiszciplináris kapcsolatról beszélhetünk, az pedig egyelőre a jövő

8 „Kriminalisztika: olyan multidiszciplináris bűnügyi tudomány, amely a hatályos jogi szabályozásnak megfelelően tudományosan megalapozott eszközöket, módszereket és eljárásokat dolgoz ki a felderítés és a bizonyítás, valamint a bűncselekmények megelőzése érdekében.” (BODA 2019, 355.)

9 „Rendészettudomány: „A rendészettudomány az állam- és jogtudományoknak azon ágazata, amelynek kutatási tárgya a rendészet szervezete, működése és a rendészeti jog. A rendészettudomány sajátos módszertana azoknak a társadalomtudományi metodikáknak az összessége, amelyek alkalmasak a kutatási tárgy feltárására. A rendészettudomány rendszere visszatükrözi a rendészeti rendszerre jellemző struktúrát.” (BODA 2019, 480.)

kérdése, hogy a bűnözésföldrajz válhat-e évek vagy évtizedek múltán multi¹⁰- vagy transzdiszciplínává¹¹ (MÁTYÁS 2018a).

2. ábra: A bűnözésföldrajz és fontosabb segédtudományai (saját szerkesztés)

- 10 „A multidiszciplinaritás abban különbözik az interdiszciplinaritástól, hogy a megoldandó feladat (tudományos probléma, projekt) bonyolultsága oly mértékű, hogy a sikeres megoldáshoz sokirányú (multi) megközelítésre, megértésre van szükség. Erre több tudományterület képviselőiből érdemes összeállítani egy – a kutatás előrehaladtával esetenként változó összetételű és létszámú – csapatot.” (MÉSZÁROS 2014, 336-337.)
- 11 „Egyre inkább gyakorlattá válik a tudományos világban – már a társadalomtudományokban is –, hogy egy-egy jelentős, vagy globális kérdés feltárására, megoldására ún. transzdiszciplináris tudásláncok jönnek létre. Enyedi szerint a transzdiszciplinaritást éppen az jellemzi, hogy a diszciplináris határokon kívül keresi magát a problémát, ily módon a megoldás módszereit is. A transzdiszciplinaritás egymástól távolabb eső tudományterületek együttműködését szorgalmazza, s nemcsak a megszokott, a rutinszerű határterületi tudományos kapcsolatokat.” (ENYEDI 2001 gondolatait idézi MÉSZÁROS 2014, 337.)

1.3. A bűnözésföldrajz feladata

Nyilvánvaló kapcsolat mutatható ki a földrajzi hely és a bűncselekmények száma, fajtája, intenzitása stb. között; ezen komponensek közötti összefüggések vizsgálatát tekinti egyik fő feladatának a bűnözésföldrajz. A földrajztudományban jártas emberekre jellemző módon, a diszciplínát a térszemlélet teszi egyédivé, így más, a geográfiát felhasználó bűnügyi tudományoktól eltérően nem a statikus, hanem a dinamikus megközelítés a jellemző rá.¹² Konstans elemek felhasználásával próbálja kideríteni többek között azt, hogy a bűnelkövetők miért részesítenek előnyben bizonyos területeket. „A bűnügyi földrajz nem elégszik meg a földrajzi hely és a bűnözés statisztikájának összehasonlításával, hanem a következő kérdést teszi föl: mik azok a leíró indikátorok, amelyek meghatározzák a bűnözés növekedését, és amelyek magyarázzák az adott földrajzi hely vonzó hatását a bűnözésre?” (HEROLD 1973, 82.) KOBOLKA ISTVÁN és SALLAI JÁNOS (2008) elsősorban a gyakorlati rendészeti munka aspektusából közelítették meg a bűnözésföldrajz feladatát. Álláspontjuk szerint a bűnözésföldrajz „a földrajzi térhez kapcsolódó bűncselekmények elemzésével, vizsgálatával foglalkozik. Fontos, hogy a kriminál földrajzi elemzés a bűncselekmények felderítéséhez adatot szolgáltatson, továbbá segítséget nyújtson a célszerű, helyes rendőri, rendészeti beavatkozás kiválasztásához.” (KOBOLKA-SALLAI, 2008, 90.) HEROLD HORST (1977) szintén a bűnüldöző rendőri munka szemszögéből határozta meg a tudományterület feladatát. Ez alapján ő a bűnözésföldrajzot olyan céltudományként értelmezi, amely főként a bevetési területen adaptálható.

12 „A bűnözés dinamikájának vizsgálata arra a kérdésre ad választ, hogy hogyan változik a bűnözés volumene évről évre, s milyen a változás tendenciája rövidebb vagy hosszabb távon.” (VÍGH 2002, 112.)

2. A BÜNÖZÉSFÖLDRAJZI KUTATÁSOK NEMZETKÖZI ÉS HAZAI KÉPVISELŐINEK, ILLETVE EREDMÉNYEINEK BEMUTATÁSA¹³

2.1. A bűnözésföldrajzi kutatások nemzetközi eredményeinek áttekintése

A diszciplína gyökerei a 19. századra nyúlnak vissza, amikor a statisztikai adatszolgáltatás és adatgyűjtés Európa számos országában mind jobban előtérbe került, s egyre nagyobb lett a létjogosultsága. A statisztikai adatokat feldolgozók ugyanis ekkor szembesültek azzal, hogy a területi intenzitást, a térbeli struktúrát és egyéb törvényszerűségeket is meg lehet figyelni a bűnügyi statisztikai adatokból, különösen akkor, ha térképen is ábrázolják a megadott értékeket. A bűnözésföldrajz (s egyben a kriminológia) első jelentősebb művelője egy francia ügyvéd, GUERRY, A. M. (1802–1866) volt (3. ábra), aki 1833-ban *Franciaország erkölcsi statisztikájáról szóló esszé* (Essai sur la Statistique Morale de la France) címen könyvet jelentetett meg, melyben „a statisztikai adatok alapján feldolgozta a nem, az életkor és a bűnözés viszonyát területi megoszlásban.” (VÍGH 2002, 8.)

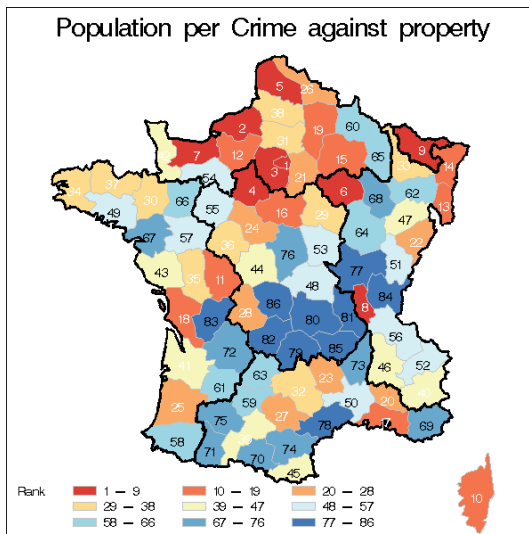
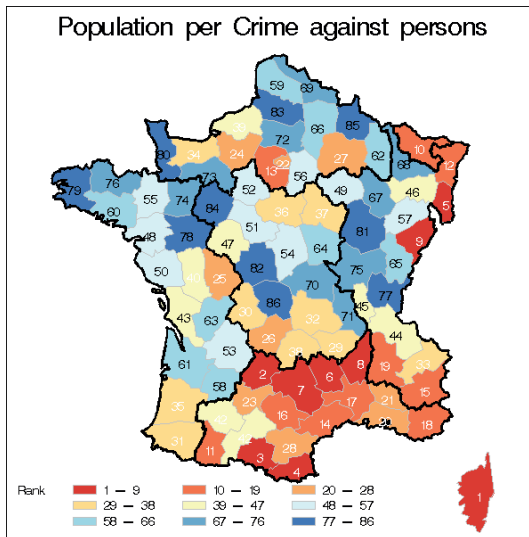
Ennek során Guerry felismerte, hogy a személy elleni bűncselekmények elsősorban Franciaország déli részén fordulnak elő nagyobb számban, míg a tulajdon elleni

**3. ábra: André Michel Guerry
(1802–1866)
(<https://alchetron.com>)**

¹³ A fejezet Mátyás Szabolcs (2018): *A nemzetközi és a hazai bűnözésföldrajzi kutatások* című munkája alapján lett összeállítva.

deliktumok főként az ország gazdagabb, északi területeire jellemzőek (VÍGH 2002, 26-27.) (4. ábra).

4. ábra: A személy elleni és a vagyon elleni bűncselekmények Franciaországban
(<http://www.slideshare.net>)

Guerry munkássága nagyban befolyásolta és ösztönözte a későbbiekben a „kriminológia atyjának” nevezett ADOLPHE QUETELET-et (1796–1874) (5. ábra), aki megállapította, hogy ugyanolyan törvényszerűségek figyelhetők meg a „bűnös emberi magatartások” esetében, mint a természeti jelenségeknél (VÍGH 2002, 9.). Véleménye szerint a bűnözésnek természeti és társadalmi okai vannak (BORBÍRÓ ET AL. 2016).

Nemzetközi viszonylatban az első, a mai értelemben vett településszintű analízisek megalkotása az Egyesült Államokhoz (Chicagói Iskola¹⁴) köthető, ahol már a múlt század elején végeztek kriminálökológiai kutatásokat¹⁵ (városökológia és szociálökológia néven is ismert /human ecology/).

Chicago városának népessége néhány évtized alatt megsokszorozódott (1840: 4470 fő, 1900: 1,7 millió, 1930: 3,3 millió), ami nemcsak a város gazdasági fejlődését eredményezte, hanem komoly társadalmi problémákat is indukált.

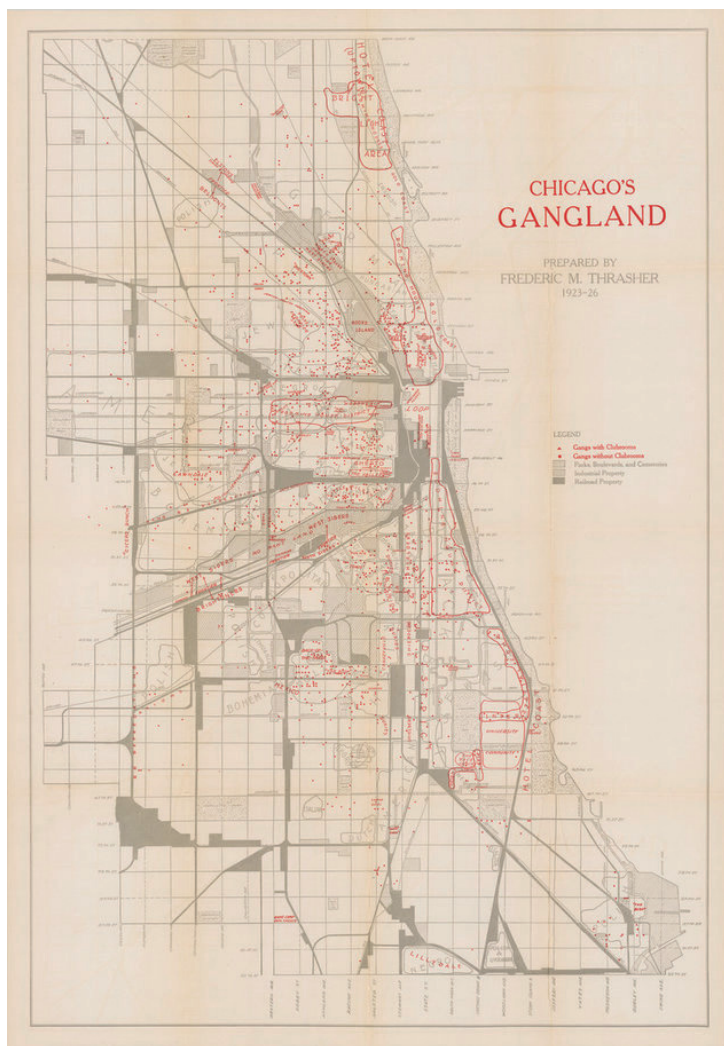

5. ábra: Adolphe Quetelet (1796-1874)
(<https://www.newegg.com>)

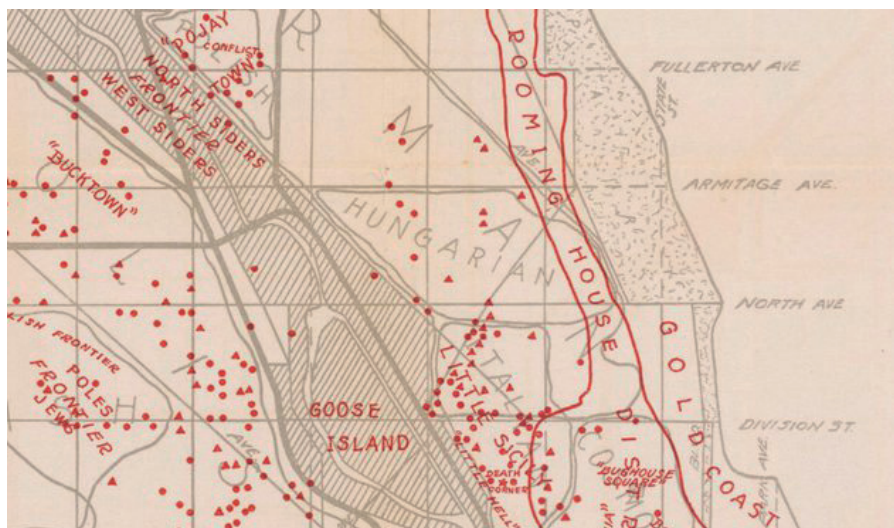
14 „Chicagói iskola: az Egyesült Államokban (Chicagói Egyetem) a huszadik század elején kialakult társadalomtudományi kutatóműhely, amely sokak szerint a legnagyobb hatású eredményeit a városszerkezet-kutatás területén érte el. A Chicagói iskola kutatói voltak a településszociológia mint tudomány első művelői. A kutatások mozzatörugója a város jelentős mértékű népességyarapodása volt, amely számos szociológiai aspektusú problémát gerjesztett (bűnözés, prostitúció, alkohol, etnikai konfliktusok stb.). A Chicagói iskola egyes kutatási eredményeit kezdettől fogva számos bíráló érte, ennek ellenére az iskola jelentősége megkérdőjelezhetetlen, hatása pedig mind a mai napig jelentős. A Chicagói iskola legnagyobb hatású kutatói: Robert E. Park, Ernest W. Burgess, Roderick D. McKenzie, Louis Wirth és Clifford R. Shaw voltak.” (BODA 2019, 101.)

15 ökológia = a kutatók felfogását és fogalomkészletét ökológiai analógiák határozták meg (konfrontáció, szegregáció, konkurencia, szukcesszió stb.)

Komoly problémaként jelentkezett már az 1900-as évek környékén is az alkoholizmus, a hajléktalanság, a prostitúció és a szervezett bűnelkövetői csoportok megjelenése (6. és 7. ábra).

6. ábra: Az 1920-as években a maffiózok rejtekhelyei Chicagóban. Több mint 1300 bandát tudott beazonosítani Frederic Thrasher, a Chicagói Egyetem szociológusa. (<https://mult-kor.hu>)

7. ábra: Magyar maffiózók Chicagóban. A magyarok a város északi részének egy kisebb területét „uralták”. (<https://mult-kor.hu>)

A vizsgálatok során a CHICAGÓI ISKOLA kutatói megállapították, „hogy a bűncselekmény elkövetésének helye egyértelműen meghatározza az adott kriminológiai esemény vagy eseménysor, és általában annak lényeges körülményei hovatartozását” (MICHALKÓ 2002, 68.). A kezdeti kutatások a Chicagói Egyetem Szociológiai Tanszékének vezetőjéhez, PARK, R. E. nevéhez köthetők (1915, 1925, 1926) (8. ábra), aki az ökológiai megállapításait, amelyek szerint „nem lehet az élő organizmusokat magukba zárva, életfeltételeiket biztosító környezetükből kiszakítva vizsgálni” (NEMES - SZELÉNYI 1967, 77.), a települések lakóközösségére is adaptálta. 1915-ben megjelent

8. ábra: Robert Ezra Park
(1864-1944)
(<https://en.wikipedia.org>)

tanulmányától számítjuk a városszociológia mint tudományterület megszületését (SCHIFFERNÉ KOVÁCS 1999)

Park kutatásaihoz számos kutató csatlakozott, velük teljesedett ki a chicagói iskola munkássága (BURGESS, E. W., MCKENZIE, R. D.). Ők az „1925-ben megjelent munkájukban rámutatnak, hogy a városi társadalom és általában a társadalom jelenségeinek megértésében a környezeti viszonyok, az élet tárgyi feltételei, és kiváltképpen a tér szerkezete, fizikai struktúrája magyarázó erővel bírnak; a társadalom térbeli szerveződésében törvényszerűségek mutathatók ki.” (SZIRMAI 1995) Feltétlenül említést érdemel továbbá Park és Burgess 1921-ben megjelent közös könyve (*Bevezetés a szociológiába* / Introduction to the Science of Sociology /), mely a városszociológia egy fontos állomása volt. McKenzie (1926) nevéhez köthető az ökológiai folyamatok tipológiájának a kidolgozása, aki kutatásai során különös figyelmet szentelt a migráció városformáló hatásának. A kutatásuk színtere kezdetben Chicago volt, mely a későbbiek során mérete és sokszínűsége alapján ideális munkaterületnek bizonyult. Véleményük szerint ahhoz, hogy megértsük egy város működésének az elvét, a környezeti viszonyok ismerete nélkülözhetetlen. Egy adott város társadalmá olyan, akár a természeti életközösség, ahol a különböző populációk kölcsönösen függnek egymástól.

Elsősorban Burgess kutatásainak köszönhetően vált ismertté a „zónaelmélet” (más néven: koncentrikus körök elmélete) (concentric zone model/theory) fogalma (1926). Az elmélet a bűncselekmények száma és a városközponttól való távolság fordított arányosságára hívta fel a figyelmet (TÓTH 2007). Burgess azt tapasztalta Chicagóban, hogy a település fejlődése koncentrikus körök mentén (ez Chicagóban félkör) történik (9. ábra).

Burgess az elméletében az alábbi hét zónát különítette el:

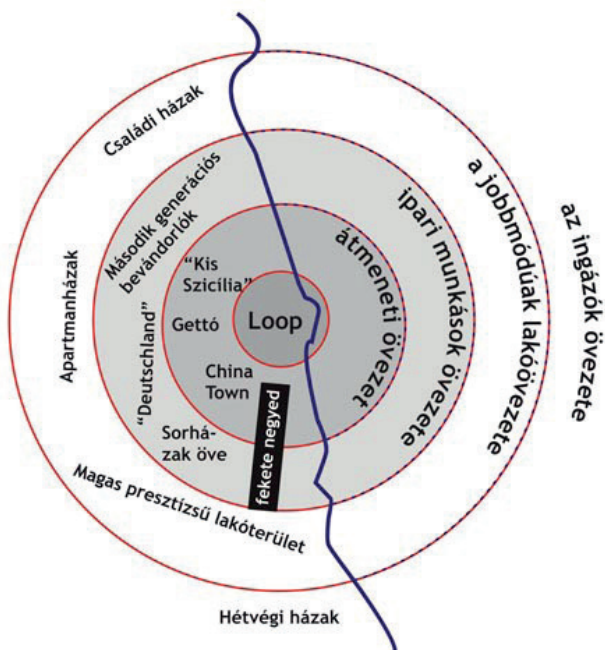
1. Belváros, amelyre a magas beépítettség jellemző. A lakófunkció háttérbe szorul, elsősorban az igazgatási, az üzleti és a szórakoztatási funkció dominál. Helyi megnevezése a városközpontnak, a „Loop”. Ez a megnevezés azonos a számos helyen szereplő CBD-vel (central business district).
2. Átmeneti öv (zone in transition): A belvárost gyűrűszerűen körbeölelő terület, ahol a lakófunkció dominál (bérházas övezet). A lakónépességét főként vidékről beáramlott munkások adják. Korábban előkelő negyednek számított, Burgess idején azonban már a bűn által erősen fertőzött

terület volt, az övezet külső peremén pedig kevésbé jelentős ipari tevékenység folyt.

Az övezetben etnikai alapon szereződő lakóterületek (negyedek) találhatók (gettók) (China town, Kis Szicília) (6. ábra), lakóik közül sokan első generációs bevándorlók voltak. A leginkább elhanyagolt részeken slumok (nyomornegyed) alakultak ki.

3. Ipari munkások övezete: a zónában az ipari és a lakófunkció is megtalálható. A munkások („kékgallérosok”) főként a zónában lévő gyárakban dolgoznak, ahová a földrajzi közelség miatt olcsón és gyorsan tudnak eljutni.

4. Jobbmódúak lakóövezete: Itt találhatóak a város legértékesebb ingatlanjai, és ez szolgál a középosztály számára is lakóhelyül. A zónán belül kialakultak a decentrumok, vagyis az olyan helyek, amelyek kvázi alközpontként működnek a területen belül. Ezeknek a magterületeknek a következtében tehát nemcsak lakó, hanem kereskedelmi funkciója is van a zónának.

9. ábra: Burgess egyszerűsített koncentrikus városmodellje (HAJNAL ET AL.)

5. Ingázók övezete: Az itt lakók a település körüli agglomerációból és az elővárosokból zömmel a belvárosba (CBD) járnak dolgozni. A település központjába átlagosan 30-60 perces utazással tudnak eljutni. A zóna egyeduralkodó lakástípusa a családi ház.

6. Mezőgazdasági terület, amely a települést övezi.

7. Hinterland (háterszág): a szélesebben értelmezett települési környezet (HAJNAL ET AL.)

Elsősorban SHAW, C. R. és MCKAY, H. D. voltak azok, akik a kutatásaik során észrevették, hogy Chicago egyes részein jóval magasabb a bűncselekmények száma, mint a város más övezeteiben. Az egyes részek szociológiai vizsgálata során továbbá azt állapították meg, hogy a bűnügyileg erősebben fertőzött övezetek lakói elsősorban a szegényebb néprétegek közül kerülnek ki, akik létbizonytalanságban, és az átlagtól eltérő értékrend szerint élnek (SHAW-MCKAY 1942).

A fenti kutatók a chicagói eredmények birtokában több amerikai várost vontak vizsgálat alá, ahol hasonló megállapításokra jutottak (Boston, Cincinnati, Cleveland, Philadelphia, Richmond), vagyis volt minden városban olyan terület, ahol jóval meghaladta a bűncselekmények száma a városi átlagot. A városnak főként azok a bűnügyileg fertőzött területei, ahol az épületállomány erősen leromlott, ahol az alkoholisták, a kábítószer-fogyasztók és a legszegényebb rétegek élnek. Ezek a nagyvárosi slumok, amelyekben teljesen más szubkultúra alakult ki, mint a város egyéb részeiben. BURGESS megvizsgálta az egyes társadalmi csoportok mobilitását, s ebből a társadalmi normáktól eltérő magatartást vezetett le. Véleménye szerint egy társadalmi réteg, ha nincs megfelelő kontroll alatt, nincs kapcsolata más csoportokkal, akkor nagyobb az esélye arra, hogy bűnelkövetővé váljon (SZIRMAI 1995).

Nagy jelentőségű és kiemelkedő eredményeket értek el a chicagói iskola képviselői, azonban egy idő után bizonyos – főként a biológiai és analógiai alapokra hivatkozó – elméletek már nem tudtak egyes társadalmi jelenségekre magyarázatot adni, ezért az 1940-es évek második felétől számos kritika érte a kutatókat. Így például a zónaelmélet ezért kapta a legtöbb kritikát, mert a későbbi kutatások során megállapították, hogy kizárólag az észak-amerikai városokra alkalmazható, azok közül is csak a régebben alapítottakra (SCHIFFERNÉ KOVÁCS 1999). Ebből a zsákutcából próbált meg kitörni a fenti kutatásokat a

klasszikus szociológiával ötvöző WIRTH, L., aki „a patológus jelenségeket és az emberi kapcsolatokban tapasztalt válságjeleket a nagyváros három lényeges tulajdonságával magyarázta: a nagy lélekszámmal, a népsűrűséggel, valamint a város differenciált társadalmi szerkezetével.” (SZIRMAI 1995) Wirth kutatásai olyan hatással voltak a későbbi kutatásokra, hogy azok mintegy negyedszázadon keresztül sokak számára „kijelölt útnak” számítottak a településszociológia tudományos életében (SCHIFFERNÉ KOVÁCS 1999).

A Chicagói Egyetem kutatóira (pl. Wirth, L.) nagy hatással voltak az európai, különösen pedig az angol szociológiai irányzatok, ahol már korábban is hasonló problémákkal szembesültek, mint az 1900-as évek elején az Egyesült Államokban. A hagyományos környezetből kiszakadt, gyökértelessé vált emberek az iparosítás hatására létrejött nagyvárosi élet áldozataivá váltak, és közülük sokan, helyüket nem találva, bűnelkövetőkké lettek. A bírálatok ellenére, amelyek többsége nyilvánvalóan jogos volt és tudományos eredményeken alapult, elmondható, hogy a településszintű analízisek gyökerei a chicagói iskola kutatásaira vezethetők vissza, és ezek hatása mind a mai napig megfigyelhető a szakirodalomban.

YOUNG, M. és WILLMOTT, P. (1957) az 1950-es években Dél-Londonban végeztek településszociológiai vizsgálatokat, amelyek során megállapították, hogy a zónaelmélet London déli részére nem alkalmazható. Szintén erre a megállapításra jutott MORRIS, T., (1957) aki ugyancsak Londonban végzett vizsgálatokat, de nem tudta a zónaelméletet alkalmazni, mivel szerinte az európai városok nem mindig sugárirányban fejlődtek (TÓTH 2007).

A bűnözésföldrajzi kutatásokban az 1960-as évektől jelentős eredményeket értek el a nyugat-német kutatók.

HENTIG, H. V. a földrajznak a bűnügyi tudományokban betöltött szerepére, illetve a gazdasági környezet és a bűnözés kapcsolatára hívta fel a figyelmet (HENTIG 1961). RUPPRECHT, R. kriminálkronográfiával, vagyis a bűnözés térbeli eloszlásával foglalkozott (REINHARD 1974); SCHWIND, H. D. számos bűnözésföldrajzi kutatást végzett a '70-es évek végétől kezdve, melyek közül a szakirodalom rendszerint a Bochummal kapcsolatos kutatásait emeli ki (a településről bűnözési térképeket készített) (SCHWIND ET AL. 1978).

HORST HEROLD neve szakmai körökben itthon is széles körben ismert (10. ábra). Nürnberg rendőrkapitánya volt, és elméleti kutatási eredményeit a gyakorlatban is megvalósította (pl. átszervezte a település rendőrőrsseit) (TÓTH 2007).

**10. ábra: Horst Herold
(1923-2018)
(<https://www.t-online.de>)**

Nemcsak Nürnbergben folytak bűnözésföldrajzi vizsgálatok, hanem számos más NSZK-beli városban is, így például Bochumban, ahol többek között a látens bűnözést, a bűnözés és társadalmi tényezők közötti összefüggéseket vizsgálták. A német egyesítést követően ezeket a vizsgálatokat az újonnan csatlakozott kelet-német területekre is kiterjesztették (TÓTH 2007).

Trendként figyelhető meg, hogy a hatvanas évektől kezdve a bűnözésföldrajzi elemzések során egyre kisebb területi egységeket vizsgálnak. OSCAR NEWMAN a hetvenes években már lakótömb szintű vizsgálatokat is végzett. New Yorkban 150 000 lakást vizsgált meg, ennek során pedig összefüggéseket állapított meg a bűnözés és a lakóingatlan típusa (lakások száma, emeltek száma stb.) között (lásd bővebben:

9.2. fejezet). Newman vezette be a köztudatba „védhető tér” (Defensible Space) fogalmát (NEWMAN 1972, 1996). A kétezres évektől kezdve a térinformatika (GIS) a bűnözésföldrajzi kutatásoknak is új kutatási lehetőséget és irányt adott. Ezek a kutatások kezdetben főként az Egyesült Államokban zajlottak. Minneapolis forró pontjait vizsgálta SHERMAN, GARTIN és BUEGER, míg SHERMAN, L. W. és SPELMAN, W. a forró pontok életciklusait, fejlődési szakaszait vizsgálták. Többen is megkísérelték a karakterisztikájuk szerint csoportosítani a forró pontokat, azonban a RATCLIFFE, J. H.-féle tipizálás vált a legismertebbé (lásd bővebben: 5.9. fejezet).

Az elmúlt néhány esztendő kutatási témái közül kiemelendők a térinformatikai eszközökkel végzett területi eloszlási vizsgálatok (CECCATO-DOLMEN 2011; FERREIRA ET AL. 2012; WANG ET AL. 2013), illetve a bűnözés és az egyes társadalmi, gazdasági tényezők kapcsolatát feltáró kutatások. A bűnözésföldrajz is „túllépett” a saját határain és más területek eredményeit is alkalmazza, így például COREY SPARKS (2011) epidemiológiai módszertant alkalmazott térinformatikai környezetben (PISKÓTI-KOVÁCS 2014).

2.2. A magyarországi kriminálgeográfiai kutatások vázlatos története

FÖLDES BÉLA volt hazánkban az első olyan kutató, aki a bűnözés területiségét statisztikai adatok elemzésével vizsgálta (11. ábra). Földes, *A bűnügy statisztikája* (1889) című könyvében a következőket írja: „...tulzás volna a földrajzi és éghajlati tényezők befolyását tagadni és mindent csak a műveltségi foknak tulajdonítani; mert mint látni fogjuk mindjárt, hogy minden egyes államnak criminographiai jellege más nyáron, és más télen, a mi eléggé bizonyítja a természeti tényezők befolyását. Hogy e befolyás csak bizonyos dispositio mellett jut kifejezésre, az kétségtelen, mert az ember nincsen oly kérlelhetetlenül e tényezőknek alávetve.” (FÖLDES 1889, 54.) Földes az 1881-es népszámlálási adatokra támaszkodva megállapította, hogy rendkívül magas a foglalkozásnélküliek aránya (21,26%), ennek következtében pedig országos szinten magas a szegények aránya is, ami véleménye szerint a bűnözés növekedésének az egyik oka. Megállapította továbbá, hogy az ország szegényebb, keleti részén a legmagasabb az elítéltek aránya, míg az ország gazdagabb, nyugati részén 30%-kal alacsonyabb (BORBÍRÓ ET AL. 2016).

Földes Bélát a későbbiekben számos kutató követette (IRK ALBERT, HACKER ERVIN stb.), azonban az ez irányú kutatások a második világháborút követően abbamaradtak. A második világháborút követően a kriminológia „burzsoá tudománynak” számított, a statisztikai adatok titkosak voltak, azokhoz még a kutatók sem férhettek hozzá.

A politikai enyhülés következtében, a hatvanas évektől kezdődően a kriminológusok és a statisztikusok, ha korlátozottan is, de hozzáférhettek már bizonyos kriminálstatisztikai adatokhoz. A hatvanas és hetvenes évek jeles kutatói közül említsük meg elsőként HELLER FARKAS TAMÁS nevét, aki a jogerősen elítélt személyek adatait vizsgálva tett

11. ábra: Földes Béla (1848-1945)
(<http://mek.oszk.hu>)

megállapításokat a bűnözés megyei intenzitására vonatkozóan. A *Belügyi Szemle* című folyóiratban PUSZTAI LÁSZLÓ 1976-ban „Kriminálgeográfia” címmel jelentette meg publikációját, amiben a bűnözés térbeli elemzésének elméletével és metodikájával kapcsolatban fogalmazta meg gondolatait. BORSI ZOLTÁN és HALÁSZ KÁLMÁN több területi szint bűnügyi aspektusú elemzését végezték el, amely a maga korában ugyancsak egyedülálló volt (Lásd bővebben az 1972-ben megjelent *A bűnözés megismerésének statisztikai módszerei* című kiadványukat).

1960-ban hozták létre a Legfőbb Ügyészség felügyelete alatt az Országos Kriminológiai Intézetet (OKRI)¹⁶, 1963-ban pedig a kriminológia kötelező tárgy lett a jogászok képzésében. A bűnözés területi kutatása során ugyancsak mérőföldkönek számít, hogy 1983-ban megalakult a Magyar Kriminológiai Társaság.

A hazai geográfusoknak kissé megkésve, csak az 1980-as évektől nyílt arra lehetőségük, hogy bűnözésföldrajzi kutatásokat folytassanak. Hazánkban területileg a kutatás legfőbb színtere a főváros volt, amelyet teljes egészében kriminálgeográfiai aspektusból ugyan még nem elemeztek, de az egyes kerületeket vagy a település főbb mutatóit viszont már igen.

A geográfusok közül az egyik „első fecske”, aki bűnözésföldrajzzal foglalkozott, KOVÁCS ZOLTÁN volt (1989), aki többek között a főváros VIII. kerületében végzett kriminálgeográfiai kutatásokat.

Az ezredforduló környékén az OKRI-hoz számos fontos kutatás köthető (Területi bűnmegelőzési modellek), amelyeket három fővárosi kerületben végeztek el. Az V. kerületben az öregedő korstruktúrára való tekintettel a lakosok bűncselekményektől való félelmének csökkentésére fogalmaztak meg javaslatokat (KEREZSI KLÁRA-RITTER ILDIKÓ, 2000), a IX. kerületben az oktatási és az iskolai gyermekvédelemmel kapcsolatos bűnmegelőzési javaslatok születtek (KEREZSI KLÁRA-KÓ JÓZSEF, 2001), míg a XXII. kerületben a helyi gyermekvédelmi intézményrendszere alapozva születtek bűnmegelőzési javaslatok (KEREZSI KLÁRA-FINSZTER GÉZA-KÓ JÓZSEF-GOSZTONYI GÉZA, 2001).

16 Az intézet elnevezése többször is változott. Alapításakor Országos Kriminalisztikai Intézet (OkRI), 1971-től Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet (OKKRI), 1999 óta pedig Országos Kriminológiai Intézet (OKRI) a neve (www.okri.hu).

Az MTA Földrajztudományi Kutatóintézetében a *Budapest turizmusának szociálgeográfiai vizsgálata* című kutatási program keretében több vizsgálatot végeztek; MICHALKÓ GÁBOR (1996) a főváros esetében vizsgálta a nemzetközi turizmus bűnözésföldrajzát, melynek során többek között a turisták sértetté válásának elemzését végezte el.

BALÁZS ANDREA (2003) a XV. kerület bűnügyi földrajzát vizsgálta Rákospalota, Újpalota és Pestújhely viszonylatában. Ennek során megállapította, hogy Rákospalota a legkevésbé, Pestújhely pedig a leginkább fertőzött a 100 000 főre eső bűncselekmények tekintetében. IRK FERENC (2005) Budapesten és négy európai nagyvárosban (Amszterdam, Hamburg, Krakkó, Bécs) hasonlította össze a városlakók problémáit, és ezek alapján bűnmegelőzési módszereket javasolt. A főváros esetében az egyik legteljesebb körű elemzést KOBOLKA ISTVÁN és SALLAI JÁNOS (2008) végezte, akik Budapest egészét vizsgálták az 1960-1985 közötti időszakra vonatkozóan. A kutatás fő adatbázisát a mai kor igényeihez mérten rendkívül adathiányos BRFK-jelentések és a KSH statisztikai adatai adták, amelyek között számszakilag kimutatható eltérések voltak megfigyelhetők. Ezek nagyban befolyásolták a korabeli bűnügyi folyamatok nyomon követését, ennek ellenére számos olyan, évtizedek óta jelen lévő probléma merült fel, amelyek napjainkban is megoldásra várnak (futballhuliganizmus, szervezett bűnözés, fiatalkori bűnözés stb.) (ÜRMÖSNÉ, 2018a, 2018b, 2018c).

Az ezredforduló környékén a határőrök ugyancsak vizsgálták a bűnözés térbeliségét. Ezek közül a kutatások közül emeljük ki SALLAI JÁNOS és RITECZ GYÖRGY nevét, akik számos tanulmányban elemezték az államhatár kriminál földrajzát (pl. magyar-ukrán határszakasz 2002).

A főváros után hazánkban kriminálgeográfiai szempontból az egyik leginkább kutatott település Debrecen, ahol először KOZMA GÁBOR (1997) végzett ez irányú kutatásokat. Kozma a debreceni Nagyerdő rendezési tervének hatás-vizsgálata kapcsán arra mutatott rá, hogy a különböző beruházások jelentősen befolyásolják egy adott terület és tágabb környezete társadalmi viszonyait is. Ő volt tehát az, aki hazánkban először világított rá a bűnözésföldrajz illetve a terület- és településfejlesztés kapcsolatrendszerére.

A bűnözésföldrajz iránti kutatói érdeklődést jelzi, hogy a kézirat lezárásáig négyen szereztek tudományos fokozatot ezen a területen. TÓTH ANTAL *A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében*

címmel szerezte meg elsőként hazánkban e területen a Ph.D. fokozatot. A Debreceni Egyetemen védett disszertáció főbb erényei közé tartozik – a tudományos eredmények mellett –, hogy ez volt az első nagyobb terjedelmű magyar nyelvű bűnözésföldrajzi munka, s ebben lettek elsőként meghatározva a legfontosabb fogalmak, a módszertan stb. Tóth Antal kutatásai során többek között Hajdú-Bihar megyével és a határok kriminálgeográfiájával foglalkozik. MÁTYÁS SZABOLCS szintén e tudományterületen védte meg téziseit *A Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai analízise* címmel (2011). Mátyás elsősorban a térszerkezet és a bűnözés viszonyával, bűnelkövetői-vonzáskörzet¹⁷ kutatással és a szervezett bűnözés kriminálgeográfiájával foglalkozik.

A bűnözésföldrajz modern irányzatainak alkalmazási lehetőségei különböző területi szinteken címmel védte meg értekezését PISKÓTI-KOVÁCS ZSUZSA (2014) a Miskolci Egyetem hallgatójaként. ERDEI GÁBOR *A bűnözésföldrajz elméleti és gyakorlati összefüggései* címmel írt értekezést (2014), melyet a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen védett meg.

A bűnözésföldrajz hazai elismertsége szempontjából mérőföldkönek tekinthető a Magyar Rendészettudományi Társaság (MRTT) Bűnügyi Tagozatának szervezésében megvalósult két konferencia. Elsőként, 2016. április 14-én *Más régió más rendőrség? – avagy a bűnözésföldrajz és a rendőri munka mérhetőségének nyitott kérdései* címmel szerveztek konferenciát, amelyen több tucat elméleti és gyakorlati szakember vett részt. 2016. december 15-én az MRTT újabb bűnözésföldrajzi konferenciát szervezett, *A sokarcú város, avagy a bűncselekmények területiségének jellegzetességei Budapesten* címmel, a budapesti rendőrfőkapitány, a kerületi kapitányok és az önkormányzati rendészet képviselőinek részvételével, amely a főváros kriminálgeográfiai viszonyait elemezte (MÁTYÁS 2018a).

17 „**Bűnelkövetői vonzáskörzet:** egy térelem (általában város) körül modellezett (határolt) olyan térség, melyben a bűnelkövetők mozgása konkrét (bűnelkövetési) céllal az adott térelemre irányul.” (BODA 2019, 81.)

2.3. Bűnözésföldrajz a hazai felsőoktatásban

Az etablációs folyamat a bűnözésföldrajz esetében közel három évtizeden keresztül tartott. Az egri főiskolán (Eszterházy Károly Főiskola) a 2009/2010-es tanév 2. félévében hirdették meg elsőként *A bűnözés földrajza* című szabadon választható tárgyat a Földrajztanár MSc képzésben. A 2013/2014-es tanév 2. félévében már a Debreceni Egyetemen is lehetőség adódott a tárgy felvételére (Kriminálgeográfia), a 2014/2015-ös tanév második félévétől kezdve pedig az *Alkalmazott kriminálgeográfia* tárgy is meghirdetésre került.

Jelenleg két felsőoktatási intézményben van lehetőség a tárgy hallgatására, a Debreceni Egyetemen (BSc és MSc szinten) és a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen (MA szinten és a doktori képzésben).

3. A BŰNÖZÉSFÖLDRAJZI KUTATÁSOK TERÜLETI EGYSÉGEI

A társadalmi térszerveződés alapján számos területi szint különíthető el. Megkülönböztethetünk makrottereket (világ, országcsoporthoz, ország), regionális tereket (nagyterület, mezokörzet, kistérség), lokális tereket (település, lakóköz, szomszédság) és mikrottereket (család, egyén) (NEMES NAGY 1998). A bűnözésföldrajzi elemzés során szintén számos területi szint különíthető el, melyek az alábbiak:

A hazai geográfusok közül KOVÁCS ZOLTÁN volt az, aki először foglalkozott bűnözésföldrajzi kutatással, ő az 1989-ben megjelent tanulmányában három területi szintet javasolt a vizsgálatok során elkülöníteni: 1. országos, 2. regionális (megyei), 3. települési (KOVÁCS 1989). A szerző véleménye és a nemzetközi tapasztalatok szerint is a három szint elemzése nem elegendő a vizsgálatok során, ezért a kutatásba további szintek bevonása szükséges. TÓTH ANTAL kutatásai során már hat olyan területi egységet jelölt meg, amelynek a bűnözésföldrajzi elemzése szükséges (1. nemzeti/nemzetközi szint, 2. régiók szintje, 3. megyei szint, 4. kistérségi szint, 5. települési szint, 6. településen belüli szint).

A későbbiekben más kutatók is többségében a Tóth által javasolt területi struktúrában végezték az elemzéseiket. 2013. január elsején azonban visszaállították a járásokat, 2014-ben viszont hivatalosan is megszűntek a kistérségek, ezért a kutatott területi szintek száma hat maradt.¹⁸

18 Kistérségi szint: A kistérségek területfejlesztési és statisztikai célokat szolgáló területi egységek voltak, melyeket rendszerint néhány tucat település alkotott; számuk 174 volt. A megyei értékek elemzése során a területi különbségek feltárása végett volt szükséges a kisebb, kistérségi szint elemzése is. A kistérségi szint elemzésénél szintén problémát jelentett – amire Tóth Antal is felhívta a figyelmet –, hogy a KSH kistérségei és a rendőrkapitányságok illetékességi területe nem minden esetben estek egybe. A területi szint elemzése csak rendkívül csekély számú munkában jelent meg. A kistérségi szint elemzése 2014-től kezdve a fentiek következtében okafogyottá vált.

A vizsgálatoknál szem előtt kell tartani azt, hogy mindig csak azonos szinten lévő területi egységet hasonlítsunk össze egymással (pl. megyét megyével, járást járással stb.), mivel a jelentős területi, lakosságszámbeli stb. különbségek gyökeresen eltérő problémákat indukálnak. Sőt, még az azonos szinten lévő elemzések esetében is kellő körültekintéssel kell eljárni, és a fő szabály, hogy méretben, lakosságszámban stb. közel azonos területi egységek összehasonlítását érdemes elvégezni. A javasolt vizsgálandó területi egységek az alábbiak:

NEMZETI/NEMZETKÖZI SZINT:

Részben a nemzetközi szervezetekben betöltött tagságaink, részint pedig Magyarország más országokkal történő összehasonlíthatósága érdekében szükséges a legnagyobb kiterjedésű területi szint elemzése. Hazánk más országokkal történő összehasonlíthatósága esetén azonban figyelembe kell venni azt, hogy az egyes országokban az eltérő jogi normák miatt a nemzetközi összehasonlítás számos nehézséget vet fel (lásd bővebben: keretes szöveg).

A bűnözési adatok nemzetközi összehasonlíthatóságának feltételei (PISKÓTI-KOVÁCS 2014, 23.)

1. Bűnügyi statisztikai rendszer ismerete

- nyilvántartás – a bűncselekmény az elkövetés időpontjában vagy csak a nyomozati
- szakasz végén kerül a statisztikába (input vagy output statisztika)
- halmazati és folytatólagos bűncselekmények elkövetőinek számbavétele milyen
- módon történik

2. Büntető Törvénykönyv ismerete

- mi számít bűncselekménynek
- bűncselekménytípusok definíciói
- külön kezeli-e az ország büntető törvénykönyve a szabálysértéseket, illetve vétségeket, amennyiben igen, azok a statisztikában megjelennek-e
- büntethetőség alsó korhatára
- értékhatárhoz van-e kötve az adott országban a bűncselekmény megvalósulása

3. jogszabályi változások ismerete (esetlegesen a büntetőpolitikai változásoké is)

4. látens bűnözés terjedelmének, dinamikájának, szerkezetének, összetételének ismerete

RÉGIÓK SZINTJÉ:

Magyarországon a hét tervezési-statisztikai régiót az 1999. évi XCII. tv. alapján hozták létre, melyet elsősorban az Európai Unió statisztikai alapú támogatási rendszere (NUTS /Nomenclature of Territorial Units for Statistics - Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques/) tett szükségessé.¹⁹ Régióink a Közép-Magyarországi Régió kivételével három megyét foglalnak magukba, ezért ez a szint tekinthető az egyik legkevésbé homogén területi egységnek. Elemzésük elsősorban a más régiókkal történő összehasonlítás során válhat szükségessé, a mindennapi rendőri munka során azonban erre ritkán kerül sor.

MEGYEI SZINT:

A magyar közigazgatás egyik legidőtállóbb területi egysége megye. A kriminálstatisztikai adatokat gyakran megyei szinten adják meg, azonban a megyei területi egységek igen heterogén képet mutathatnak, mivel jelentős területi különbségek figyelhetők meg közöttük (lásd: Somogy megye). A megyei értékek egymással történő összevetése rendkívül fontos és hasznos, azonban számos kriminológiai trend csak az alacsonyabb szintek elemzése során fog megmutatkozni.

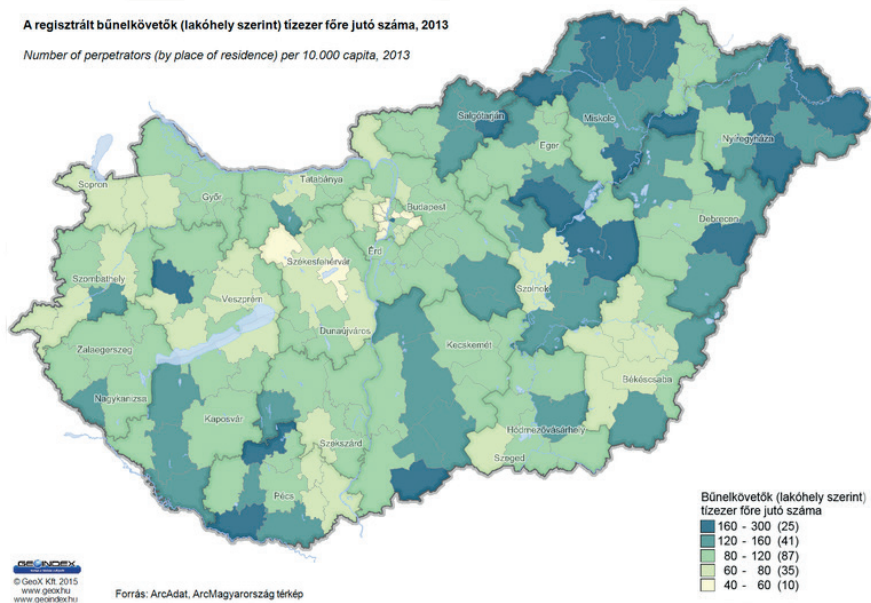
JÁRÁSI SZINT:

A járások a megyék részét képezik, számuk megyénként – a megye nagyságától és népességszámától függően – 6-18. Összesen 174 járás található hazánkban (illetve a fővárosban 23 kerületi hivatal)²⁰. Elemzésük során a vizsgált megyéről jóval realisabb kriminálgeográfiai kép nyerhető, mintha egy megye

19 Észak-Magyarország (Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves, Nógrád), Észak-Alföld (Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg), Dél-Alföld (Bács-Kiskun, Békés, Csongrád), Közép-Magyarország (Pest, Budapest), Közép-Dunántúl (Komárom-Esztergom, Fejér, Veszprém), Nyugat-Dunántúl (Győr-Moson-Sopron, Vas, Zala), Dél-Dunántúl (Baranya, Somogy, Tolna).

20 A járási rendszer visszaállításakor 175 járás volt hazánkban, azonban 2014. december 31-ével a Polgárdi járás megszűnt, így jelenleg 174 járás található Magyarországon.

értékeit összességében vizsgálnánk. A járási szint vizsgálatánál 2015-ig problémát okozhatott, hogy a járások közigazgatási területe nem egyezett meg a rendőrkapitányságok illetékességi területével. 2015. július 1-jétől viszont a rendőrkapitányságok illetékességi területe igazodott a járások illetékességi területéhez, ami a leendő vizsgálatok szempontjából mindenképp pozitív tényként értékelendő. Méretében a járás és a kistérség közel azonos volt, területük azonban nem esett egybe (12. ábra).

12. ábra: A regisztrált bűnelkövetők tízezer főre jutó száma (járási szint) (2013)
 (www.geoindex.hu)

TELEPÜLÉSI SZINT:

A lakosság részéről jogos elvárásként merült/merül fel, hogy megismerhessék lakókörnyezetük bűnözési viszonyait. Napjainkban a települési szint a leggyakrabban kutatott területi egység. Kisebb települések esetén általában csak kevésbé jelentős területi differencia fedezhető fel az egyes településrészek kriminalitása között. Nagyobb városok esetében viszont (pl. megyei jogú városoknál) az egymástól élesen elkülönülő területeken eltérő értékrendű és

társadalmi státuszú emberek laknak, akik között jelentős kriminalitási különbségek figyelhetők meg.

TELEPÜLÉSEN BELÜLI SZINT:

Napjainkban egyre inkább előtérbe kerülnek a településen belüli vizsgálatok, ezek egyik legfőbb mozgatórugója a lakossági elvárások ez irányú változása. Amint azt már korábban említettük, egy nagyobb település esetében már megfigyelhetők olyan, egymástól élesen elkülönülő településrészek, ahol a szegregáció folytán gyökeresen eltérő státuszú emberek laknak, ami jelentős kriminálstatisztikai különbségeket eredményez. Természetes igényként jelentkezik az, hogy mindenki megismerhesse a közvetlen lakókörnyezete (lakótelep, városrész stb.) bűnügyi viszonyait, így az elkövetkező években várhatóan növekedni fog a települési szinten belül végzett analízisek száma.

A településen belüli vizsgálatokat az alábbi három alszinten lehet elvégezni (TÓTH 2007):

- kerületek, rendőrőrsök
- városrészek
- utcák, háztömbök (lásd bővebben: 9.2. fejezet)

A fentiekben azt mutattuk be, hogy hazai viszonylatban milyen területi szintek elemzése javasolt. Szükséges lehet viszont bizonyos esetekben a nemzetközi (Európai Unió) összehasonlítás is. Az EU részben azért alkotta meg a területi szintű adminisztratív egységeket, hogy az egyes tagországok statisztikai adatai megfelelő módon összevethetők legyenek egymással. A jövőbeli kutatómunka megkönnyítése érdekében az alábbi táblázat felsorolásszerűen mutatja be, hogy az EU egyes területi egységeinek milyen szintű hazai területi szintek felelnek meg (I. táblázat).

az EU által használt hierarchikus területi szintek	az egyes szintekhez köthető lakosság szám	az EU-s területi szintek hazai megfelelői	az egyes szintekhez tartozó hazai közigazgatási egységek
NUTS 1	3-7 millió	országgrész	Dunántúl, Közép- Magyarország, Alföld és Észak
NUTS 2	800 000- 3 millió	tervezési- statisztikai régió	Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld, Közép- Magyarország, Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl, Dél-Dunántúl
NUTS 3	150 000- 800 000	megyei szint és főváros	19 megye és Budapest
LAU 1	-	járási szint	174 járás
LAU 2	-	települési szint	3152 település

I. táblázat: az EU területi szintjeihez kialakított hazai területi struktúra

4. A BŰNÖZÉSFÖLDRAJZI KUTATÁSOK LEGFONTOSABB FORRÁSAI

A hazai bűnözésföldrajzi kutatások meglehetősen rövid időre nyúlnak vissza, ezért a kutatásokhoz felhasználható magyar nyelvű szakirodalom, gyakorlati útmutatók és egyéb források száma igen csekély. Rendkívül fontos ezért az idegen nyelvű szakirodalom (főként angol és német nyelvű) megismerése és nyomon követése. A kutatáshoz szükséges adatok és információk származhatnak szekunder forrásból (lásd: az ebben a fejezetben felsorolt adatforrásokat), illetve saját magunk is előállíthatjuk azokat, amennyiben a szekunder forrás adatai nem elégségesek (pl. empirikus vizsgálatok /kérdőíves felmérés, adatgyűjtés stb./). Ebben az esetben primer adatról, primer kutatásról beszélhetünk. Az alábbiakban felsorolásszerűen nézzük meg, hogy mik tekinthetők a kriminálgeográfiai kutatások legfontosabb forrásainak.

– SZAKKÖNYVEK ÉS FOLYÓIRATOK

Természetesen bármely könyvtár állománya tartalmazhat olyan szakkönyveket és folyóiratokat, melyet a bűnözésföldrajzi kutatás során felhasználhatunk, azonban a legnagyobb számú szakanyag az alábbi intézményi könyvtárakban található meg: Nemzeti Közszerzői Egyetem,

nemzeti könyvtárak (Országos Széchényi Könyvtár, Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár), tudományegyetemek, Országos Kriminológiai Intézet (OKRI), Nemzeti Szakértői és Kutató Központ (NSZKK), Országgyűlési Könyvtár, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (szociológiai szakkönyvtár).

Világhálón érhető el az MTMT (Magyar Tudományos Művek Tára) (a hazai kutatók publikációinak online elérésének lehetőségét nyújtja) és a MATARKA (Magyar Folyóiratok Tartalomjegyzékeinek Kereshető Adatbázisa) (a hazai tudományos és szakmai cikkek online tára), amelyek ugyancsak fontos forrásai lehetnek a bűnözésföldrajzi kutatásoknak.

A szakmai folyóiratokban számos olyan tudományos igényű tanulmány és cikk található, amelyek zöme ugyan nem kriminálgeográfiai célzattal íródott, azonban megállapításaik és ténybeli közléseik fontos forrásai lehetnek a hazai bűnözésföldrajzi szakirodalomnak. Természetesen minden más, az alábbiakban nem nevesített folyóirat, amennyiben a benne megjelent publikáció bűnözésföldrajzi tartalommal bír, vagy ilyen szemléletet tükröz, fontos forrásmunka lehet.

A jelen és a múlt országos jelentőségű vezető hazai szakmai folyóiratai közül az alábbiak megemlítése szükséges:

- BELÜGYI SZEMLE: A Belügyminisztérium szakmai és tudományos folyóirata, amely 1963-tól kezdve jelenik meg változó periodicitásban (2006 és 2010 között *Rendészeti Szemle* néven jelent meg).

- CRIMINAL GEOGRAPHICAL JOURNAL: A világ egyetlen bűnözésföldrajzi folyóirata, amely angol nyelven jelenik meg. A folyóirat alapításának gondolata a Nemzeti Köszolgálati Egyetem oktatói fejében született meg, a szerkesztőbizottság tagjai pedig közel tíz nemzet kutatói közül kerülnek ki. A kiadvány első száma 2019-ben jelent meg, mely online érhető el a Magyar Rendésettudományi Társaság honlapján.

- DEMOGRÁFIA: A KSH Népeségtudományi Kutatóintézetének 1957-től, évente négy alkalommal megjelenő kiadványa. A *Demográfia* népeségtudományi folyóirat, azonban minden olyan tudományterületről közöl írásokat, melyek a népesedéssel kapcsolatban állhatnak (pl. földrajz, jogtudomány, szociológia).

- FÖLDRAJZI KÖZLEMÉNYEK: A Magyar Földrajzi Társaság 1872 óta megjelenő tudományos folyóirata, amely évente rendszerint négy számmal jelentkezik. 2005-től kezdve a világhálón is elérhető (<http://www.foldrajzitarsasag.hu/kiadvanyok/foldrajzi-kozlemenyek?limitstart=0>)

- HATÁRRENDÉSZETI TANULMÁNYOK: a Rendőrség Tudományos, Technológiai és Innovációs Tanács Határrendészeti Munkacsoportjának 2004-től, online formában elérhető (<http://rendeszet.hu/hatarrendeszetitagozat/tanulmanyok.html>), rendszertelen periodicitású, rendvédelmi-határrendészeti tárgyú szakmai kiadványa (a kiadvány korábban Határőrségi Tanulmányok néven jelent meg).

- HUNGARIAN GEOGRAPHICAL BULLETIN: A Magyar Tudományos Akadémia Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont Földrajztudományi Intézetének angol nyelvű folyóirata, amely 2009-től kezdve jelenik meg. Elődje az 1952 és 2008 között megjelenő magyar nyelvű *Földrajzi Értesítő* volt.
- KRIMINÁLSTATISZTIKAI ÉRTESTŐ: A Belügyminisztérium által 1996 és 2004 között kiadott bűnügyi statisztikai folyóirat.
- KRIMINOLÓGIAI KÖZLEMÉNYEK: A Magyar Kriminológiai Társaság kiadásában 1984-től megjelenő kiadvány, amely a bűnügyi tudományok tárgykörében közöl tanulmányokat. A kiadvány évente 2-3 alkalommal jelenik meg.
- KRIMINOLÓGIAI TANULMÁNYOK: Az Országos Kriminológiai Intézet 1962 óta megjelenő éves periodikája, amely egy adott évre vonatkozólag, az intézet kutatóinak legfontosabb kutatási eredményeit mutatja be (a kiadvány korábban *Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok* néven jelent meg).
- MAGYAR RENDÉSZET: A Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának folyóirata, amely 2000-től jelenik meg. A kiadványnak korábban számos elődkiadványa volt (*Főiskolai figyelő, Új Rendészeti tanulmányok*).
- MŰHELY: Az MTA Földrajzi Kutató Intézet (FKI) havi kiadványa, amely 1988-1994 között összesen 106 alkalommal jelent meg. A kiadvány kézirat jellegű és lektorálatlan volt, ennek ellenére jelentősége igen nagy, mivel a rendszerváltás időszakában, a szűkös anyagi erőforrások ellenére is gyorsan volt képes a legfrissebb kutatási eredményeket közzé tenni. A geográfusok többsége innen ismerhette meg először a bűnözésföldrajzot.
- REGIONÁLIS TUDOMÁNYI TANULMÁNYOK: Az ELTE Regionális Földrajzi Tanszékének 1995 és 2009 között megjelent kiadványsorozata, melynek összesen 15 száma jelent meg.
- RENDVÉDELMI FÜZETEK: A Rendőrtiszti Főiskola kiadásában 2001 és 2011 között megjelent rendészettudományi tárgyú periodika.
- STATISZTIKAI SZEMLE: A Központi Statisztikai Hivatal gondozásában 1923 óta megjelenő tudományos folyóirat.

- SZOCIOLÓGIAI SZEMLE: a Magyar Szociológiai Társaság 1991-től megjelenő lapja, amely évente 4 alkalommal jelenik meg (3 lapszám magyarul, 1 angolul). 1991-től kezdődően egy év késleltetéssel ingyenesen letölthetőek a kiadványok.

- TÁRSADALOMKUTATÁS: Az MTA Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának rendkívül széles kutatási területet felölelő folyóirata, amely 1983 óta évente egy alkalommal jelenik meg (négy füzet egybekötve, egy kötetben).

- TERÜLETI STATISZTIKA: A Központi Statisztikai Hivatal gondozásában 1960 óta, kéthavonta megjelenő folyóirat. A tanulmányok a regionális kutatások tárgykörét ölelik fel, így többek között a területi statisztika, a regionális tudomány, a társadalomföldrajz, a területi tervezés, a szociológia, a térinformatika stb. kutatóinak tanulmányai kerülnek publikálásra.

- TÉR ÉS TÁRSADALOM: Az MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete által 1987-ben alapított, negyedévenként megjelenő tudományos folyóirat. A folyóirat „nem egyetlen szaktudomány eredményeit teszi közzé, hanem egy problémát: tér és társadalom viszonyát vizsgálja a különböző szaktudományok szemszögéből, sajátos megközelítésben.” (ENYEDI 1987, 3.)

– RENDŐRSÉGI KONFERENCIÁK, ÉVÉRTÉKELŐ- ÉS MUNKAÉRTEKEZLETEK

Számos olyan rendőrségi konferenciát, évértékelő- és munkaértekezletet rendeznek, melyeken nemcsak a rendőrség munkatársai, hanem akár a lakosság (kutatók, érdeklődők stb.) is részt vehetnek. Külön ki kell emelni az évértékelő értekezleteket, amelyeket mindig egy adott év lezárását követően szoktak megtartani. Az évértékelő értekezleteknek kétféle típusa van: 1. rendőrségi, 2. önkormányzati. A közgyűlés vagy képviselő testület előtt megtartott kapitányságvezetői, illetve főkapitányi beszámoló mindig nyilvános, ezen a sajtó és a lakosság képviselői is egyaránt jelen lehetnek.

– ÉVÉRTÉKELŐ JELENTÉSEK

A rendkívül szegényes hazai települési és megyei szintű forrásmunkák számát növelik az ún. évértékelő jelentések, melyek annak ellenére, hogy nem kriminálgeográfiai célzattal íródtak, számos fejezetük a bűnözésföldrajz aspektusából nézve is értelmezhető és eredményesen felhasználható. Ezek a jelentések a kapitányságvezetők és a megyei főkapitányok által összeállított éves értékelők az országos és a megyei főkapitányok felé, és egy adott évet értékelnek a főbb mutatók alapján. Az évértékelő jelentések az egyik legfontosabb forrásai lehetnek a településszintű bűnözésföldrajzi analíziseknek, mivel ezekből a statisztikai adatok „mögé” lehet látni. Értelmezik, illetve magyarázzák a bűnügyi trendeket és folyamatokat.

A jelentésekből két típus készül: 1. belső használatra, a felettes rendőri szerv részére (pl. a városi rendőrkapitányság vezetője a megyei rendőrfőkapitány részére); 2. az önkormányzat részére (városi, megyei). Utóbbi típus nyilvános, kutatási céllal a rendőrségtől, illetve az önkormányzattól egyaránt beszerezhető. Tartalmát tekintve mindkét beszámoló közel azonos.

– MÁR MEGLÉVŐ TELEPÜLÉSSZINTŰ ANALÍZISEK MEGISMERÉSE

A témában eddig négy doktori értekezés született (2015), melyek a bűnözésföldrajzot különböző aspektusokból közelítették meg. A disszertációkon kívül számos szakdolgozat, diplomamunka és tudományos diákköri dolgozat is íródott már, amelyeknek a megtekintése a felsőoktatási intézmények könyvtáráiban lehetséges (lásd bővebben: 2.2 fejezet).

– JOGSZABÁLYOK

A kutatások forrásaként feltétlenül meg kell említeni a jogszabályokat is, mint olyan forrásokat, amelyek ismerete és amelyek változásainak nyomon követése elengedhetetlen. Bizonyos esetekben azonban nemcsak a hatályos jogszabályok ismerete szükséges, hanem a már hatályon kívül helyezetté is (pl. bűncselekményi értékhatár változás, új bűncselekmények megjelenése stb.).

– ROBOTZSARU INTEGRÁLT ÜGYVITELI ÉS ÜGYFELDOLGOZÓ RENDSZER

A Robotzsaru a rendvédelmi dolgozók mindennapi ügyfeldolgozó munkáját segítő országos számítógépes rendszer. A rendszerhez kizárólag a rendvédelem területén dolgozóknak van hozzáférésük, mivel jelszó védi. Az egyes szakterületeken dolgozóknak különböző szintekhez van jogosultsága. Megfelelő parancsnoki engedély birtokában értékes kriminálstatisztikai adatok nyerhetők a Robotzsaru-rendszerből. Kevésbé ismert a Robotzsaru térképészeti alrendszer menüpontja, ami a bűnözési térképezés során nyújthat a mindennapi rendőri munkához nagy segítséget (lásd bővebben: 5.6. fejezet).

– PRIMER KUTATÁS SORÁN ELŐÁLLÍTHATÓ ADATOK

Számos olyan adat is felhasználható a kutatás során, melyet a kutató saját maga állít elő. Ezek között említsük meg a személyes megfigyelést, az esettanulmányt, a szakmai konzultációt és a kérdőíves felmérést. A személyes megfigyelés történhet strukturált és strukturálatlan módon egyaránt. A kutatási és adatszerzési módszerek rendkívül széles tárházában ugyancsak fontos lehet az esettanulmány. Ennek keretében elemezhetünk kisebb területi egységet, közösséget, így feltárhatjuk a sokaság problémáját, de bemutatathatunk vele bármely extrém folyamatot is.

1. Rendőri vezetőkkel történő szakmai konzultációk

Számos alkalommal előfordul, hogy a kriminálstatisztikai adatokban olyan torzulás figyelhető meg, ami nem magyarázható azon ismeretek nélkül, amit egy személyes, szakmai konzultáció alkalmával lehet megszerezni. Ezek a konzultációk során beszerzett háttérinformációk segíthetnek abban, hogy egyes folyamatokat objektíven lehessen értékelni. A rendőri vezetőkkel történő személyes kapcsolatfelvétel nemcsak a konkrét kérdés megvitatása miatt lehet szükséges, hanem egy jól működő, későbbi tudományos együttműködésnek is a kezdete lehet. A szakmai konzultációk bizonyos esetekben lehetnek személyes interjúk is. Amennyiben pedig több vezetőtől szeretnénk egyszerre információhoz jutni, úgy csoportos interjú készítése javasolt. Egy adott témában viszont

akár prominencia vizsgálat is készíthető a kérdésben leginkább járatos rendőri vezetők körében.

2. Lakossági kérdőíves felmérés

Rendkívül nagy felelősség egy lakossági kérdőív kérdéseinek az összeállítása, mivel sokszor a kérdőívet összeállító szakember akaratlanul is saját munkahipotézisének felállításához szerkeszti a kérdéseket. Annak érdekében, hogy e sokak által elkövetett hibát elkerüljük, érdemes alaposan tanulmányozni a hazai kriminálgeográfiai és kriminológiai szakirodalmat, és ezeknek a tapasztalatoknak a felhasználásával elkészíteni a kérdőívet. Jelen kiadvány keretein belül a terjedelmi korlátok miatt nem lehetséges a kérdőíves felmérés részletes módszertanának az ismertetése, néhány fontos dolgot azonban szükséges megemlíteni. A mintavétel nagysága érje el a legalább 300 főt. Érdemes a kérdőívet a kitöltést megelőzően legalább 20 fős mintán tesztelni. Ekkor derülnek ki ugyanis a kérdőív hibái (pl. a kérdések nem egyértelműek, nehezen értelmezhetők). Amennyiben a „tesztelés” során bármilyen probléma merül fel, úgy az még a későbbiekben orvosolható. Törekedjünk arra, hogy lehetőleg minél rövidebb idő alatt végezzük el a felmérést. Ezáltal elkerülhető az, hogy a válaszadók környezetében olyan változás következzen be, ami jelentős különbséget okoz a korábban és a később felvett kérdőívek tartalma között (pl. releváns bűnügyi esemény következésképpen). A fentiek miatt a kérdőívezés időtartama alatt folyamatosan figyelemmel kell kísérni a különféle híradásokat, hogy történt-e bármi olyan, a kérdőívezést befolyásoló esemény, amely hatással lehet a kitöltők által adott válaszokra. Ha igen, akkor meg kell vizsgálni, hogy a megkérdezett személyeket a válaszadásban ez olyan mértékben befolyásolhatja-e, hogy az akár jelentős különbséget is okozhat egy korábbi időpontban történő kérdőívfelvételhez képest.

– VILÁGHÁLÓS FORRÁSOK

A világhálón számos olyan adatbázis található, melyek az elemzések elkészítéséhez nyújtanak megfelelő alapot. Törekedni kell azonban arra, hogy olyan adatbázist válasszunk, amelynek adatai pontosak, naprakészek és a kutatásnak megfelelő méretűek. Szintén fontos kíváncsi vagyok egy adatbázissal szemben, hogy egyértelmű tartalommal bírjon (felhasználóbarát legyen), ellenkező esetben

téves következtetéseket vonhat le a felhasználó. Legvégül pedig említsük meg a költségtényezőt. Az adatbázisok egy része költségtérítéses, azt viszont érdemes szem előtt tartani, hogy azt tekinthetjük jó adatbázisnak, amely esetén az elérés költségeit meghaladják az információszerzésből származó előnyök (KÓRÓDI 2011). Az alábbiakban megadott világhálós adatbázisokon kívül mindenképp érdemes a kutatóintézetek, az egyetemek és a nemzetközi szervezetek honlapjait is figyelemmel kísérni, mivel azokon is számos színvonalas adatbázis és tanulmány található.

1. A hazai kriminálstatisztikai adatok legfőbb forrásának tekinthető a jelszó nélkül is elérhető BŰNÜGYI STATISZTIKAI RENDSZER honlapja (<https://bsr.bm.hu>). A honlapon a 2010 utáni időintervallumra vonatkozó adatok érhetők el. (A minisztérium által működtetett adatbázis „elődje” a „<http://crimestat.b-m.hu/>” honlap volt, amely már nem érhető el.) Szintén a Belügyminisztérium által működtetett honlap a „<https://enyubs.bm.hu>”, ez azonban csak jelszóval érhető el.

2. A nemzetközi adatok legfőbb forrása az EURÓPAI STATISZTIKAI HIVATAL honlapja (<http://ec.europa.eu/eurostat>). A nemzetközi kriminálstatisztikai adatok összehasonlításánál azonban számos nehézséggel találjuk szembe magunkat. Ennek részbeni oka az eltérő jogi normákból és a különböző bűncselekményi kategóriákból adódik.

3. A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL honlapján (www.ksh.hu) szintén megtalálhatók az országos, a megyei és a települési szintű bűncselekményi értékek, illetve az ezek elemzéséhez szükséges azon háttérinformációk, melyek egy bármilyen szintű analízis elkészítéséhez szükségesek (pl. demográfiai adatok, népmozgalmi mutatók, gazdasági mutatószámok stb.).

4. Az ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG honlapja (www.police.hu) szintén fontos információk forrása lehet, ahol többek között kriminálstatisztikai adatok, jogszabályi változások, évértékelő jelentések stb. megtekintése is lehetséges. A honlapon 2012 decemberétől működik egy nyilvános, mindenki számára elérhető bűncselekményi térkép, melyről bővebben az 5.6 fejezetben lehet olvasni.

5. A döntéstámogató információs adatbázist, az ORSZÁGOS TERÜLETFEJLESZTÉSI ÉS TERÜLETRENDEZÉSI INFORMÁCIÓS RENDSZERT (TeIR) elsősorban a területfejlesztéssel és a területrendezéssel foglalkozó szakemberek

számára hozták létre, azonban a rendkívül széles spektrumú adatállománya következtében más tudományterületek képviselői is előszeretettel használják. A TeIR egyik alrendszere a TÉRPORT, amely ingyenesen vehető igénybe. A TeIR adatbázisához számos szervezet vagy magánszemély, közszolgálati szerepétől és jogi státuszától függően térítésmentesen is hozzáférhet. A TEIR elérhetősége: <https://www.teir.hu>.

6. A Belügyminisztérium, a Nemzeti Bünmegelőzési Tanács és a Lechner Tudásközpont közreműködésében készült el 2018-ban a PREVENCIÓS BÜNNÖZÉS-STATISZTIKAI ADATTÁR (PRE-STAT) (<http://prestat.lechnerkozpont.hu>), amelyet lakossági felhasználóként (ügyfélkapus jelszóval) és rendőrségi Robotzsaru jelszóval is lehet használni. Ügyfélkapus belépés esetén országos, régiós, megyei, járási és települési adatok kérhetők le, míg a rendőrségi felhasználás esetén utca szintű, geokódolt (koordináta-pontos) adatok is²¹ (a rendőrségi felhasználás esetén kizárólag a Robotzsaru-rendszer térképészeti alrendszer menüpontjából érhető el). A nemzetközi viszonylatban is egyedülálló térinformatikai alkalmazás társadalmi, gazdasági és bűncselekményi adatok térképi és grafikonos megjelenítését teszi lehetővé. Az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztikai (ENyÜBS²²) adatok 2010. január 1-jétől vannak a rendszerben, melyek Excel-ben is letölthetők (LECHNER 2018).

– BM JOGSZABÁLY-ELŐKÉSZÍTŐ ÉS KOORDINÁCIÓS OSZTÁLY, ORFK BÜNÜGYI ELEMZŐ-ÉRTÉKELŐ FŐOSZTÁLY

Legvégül pedig említsük meg a BELÜGYMINISZTERIUM JOGSZABÁLY-ELŐKÉSZÍTŐ ÉS KOORDINÁCIÓS OSZTÁLYÁT, illetve az ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG BÜNÜGYI ELEMZŐ-ÉRTÉKELŐ FŐOSZTÁLYÁT. Amennyiben bármely, a fentiekben említett forrás nem szolgáltat elegendő információt, vagy a lekérhető időintervallum nem elégséges, úgy mindkét szerv írásbeli megkeresésre megküldi a kért kriminálstatisztikai adatokat (statisztika@bm.gov.hu, befo@orfk.police.hu)

21 Az utca szintű elemzéseknel a ponttérkép pontjaira kattintva az üggyel kapcsolatos adatok ismerhetők meg.

22 Az ENyÜBS előtt az ERÜBS (Egységes Rendőrségi és Ügyészségi Statisztika) működött, amely 1964. január 1-jétől szolgáltatott adatokat.

5. A BŰNÖZÉSI TÉRKÉPEZÉS (CRIME MAPPING)

5.1. A térkép fogalma, típusai és a térképek tartalmi elemei

A felszín arányosan kicsinyített, kétdimenziós térképi ábrázolása már több ezer éves múltra tekint vissza. A tájékozódás megkönnyítése végett már évezredekkel ezelőtt is készítettek térképeket, melyeket sziklára véstek, papiruszra rajzoltak stb. Napjaink térképei is végső soron azért készülnek, mint ami miatt évezredekkel ezelőtt készültek: hogy megkönnyítsék a tájékozódást, rögzítsék a jelenlegi állapotot, illetve a változásokat.

Definíció szerint „A térkép a Földön, más égitesten, vagy a világűrben található természeti és társadalmi jellegű tárgyak, jelenségek, vagy folyamatok méretarány szerint kicsinyített, generalizált, magyarázó ábrázolása síkban.” (UNGER 1994, 5.)

A kilencvenes évektől kezdve a térképeket két részre szokás osztani, analóg és digitális térképre. Ezt megelőzően nem volt ilyen típusú felosztás, hisz mindegyik térkép papíralapú volt.

A térképeknek vannak kötelezően megadandó tartalmi elemei, melyek azt a célt szolgálják, hogy a térkép egyértelműen és közérthetően olvasható legyen. A digitális térképeknek az analóggal szemben számos előnye van, többek között az, hogy szemléletesebben tudnak adatot közvetíteni, tartalmilag nem korlátozottak (bővíthetők), pontosabbak stb. Természetesen napjainkban sem nélkülözhetjük az analóg térképeket; még ha kisebb számban is, de mindennapi életünk részei. S ne feledjük, ha kinyomtatunk egy digitális térképet, akkor az ezáltal analóggá válik (VINCZE 2010).

A térképek azért, hogy egyértelműek és érthetőek legyenek, szöveges magyarázat tartozik hozzájuk. Amennyiben ez a térképlapon található (kereten belül), úgy NÉVTRAJZnak, míg ha a kereten kívül található, akkor KERETTRAJZnak nevezük. Minden térkép esetén elvárás, hogy egyértelmű és könnyen áttekinthető legyen. Ezt segíti az egyezményes jeleket és szöveges magyarázatokat tartalmazó JELKULCS²³. A térképeken a víz kék, a dombsági és a hegyvidéki területek pedig barna színnel vannak ábrázolva (BARTHA-HAVASI 2011). Amennyiben térképet készítünk, úgy a fentieken kívül fel kell tüntetni az ábrázolt terület és a térkép adattartalmának a megnevezését²⁴ (pl. a súlyos testi sértések Debrecen belvárosában) illetve a térkép méretarányát is.

A térkép méretaránya a térképi hossz és a vetületi hossz hányadosaként adható meg. Azt mutatja, hogy mekkora a valósághoz képest a kicsinyítés aránya (mértéke). Jelölése: M. Vagyis, ha $M=1:500$, akkor, ami a térképen 1 cm, az a valóságban 500 cm. A térképek méretarányának tekintetében az egyes szakterületeknél lehetnek kismértékű eltérések. Bartha-Havasi (2011) alapján az alábbi méretarányi kategorizálás lehetséges.

$M=1:50 - 1:500$ - helyszínrajz

$M=1:500 - 1:5000$ – nagyméretarányú térkép

$M=1:10\ 000 - 1:100\ 000$ – közepes méretarányú térkép

$M<1:100\ 000$ – kisméretarányú térkép

A térképeket számos szempont szerint csoportosíthatjuk. Méretarány szerint megkülönböztethetünk földmérési (geodéziai), topográfiai és földrajzi térképeket. A bűnözési térképek a földrajzi térképek közé sorolhatók, mivel ez az a térképtípus, amely alkalmas arra, hogy többek között társadalmi jelenségeket, kapcsolatokat és időbeli változásokat is szemléltessen.

23 „A jelkulcs az egyik legfontosabb térképi kellék, amely megadja a térképen ábrázolt szakadatok (tematikus dimenziók) minőségi és/vagy mennyiségi intervallumait és azok térképi ábrázolási módjait.” (HERCZEG-TURAI 2011)

24 „A térkép megnevezése, vagy címe magában foglalja a térképen ábrázolt szakadat megnevezését, a térképezett terület földrajzi megnevezését, illetve opcionálisan a térkép fajtáját (izovonalas térkép, ponttérkép, vektor térkép, felületi térkép, stb.).” (HERCZEG-TURAI 2011)

A bűnözési térképeknél fontos továbbá az északi irány bejelölése, az ábrázolt időintervallum feltüntetése (pl. 2014-2015, 2015. 03. 20-22., 16.00 és 18.00 óra stb.), illetve az adatforrás megjelölése és a térkép készítőjének megnevezése. Más típusú térképek esetében további kellékek is szerepelhetnek a térképeken, azonban ezek a bűnözési térképeknél rendszerint már nem szükségesek (pl. vetületi rendszer).

5.2. A tematikus térkép

Tartalmuk szerint a térképek két csoportba sorolhatók: általános és tematikus térképek. Mielőtt azonban megismerkednénk a bűnözési térképpel, érdemes definiálni a tematikus térkép fogalmát, mivel a bűnözési térkép is a tematikus térképek közé sorolható. A tematikus térképek „a természeti és társadalmi környezet nem tájrajzi elemeit, jelenségeit, azok mennyiségi és minőségi jellemzőit ábrázolják. A tematikus térképek háttérképét az általános térképek egyszerűsített változatai adják. A tematikus térképek csoportjába a természeti környezet, a társadalmi, gazdasági élet, a tudomány, a közigazgatás, a politika, a történelem stb. térképei tartoznak.” (UNGER 1994, 7.)

A tematikus térképek típusai (Unger János alapján a szerző kiegészítéseivel) (UNGER 1994, 116.):

- KVALITATÍV: a minőséget ábrázolják (pl. a regisztrált bűncselekmények²⁵ struktúrája)
- KVANTITATÍV: a mennyiséget ábrázolják (nagyságot, tömeget, értéket) (pl. a regisztrált bűncselekmények száma)
- STATIKUS (vagy állapot térkép): egy adott időpontot szemléltetnek (pl. a regisztrált bűncselekmények száma 2014-ben)
- DINAMIKUS: tér vagy időbeli változást szemléltet (pl. a regisztrált bűncselekmények számának növekedése 1989 és 1998 között)

25 A kriminálstatistikában korábban az „ismertté vált bűncselekmények” kifejezést használták, jelenleg viszont (2009-től) a „regisztrált bűncselekmények” kifejezést, amely megfelel a nemzetközi gyakorlatnak és jobban kifejezi azt, hogy a fogalom alatt kizárólag a hatóság tudomására jutott (a hatóság által regisztrált) bűncselekményeket értjük (BORBÍRÓ ET AL. 2016).

A tematikus térképek típusai az ábrázolt témák száma és kapcsolata alapján (Unger János alapján a szerző kiegészítéseivel:) (UNGER 1994, 116-117.)

- ANALITIKUS: egy témát ábrázol (pl. a regisztrált bűncselekmények száma)
- KOMPLEX-ANALITIKUS: több témát ábrázol, azonban a témák között nincs szoros összefüggés (pl. a regisztrált bűncselekmények száma és a születéskor várható átlagos élettartam)
- SZINTETIKUS: több témát ábrázol, melyek szoros kapcsolatban vannak egymással (pl. a regisztrált bűncselekmények száma és az átlag alatti jövedelemszint)

5.3. A bűnözési térkép fogalma, az elnevezésével kapcsolatos anomáliák

A jelenleg hatályos rendőrségi normákban nincs a bűnözési térképre megalkotott definíció. Különösen elgondolkodtató ez annak a tükrében, hogy már az 1948-as rendőrségi szolgálati szabályzat is tartalmazott definíciót a bűnözési térképre (ezt a belső szabályzat „bűnügyi térképnek” nevezte).²⁶

„A BŰNÖZÉSI TÉRKÉP olyan tematikus térkép, amelyen a bűnözés valamely jellemzőjének földrajzi elhelyezkedése ábrázolható. A térképeket szemlélve észrevehetünk olyan kapcsolatokat, összefüggéseket a bűnözés és a kriminogén tényezők között, melyek egyébként elkerülnék a figyelmünket.” (TÓTH 2007, 27.) A bűnözési térkép készítésével (térképi ábrázolás), a térkép nyújtotta összefüggések felismerésével, azok értékelésével és elemzésével, illetve felhasználásával kapcsolatos tevékenységet pedig BŰNÖZÉSI TÉRKÉPEZÉSnek (crime mapping) nevezzük (BODA 2019).

26 Szolgálati szabályzat 1032. C) A bűnügyi térkép

- (1) A bűnügyi térkép azt a célt szolgálja, hogy meghatározott területeken a bűncselekmények elkövetésének helyéről és azoknak jellegéről áttekintést adjon.
- (2) A bűnügyi térképen az egyes bűncselekményeket, azoknak elkövetési helye és minemősége szerint színezve kell feltüntetni.
- (3) Azt, hogy melyik rendőrhatalóságnál, illetőleg szervnél milyen különös szempontok tekintetbevételével kell a bűnügyi térképet elkészíteni és vezetni, a belügyminiszter határozza meg.

A bűnözési térkép angol megnevezése a „crime map”, vagyis a magyar megnevezés az angol elnevezés szó szerinti fordítása. A bűnözési térképezés megnevezéssel kapcsolatban viszont meg kell említenünk azt, hogy számos helyen a „bűnügyi térkép/bűnügyi térképezés” elnevezés szerepel. A szerző álláspontja szerint ez a megnevezés nem helyes, hisz nemcsak bűncselekmények, hanem például szabálysértések is ábrázolhatók a különféle térképeken (MÁTYÁS 2015).

5.4. A bűnözési térképezés nemzetközi és hazai történetének vázlatos áttekintése

A bűncselekmények kétdimenziós, térképi megjelenítése egyidős a kriminalitás területi alapú vizsgálatával. GUERRY már az 1833-ban megjelent munkájában térképen ábrázolta Franciaország területén a személy és vagyon elleni deliktumokat, és kutatásai során jelentős eltéréseket állapított meg az ország északi és déli része között (lásd: 4. ábra). Az Egyesült Államokban már az 1900-as évektől használnak bűnözési térképeket. Ezek a kezdeti időben ún. gombostű térképek voltak: a bűncselekménnyel érintett területeket gombostűvel jelölték. A gombostű térképeknek azonban számos hiányossága van, így többek között statikusak, nehéz megoldani az archiválásukat, illetve azt, hogy naprakészek és áttekinthetőek legyenek, továbbá a méretükből adódóan nem mobilisak (egy fali térképet nem lehet például kivinni egy bűnügyi akcióba). A gombostű térképek hibája továbbá, hogy előbb-utóbb használhatatlannak válnak (a térképen maradó lyukak miatt), illetve az időbeli egymásutániség jelölése meglehetősen bonyolult (TÓTH 2007). A „generációváltás” a bűnözési térképezésben az 1960-as években következett be, amikor az USA-ban (St. Louis) már számítógépes feldolgozást és megjelenítést is alkalmaztak. Jelentős változás azonban csak a személyi számítógépek megjelenésekor, az 1990-es években következett be, amikor az emberek szélesebb körben is hozzájutottak a bűnözési térképezéshez szükséges hardverekhez és szoftverekhez (PISKÓTI-KOVÁCS 2011). Az Egyesült Államokban már 1997-ben létrehozták a bűnözési térképekkel kapcsolatos kutatásokat végző, illetve ismereteket terjesztő központot (Crime Mapping Research Center – Bűnözési Térképezési Kutató központ). Ennek egyik eredménye lett, hogy az amerikai rendőrök a napi gyakorlatban is rendszeresen alkalmazták a bűnözési térképeket. Ezt bizonyítja egy 1998-ban elvégzett felmérés is, amely alapján megállapították, hogy „az amerikai rendőri egységek 13%-a alkalmazta

a mindennapi gyakorlatban a bűnözési térképezést” (TÓTH 2007, 24.). Meg kell említeni továbbá a Németországban, SCHWIND, H. D. által végzett kutatásokat, aki Bochum városáról készített bűnözési térképeket (lásd: 2.1. fejezet).

Magyarországon meglehetősen későn „fedezték fel” a bűnözési térkép kínálta bűnüldözési és bűnmegelőzési lehetőségeket. ERDŐSI SÁNDOR volt az, aki szakmai folyóiratokban először tett a szakemberek felé javaslatot arra vonatkozólag, hogy időszerű lenne hazánkban is a térinformatika alkalmazása a bűnözés területi elemzése során (ERDŐSI 2002a). Sajnos mind a mai napig rendkívül kevés érdemi lépés követte Erdősi cikkeit. Elsőként PÖDÖR ANDREA (Óbudai Egyetem) volt az, aki térinformatikai aspektusból vizsgálta a bűnmegelőzés és a bűnüldözés lehetőségeit (PÖDÖR 2006). Néhány év múlva pedig PISKÓTI-KOVÁCS ZSUZSA (Eszterházy Károly Egyetem) írt számos, a hazai kriminálgeográfiai szakirodalomban úttörőnek számító cikket. Piskóti-Kovács a doktori értekezését is e témakörben írta.

5.5. A bűnözési térképek alkalmazásának lehetőségei és korlátai

Mint általában a területi kutatásokat végző tudományterületek, így a bűnözésföldrajz is nagymértékben igénybe veszi és használja a térképek adta többletinformációt, mivel a térképi, vizuális megjelenítés jóval több adatot szolgáltat, mint amit önmagában egy-egy statisztikai adatsor adna. Sőt, bizonyos esetekben a statisztikai adatok hamis képzetet is keltenek, mivel nem a valóságot mutatják (pl. egy, a területi különbségeket elfedő megyei adatsor). A bűnözési térképek a mindennapi rendőri munkában számos területen adaptálhatók, így többek között a bűnmegelőzés, a szolgálatszervezés és az elemző-értékelő munka során, illetve a bűnügyi és közrendvédelmi akciók területének meghatározása és a járőrútvonalak megtervezése terén. A térképi megjelenítés lehetővé teszi továbbá azt, hogy felismerhetővé váljanak a különböző közigazgatási területeken lévő, bűnügyileg viszont összetartozó területek, a területi különbségek pedig sokkal dominánsabban válnak érzékeltethetővé (PÖDÖR 2005). Ezzel kapcsolatban Ratcliffe nagyon találóan azt mondja, hogy a bűnözési térképpel megfejtethető a térbeli mintázat, vagyis ezáltal számos olyan jelenségre is figyelhetnek a szakemberek, melyek korábban elkerülték a figyelmünket (HLAVACSKA 2014).

A gyakorlati felhasználás három további területe a földrajzi profilalkotás (melynek során az elkövető „vadászterületét” ábrázolják), az építészeti bűnmegelőzés és a megelőző rendészet²⁷. Utóbbi esetében kijelenthetjük, hogy a vizuális ábrázolás (a térképi megjelenítés) nélkülözhetetlen eleme a megelőző rendészetnek.

A bűnözési térképek a rendőrségi felhasználás mellett, többek között a területfejlesztési koncepciók kidolgozásánál és a városrendezési tervek elkészítésénél (lásd: építészeti bűnmegelőzés), illetve az optimális iskolába és munkába járás útvonalának kiválasztásánál is sikeresen felhasználhatók.

A bűnözési térképek közzétételével kapcsolatban kettős álláspont uralkodik. Egyes szakemberek a minél szélesebb körű nyilvánosságot szorgalmazzák (főként az Egyesült Államokban). Mondván, amennyiben a lakosok tisztában vannak lakókörnyezetük bűnügyi helyzetével, úgy maguk is segíthetnek a bűnmegelőzésben, mivel jobban odafigyelnek környezetükre (ezzel kapcsolatban lásd bővebben a <http://www.crimemapping.com> honlapot). Mások viszont úgy vélik (elsősorban Európában), hogy ha a bűnözési térképek szakavatatlan kezekbe kerülnek, s ezeket rosszul értelmezik, akkor hamis képzetet kelthetnek bennük, s ennek egyik lehetséges negatív következménye a csökkenő ingatlanár és az elvándorlás.

27 „**Megelőző rendészet** (prediktív rendészet): olyan matematikai alapokon nyugvó (főként gépi tanulás) térinformatikai alkalmazás, amely a múlt bűncselekményi adatai alapján bizonyos hibaszázalékkal előrejelzi a bűncselekmények várható elkövetési helyét és idejét, illetve a sértettek és elkövetők lehetséges körét.” (BODA 2019, 381.)

5.6. A bűnözési térképek hazai alkalmazásai

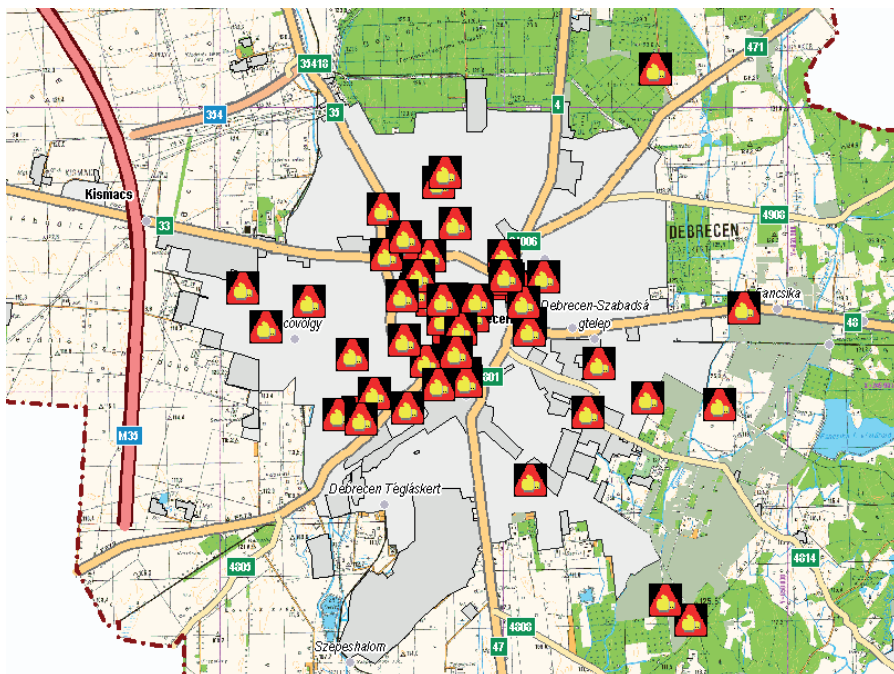
Nyilvánvaló, hogy a bűnözési térképezés gyors hazai elterjedésének sokáig az egyik gátja a hiányos eszközpark (számítógépek, programok) és a megfelelően képzett térinformatikai ismeretekkel rendelkező szakemberek hiánya volt. Mindkét területen az elmúlt néhány évben pozitív elmozdulás figyelhető meg.

A legelső, a rendőri gyakorlatban is alkalmazott digitális bűnözési térképet a Dunaújvárosi Rendőrkapitányságon hozták létre. A térkép belső használatra készült, a lakossági hozzáférés nem volt megoldott. Nem sokkal ezután a XIII. Kerületi Rendőrkapitányságon létrehoztak egy újabb fejlesztésű bűnözési térképet (2005), ennél azonban már megoldottá vált a lakossági hozzáférés is.

Sajnos még a rendőrök előtt is kevésbé ismert, hogy a Robotzsaru-rendszerben létezik egy ún. „térképészeti alrendszer” menüpont, melynek segítségével bűnözési térképek készíthetők.²⁸ Az alrendszer kétféle térképtípus előállítását teszi lehetővé.

1. A Robotzsaru-rendszerbe bevitt bűncselekményi adatok (a feljelentés során vagy az eljárás későbbi szakaszában rögzített adatok) alapján, kiemelt bűncselekmények esetében települési és utca szintű bűnözési térképek generálhatók. Az alrendszer hiányossága, hogy a hivatásos állomány nem minden tagjának van hozzáférése, illetve a helyrajzi számos címek nem vihetők fel kellő pontossággal. Hibaként említhető továbbá, hogy ha kartográfiailag nézzük a térképet, akkor az meglehetősen hiányos és elnagyolt, számos, a fentiekben is említett tartalmi elem hiányzik róla. Az alrendszer a hibái ellenére is jól használható, ami pedig az egyik legfőbb pozitívumaként értékelhető, az az, hogy naprakész az adatbázisa (13. ábra).

28 A RzsNeo-ban az elérési útvonal: keresések – statisztikák, listák – térképészeti alrendszer – bűnözési térkép térkép

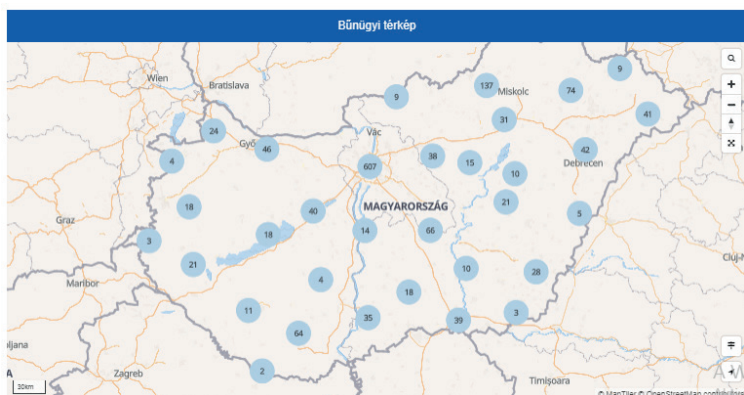
**13. ábra: A RZsNeo alrendszerében készült bűnözési térkép:
Az „egyéb rablások” Debrecenben belvárosában (2008)**

2. A PRE-STAT rendszerből – rendőrségi felhasználóként belépve – országos, régiós, megyei, járási, települési és utca szintű adatokat lehet lekérni, illetve az említett szinteken térképi és grafikonos elemzéseket elvégezni. A PRE-STAT rendszerben lévő statisztikai adatok havi rendszerességgel, míg a társadalmi-gazdasági adatok évente frissülnek a rendszerben (14. ábra).

14. ábra: A PRE-STAT rendszerben készített utca szintű elemzés (PRE-STAT bemutató anyag)

A Robotzsaru mellett az ORFK honlapján (www.police.hu) 2012 óta érhető el egy olyan bűnözési térkép, amely 30 napos késleltetéssel jelenít meg számos, a lakosság szubjektív biztonságérzetét negatívan befolyásoló térreleváns bűncselekményt (pl. lopás, betöréses lopás, autófeltörés, garázdaság). (Amennyiben a bűncselekmény statisztikai adatainak nyilvános közlése sértené a nyomozás érdekeit, úgy az ügy adatait nem töltik fel a rendszerbe.) (15. ábra). A bűnözési térkép mellett baleseti térkép is található az ORFK honlapján.

15. ábra: A Rendőrség honlapján elérhető bűnözési térkép (www.police.hu)

Összességében elmondhatjuk, hogy a bűnözési térképek önmagukban nem fognak megoldani semmilyen problémát, azonban használatuk mindenképp elősegíti a rendőri munkát. A bűnözési térkép a rendőrség szakemberei számára olyan lehetőség, amit a 21. század rendőrsége nem nélkülözhet a mindennapi rendőri munka során.

5.6.1. A bűnözési térképek gyakorlati alkalmazásának lehetőségei

(Tóth Antal alapján a szerző kiegészítéseivel) (TÓTH 2007)

- A bűncselekmények helyszínének, időpontjának, típusának, elkövetési módjának, a bűnelkövetők, illetve a sértettek lakóhelyének, a potenciális célpontok térbeli eloszlásának ábrázolása és elemzése
- Járőrútvonalak tervezése, szolgálatszervezés (elsősorban olyan helyekre legyen a szolgálatvezénylés készítve, ahol a megelőző napokban több bűncselekmény is történt)²⁹
- Szemléltetés (pl. lakossági fórumok, rendészeti oktatás)
- Sorozat jellegű bűncselekmények felderítése (pl. lakásbetörések, rablások)
- Feltérképezhetők azok a tényezők, amelyek elősegítik a bűnözési problémákat, amelyek növelik azok kockázatát, s a komplex összefüggések, multivariációs elemzések révén azonosítani lehet a magas kockázatú környékeket.
- Ábrázolhatók a bűnözés változásai: a földrajzi átrendeződés mellett a módszerek, az elkövetések idejének megváltozása is.
- Bűnmegelőzés
 - Rendőri vezetők stratégiai döntéseinek meghozatalában (pl. rendőrsűrűség meghatározása, körzeti megbízotti irodák elhelyezkedése, rendőrőrsök elhelyezkedése stb.)

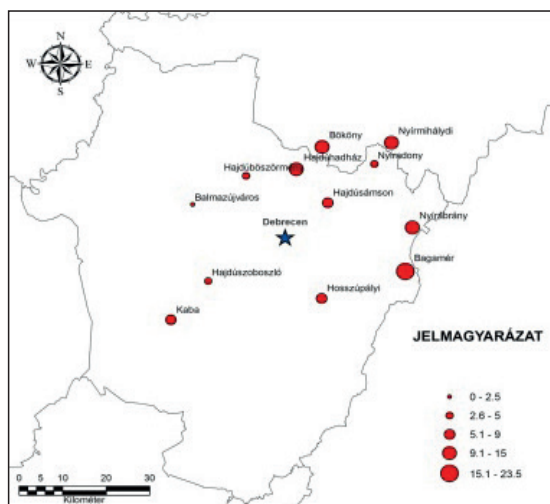
29 Lásd bővebben: Tihanyi Miklós (2007): Közrendvédelmi bűnmegelőzés. Magyar Rendészet. 3-4 pp. 15-25

- Iskolába és munkába járás útvonalának kiválasztása (pl. olyan közlekedési útvonalak kiválasztása, ahol kevesebb közlekedési baleset vagy erőszakos bűncselekmény történik)
- Igazságszolgáltatás területe (pl. büntetés-végrehajtási intézetek helyének kiválasztása)

5.7. A bűnözési térképek főbb típusai

Földrajzi ismereteiből bizonyára mindenki tudja, hogy a térképi megjelenítés módja szerint számos térképtípus különíthető el. Az eltérő kartográfiai érzékeltetések azt a célt szolgálják, hogy a térképi formában közölni kívánt adattartalom minél érzékletesebben legyen közvetíthető. Meg kell azonban emléteni, hogy számos esetben egy térképen több térképtípus is megtalálható a minél komplexebb adatszolgáltatás érdekében. A bűnözésföldrajz esetében az alábbi

térképtípusok alkalmazása javasolt:

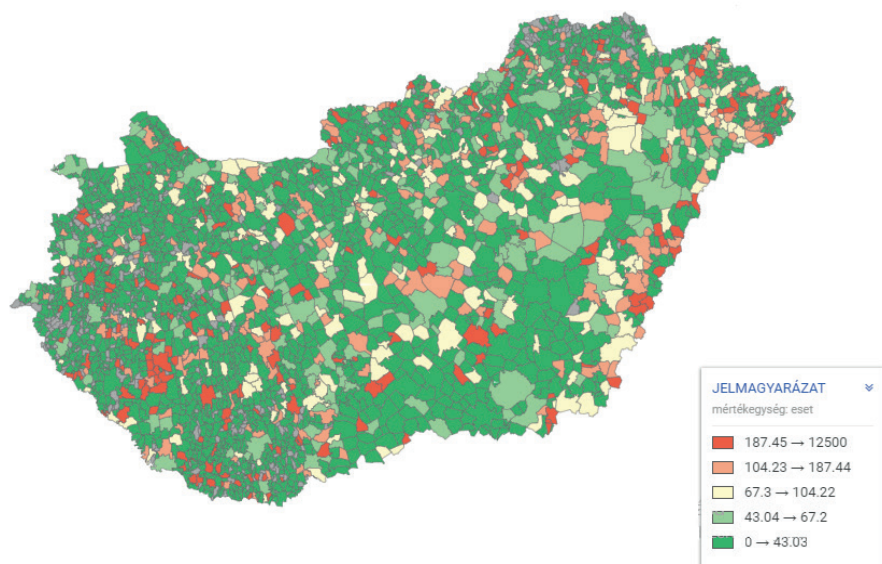

16. ábra: Ponttérkép - A 10 000 főre jutó, lopás bűncselekményt elkövetők gyakoriságának alakulása a Debreceni Rendőrkapitányság illetékességi területén a „kibocsátó” település alapján (az elkövetés helye szerint) (2010) (MÁTYÁS 2012, 45.)

- **PONTTÉRKÉP:** Az ábrázolni kívánt eseményeket pontok formájában jelenítjük meg a térképen. Egy adott területen a pontok száma (sűrűsége) és nagysága jelzi a területi koncentráció nagyságát (pl. baleseti és bűnügyi ponttérkép) (16. ábra) (MÁTYÁS 2017b).

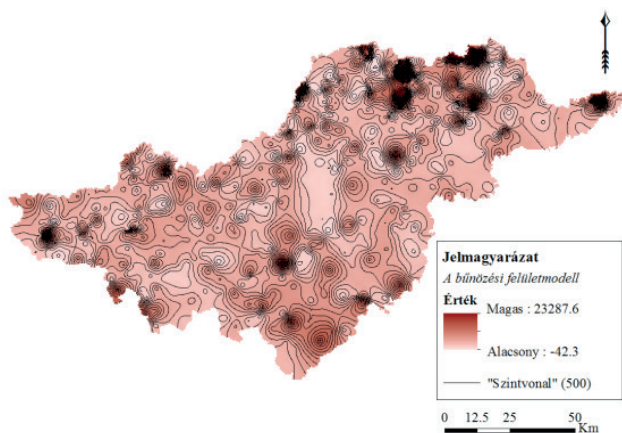
- **FOLTÉRKÉP:** A folttérkép homogén foltokat ábrázoló térképtípus. Az azonos értékű (színű) foltok közel azonos bűncselekményi értékkel rendelkező

helyeket fednek le. A ponttérképtől eltérően a jelölt terület általában nagyobb méretű (17. ábra).

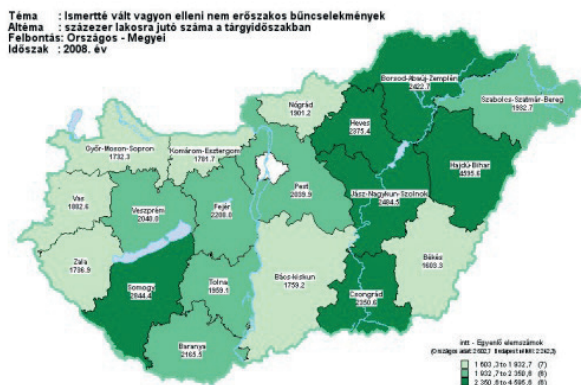
**17. ábra: A PRE-STAT rendszerben készült bűnözési térkép:
A 100 000 főre jutó testi sértések száma (2018)**

- IZOGRAM (vagy izovonalas térkép) (izo=egyenlő, görög eredetű szó): az azonos értékekkel rendelkező helyeket bemutató térkép. Amennyiben összekötjük az azonos értékkel rendelkező területeket, úgy izovonalakat kapunk. Érzékletesebbé tehetők a területi különbségek, amennyiben az egymásba futó zárt izovonalakat valamilyen színezési technikával különítjük el a térképi átlagértéktől. Az egyenlő bűncselekményi értékeket bemutató térképekre a magyar nyelvben nincs elfogadott kifejezés. A szerző szóalkotása alapján ezt a térképtípust „izokrimen” térképnek nevezhetjük (18. ábra) (MÁTYÁS 2017b).

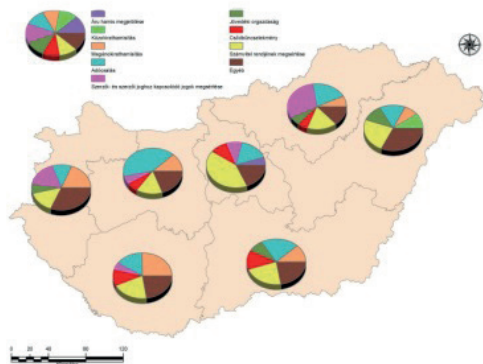
18. ábra: Az Észak-magyarországi Régió „szintvonalas” bűnözési térképe (PISKÓTI-KOVÁCS 2014, 72)

- KARTOGRAM TÉRKÉP: Egy földrajzi terület statisztikai adatait, mérőszáma- it mutatja be (pl. népességszám, regisztrált bűncselekmények, gazdasági muta- tók). Az egymástól eltérő statisztikai értékkel rendelkező helyek – a jelkulcsban megadott szempont szerint – más színnel vagy mintázattal vannak ábrázolva (19. ábra) (PÖDÖR 2013).

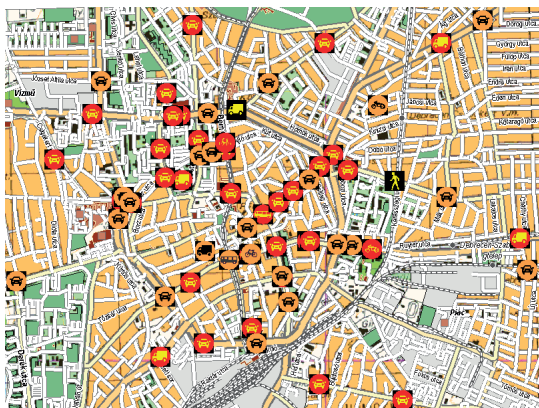
19. ábra: A 100 000 lakosra jutó vagyon elleni bűncselekmények száma Magyarországon (2008) (<http://crimestat.b-m.hu/>)

- **KARTODIAGRAM TÉRKÉP:** Az eltérő adattartalom különféle diagramok (oszlop, kör stb.) formájában van ábrázolva a térképen (20. ábra).

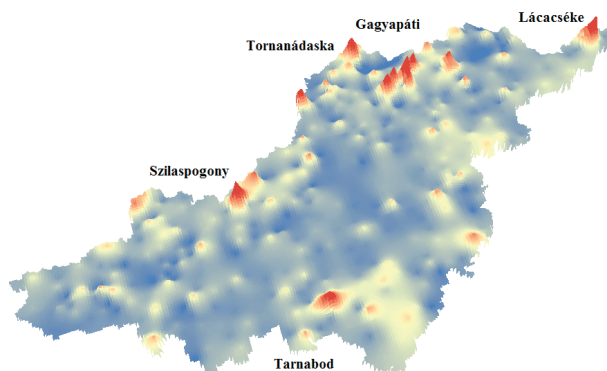
20. ábra: A regionális nyomozó hivatalok bűncselekményi struktúrája (2005-2008) (%) Adatbázis: a VPOP Bűnügyi Koordinációs Főosztály adatai alapján saját szerkesztés

- **PIKTOGRAM TÉRKÉP:** A kartográfiai érzékeltetés egyik legismertebb típusa, ahol az adattartalom piktogramok formájában található a térképen (Pl.: a meteorológiai térképeknél napos idő esetén Nap található a jelölt területen) (21. ábra).

21. ábra: A személyi sérüléses közlekedési balesetek Debrecen belvárosában (2008) Adatbázis: RobotZsaruNeo

- **FELÜLETI TÉRKÉP:** A ritkán alkalmazott térképtípusok közé sorolható. A felületi térképek szélesebb körű elterjedése a különféle térinformatikai szoftverek fejlődésével hozható összefüggésbe. A környezeti átlagtól való eltérést térhatású módon (magasságtorzítással) ábrázolja, ezáltal még érzékletesebbé lehet tenni a területi különbségeket (MÁTYÁS 2017b). „A felületmodellek alkalmazása különösen indokolt lenne a nagyobb területi egységek (megye, régió, ország) vizsgálatánál, mivel egyrészt segíthetik a feltárt összefüggések alátámasztását, másrészt sokszor szemléletesebb megjelenítési módot kínálnak a hagyományos tematikus térképekhez képest.” (22. ábra) (PISKÓTI-KOVÁCS 2014, 102.)

22. ábra: *A bűnelkövetők adatsorából előállított felületmodell térben történő megjelenítése (PISKÓTI-KOVÁCS 2014, 67.)*

5.8. A térképen ábrázolt időtartam

Attól függően, hogy mi a „célunk” a térképpel, különböző időintervallumokat ábrázolhatunk. Néhány naptól kezdve akár több éves időszakot is megjeleníthetünk. Ez alapján az alábbi térképtípusokat lehet megkülönböztetni:

- **NAPI:** A hét bármely napját, vagy maximum hat napját ábrázoló térkép (pl. sorozat jellegű bűncselekmények ábrázolására).
- **HETI:** Egy, két vagy három heti időtartamot megjelenítő térképtípus (pl. sorozat jellegű bűncselekmények ábrázolása).

- HAVI: Az év egy vagy több hónapját ábrázoló térképfajta (pl. egy új útszakasz átadását követően a balesetek helyeit térképi formában összegezve lehet eldönteni azt, hogy az útszakasz mely részére kerüljenek pl. sebességkorlátozó táblák)
- ÉVES: Egy vagy több évet megjelenítő térképtípus (pl. egy adott évben regisztrált bűncselekmények bemutatására)

5.9. A forró- és hidegpontok

A) Fogalmi meghatározás

A bűnözési térképezéshez szorosan kapcsolódik a FORRÓ PONT fogalma (angolul: hot spot), amelyre ritkán a GÓCPONT elnevezés is használatos. Mindenki által egységesen elfogadott fogalma nem létezik. „Forró pont alatt olyan viszonylag kis kiterjedésű területet kell értenünk, amelynél a bűnözés koncentrációja nagyobb időintervallum esetében is magasabb, mint a környezetéé.” (MÁTYÁS 2017b)

A FORRÓ PONTOK ELEMZÉSE (hot spots analysis) során újfajta rendészeti stratégia kialakítására nyílik lehetőség, melyet FORRÓ PONTOS RENDÉSZET-nek (hot spots policing) neveznek. Ennek lényege, hogy a rendészeti szerv a magas bűncselekményi értékekkel rendelkező forró pontokra koncentrálja az intézkedéseit, melynek során egy kisebb területen célzott akciókat hajt végre (BORBÍRÓ ET AL 2016). A forró pontos rendészeti stratégia során a fertőzöttség csökkentése proaktív módon történik, megemelt létszámú, demonstratív rendőri jelenléttel (BODA 2019).

A forró pont definíciójával kapcsolatban érdemes megemlíteni, hogy az abban szereplő „tényállási elemek” nincsenek a kutatók többsége által elfogadottan meghatározva. Vagyis nyitott kérdés, hogy mekkora egy forró pont területe („kis kiterjedésű terület”), mekkora időszakot érdemes figyelembe venni a vizsgálata során („nagyobb időintervallum esetében”). A téma egyik legelismertebb kutatójának, SHERMAN-nak az álláspontja szerint, több mint egy éves időtartamot kell figyelembe venni és mintegy hatszoros gyakorisági különbségnek kell lennie a forró pont és a közvetlen környezete között (SHERMAN 1995 után MÁTYÁS 2017b). A forró pontok nem statikus, hanem dinamikus képződmények,

melyek térben és időben folyamatosan változnak (TÓTH 2007). Jelölésük térképi megjelenítés esetében piros színnel történik. A bűnözés időbeli és területi koncentrációinak eloszlásában szabályszerűség figyelhető meg, sőt tipizálhatók is.

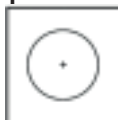
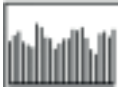
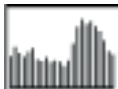
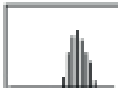
A forró pontok ellentettje a HIDEG PONT. Olyan alacsony attribútumú területeket jelöl, melyeknek a környezetük átlagánál kisebb a bűnözési fertőzöttsége. Térképi megjelenítés esetén rendszerint kék színnel szokták jelölni.

B) A forró pontok kutatástörténete

A forró pontokat elsőként amerikai kutatók vizsgálták. A rendőrségre beérkező több mint 300 000 telefonhívás alapján vizsgálta a területi koncentráció nagyságát SHERMAN, GARTIN és BUEGER. Minneapolis városában azt állapították meg, hogy a vészhívások 50,4%-a a város területének 3,3%-áról származik (SHERMAN ET AL. 1989). SHERMAN, L. W. és SPELMAN, W. (1995) pedig azt vették észre, hogy a forró pontoknak fejlődési ciklusaik vannak. A kialakulásuk rendszerint valamilyen kisebb tárgyi súlyú cselekmény elkövetésének a következménye. Ez lehet bármely környék összegraffitizett fala, betört ablakai stb. (lásd: betört ablakok elmélete). Amennyiben a bűncselekmény által fertőzött területen további, súlyosabb deliktumok is bekövetkeznek, illetve a szomszédos területeken is megjelennek bűncselekmények, akkor a forró pont tovább növekszik. Ha viszont sikerül megfékezni a területen a bűncselekmények további terjedését, esetleg sikerül visszaszorítani azokat, akkor a forró pont területe összehúzódik, ezáltal hanyatlani kezd. (Ideális esetben pedig meg is szűnhet.) E forró pontok tehát amőbaszerű „életet élnek”, alakjuk, kiterjedésük akár évente több alkalommal is változhat. Sőt, megfigyelhető egyes forró pontoknál, hogy ciklikusan váltakozik a kiterjedésük (pl. a szezonális terheltségű turisztikai desztinációk esetében). De természetesen vannak olyan forró pontok is, melyek évek, évtizedek óta bűngócként jelentkeznek egy településen.

C) A forró pontok tipizálása

A forró pontoknak számos csoportosítása, tipizálása létezik. Ezek közül is az egyik legismertebb a JERRY H. RATCLIFFE által készített forrópont-mátrix (23. ábra). A Ratcliffe-féle tipológiának a korábbi, mások által készített tipizálásokkal szembeni legfőbb erénye, hogy nála már megjelent az időtényező is (a forró pont időbeli aktivitása /napszak, nap, hét, hónap/). Korábban a kutatók főként a forró pontok méretét és térbeli jellemzőit vizsgálták. Ratcliffe a táblázatában egyaránt megjelenítette a térbeli és az időbeli síkot. Az időbeli karakterisztika alapján három kategóriát különített el. Ez alapján lehet diffúz (szórt), fókuszált és akut. Diffúznak tekinthető a forró pont, amennyiben a bűncselekmények bekövetkezte egy adott időszakot nézve közel egyenletesnek tekinthető. A forró pont fókuszált az időbeli karakterisztikát tekintve, ha a deliktumok időbeli eloszlása egyenlőtlen, felfedezhetőek benne kiugró értékek. Ratcliffe akutként tekint azon forró pontokra, ahol rendkívül erősen behatárolható a bűnözői aktivitás időintervalluma. A forró pontok térbeli karakterisztikája Ratcliffe véleménye szerint szintén három fajta lehet: elszórt, csoportosuló és pontszerű. A forró pont elszórt, amennyiben a gócpontban lévő bűncselekmények eloszlása közel egyenletesnek tekinthető. Csoportosulónak tekinthető a forró pont akkor, ha még egy adott gócponton belül is található egy olyan terület, ahol átlagon felüli a bűncselekmények gyakorisága. Ratcliffe szerint pontszerű a forró pont, ha a bűnügyi góc mindössze egy forrás következtében jött létre. Ez utóbbi a forró pont méretét is erősen meghatározza, átmérője akár néhány száz méter is lehet. A Ratcliffe-féle mátrixnak erényei mellett hibájaként róják fel, hogy a szerző csupán napi ciklusokban gondolkodott, ezáltal a nagyobb időintervallumok (hét, hónap, év) nem értelmezhetőek, így többek között a szezonális sem. Ratcliffe a táblázatában az egyes gócpontfajtáknál szerepelteti azokat a rendőri intézkedési formákat és eljárási módokat is, melyek a véleménye szerint a leghatékonyabbak lehetnek egy adott gócponttípus esetében (HLAVACSKA 2014, MÁTYÁS).

		térbeli elhelyezkedés		
a rendőri intézkedések mátrixa		elszórt 	csoportosuló 	pontszerű
időbeli eloszlás	diffúz 	járőrautó, építészeti bűnmegelőzés, felvilágosító kampány	szondáztatás, gyalogos járőrök, építészeti bűnmegelőzés, felvilágosító kampány	útakadályok, civil ruhás rendőrök, szondáztatás, magánbiztonság, térfigyelő kamera rendszer
	fókuszált 	járőrautó, gyalogos járőr, közvilágítás fejlesztése, felvilágosító kampány	gyalogos és gépkocsis járőrök, szondáztatás, magánbiztonság, közvilágítás fejlesztése	figyelő/ellenőrző egységek, civil ruhás gyalogos járőr, térfigyelő kamera rendszer, belépő és kilépő pontok ellenőrzése
	akut 	rendőrautó (civil jelleggel), magánbiztonság, közvilágítás fejlesztése	figyelő szolgálat és civil ruhás rendőrök, térfigyelő kamerák	figyelés/ ellenőrzés, bevetési csoport, térfigyelő kamerák, civil ruhás rendőri egységek

23. ábra: A Ratcliffe-féle rendőri intézkedések mátrixa (RATCLIFFE 2004, 13.)

D) Forrópont-képző bűncselekmények

Nem generál minden bűncselekmény automatikusan forró pontot. Az ún. street crime bűncselekmények (utcai bűncselekmények) azok, amelyek létrehozhatnak forró pontokat. Elsősorban azok a típusú bűncselekmények tekinthetők forrópont-képzőnek, melyek a lakosság szubjektív biztonságérzetét negatívan befolyásolják (pl. lopás, betörés, rablás, gépkocsifeltörés). Így nem tartoznak ide többek között a világháló segítségével elkövetett jogsértések, a fehér galléros bűncselekmények stb. (www.ncjrs.gov, KOBETS – KRASNOVA 2018). Hibás tehát az a megközelítés, amikor az összбűнözés egészét ábrázolva képeznek forró pontot.

5.10. A térinformatika és a бűнözésföldrajz kapcsolódási pontjai

Napjainkban a térinformatika nyújtotta kutatási lehetőségeket a бűнүдözésben sem lehet nélkülözni. Az Egyesült Államokban a térinformatika térhódításával már az 1980-as évek vége felé megjelentek a GIS (Geographical Information System – Földrajzi Információs Rendszer) alapú rendszerek, hazánkban viszont a már korábban is említett okok miatt csak jóval később.

A térinformatika angolszász területen történő megnevezése a GIS (=Geographical Information System – Földrajzi Információs Rendszer) vagy geoinformatics (=geoinformatika). A földrajztudomány és a számítástechnika határterületein kialakult térinformatika „a térbeli adatok gyűjtésére, tárolására, adatbázisba szervezésére, elemzésére és térképi megjelenítésére szolgáló eljárások összefoglaló megnevezése.” (Sík 2013, 25.) A térinformatikát a szintetizáló jellege miatt nevezik térbeli információk tudományának is.

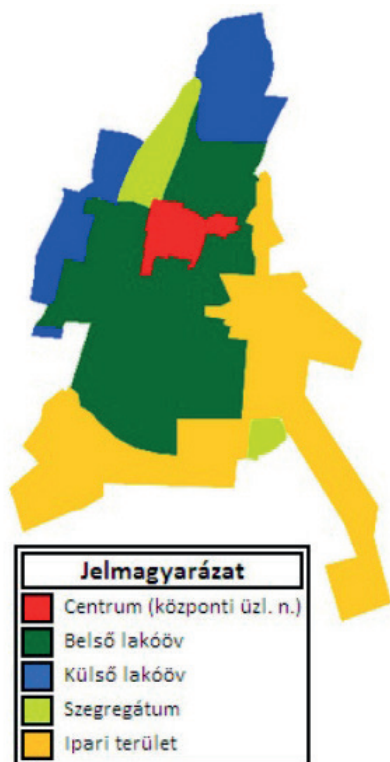
Jogos kérdésként merülhet fel, hogy miért is lehet hasznos a rendészettudomány művelői számára a térinformatika alkalmazása? A GIS alapú programok használatával (pl. ArcGIS, CrimeStat, QGIS, AutoCAD Map 3D) gyakorlatilag bármilyen társadalmi folyamat megjeleníthető és modellezhető, lehetővé teszi, hogy térbeli műveleteket végezzünk (pl. térbeli adatgyűjtés,

kezelés, feldolgozás, elemzés, modellezés, megjelenítés) (PŐDÖR 2007). A tér-informatika eszköz lehet a kezünkben ahhoz, hogy a környezet folyamatait és jelenségeit jobban megértsük, illetve, hogy a térbeli információkat a lehető leghatékonyabban tudjuk felhasználni (MÁRKUS 2002).

6. A TELEPÜLÉSSZERKEZET ÉS ANNAK BŰNÖZÉSFÖLDRAJZI VETÜLETEI³⁰

Számos társadalomtudományi irányzat egyértelmű összefüggést mutatott ki a településszerkezet, az ezzel szoros korrelációban lévő szociális környezet, illetve a bűnözői magatartás mértéke és minősége között. Az esetek többségében ezért csak a település szerkezetét megismerve lehet megérteni azt a kettősséget, amely egy terület bűnözési helyzetét jellemzi, így egy települési szintű analízis megkezdésekor nélkülözhetetlen a településszerkezet vizsgálata.

A település szerkezetének strukturális vizsgálata elsősorban nagyobb települések esetében hozhat látványos eredményt, ott, ahol a település méretéből és szerkezetéből adódóan a bűnözés duális jelleget mutat: egyaránt jelen van a nagyvárosi és a falusias – helyenként pedig a tanyasias – településekre jellemző bűnözés. A nagyvárosi bűnözés elsősorban az ősi településmagra és a lakótelepi övezetre jellemző, míg az utóbbi főként a kertvárosi és kertségi

30 A fejezet Mátyás Szabolcs (2018): *A településszerkezet és a bűnözés összefüggései a magyar főváros példáján* című munkája alapján íródott.

24. ábra: Gyöngyös funkcionális tagozódása (BÁTI 2010, 30.)

területekre, ahol teljesen más elkövetési módok és bűncselekménytípusok vannak jelen. Az egymástól elkülönülő területeken eltérő értékrendű és társadalmi státuszú emberek laknak, akik között szignifikáns kriminalitási különbségek figyelhetők meg (24. ábra).

6.1. A településszerkezet és a szubkultúrák összefüggései

Ha egy város – különösen egy nagyváros – bűnözésföldrajzát vizsgáljuk, akkor feltétlenül érdemes megvizsgálni az ott kialakult szubkultúrákat, vagyis az olyan kultúrákat, amelyek eltérnek az adott környezetben megszokottól. Természetesen egy hazai kisváros esetében még nem igazán beszélhetünk nyomornegyedekről, azonban már egy néhány tízezer fős városnál is általában megvannak azok az elkülönült településrészek, amelyek eltérő értékrenddel és társadalmi státuszú lakossággal rendelkeznek. Itt már kimutathatók a kriminalitási különbségek, és a bűncselekmények megoszlása igazodik a lakóterület jellegéhez (II. táblázat).

A téma nemzetközileg elismert kutatója volt a szociológus végzettségű SZABÓ DÉNES (Denis Szabo) (25. ábra), aki 1947-ben hagyta el Magyarországot, és végül Kanadában telepedett le. Párizsban jelent meg az úttörő jelentőségű *Bűnök és városok* (Crimes et villes) című műve (1960), amiben a településszerkezet és a bűnözés viszonyát vizsgálata. A kiadvány UNESCO-díjban részesült.

25. ábra: Szabó Dénes (1929-2018)
(<https://eltekriminologiablog.com>)

A települések belvárosi része rendszerint az a terület, ahol elsőként telepedtek meg a városlakók, mivel ez a terület nyújtotta a biztonságos élethez a legjobb feltételeket (pl. árvízmentesség, jól védhető). A későbbiekben a mai belvárosi részek sánccal vagy kőfallal lettek körbevéve, ezzel növelve az ott lakók biztonságát. Az itt lévő épületek rendszerint a település legrégebbi épületei, s itt a legnagyobb a népsűrűség is (26. és 27. ábra).

26. ábra: Debrecen főutcája, a Piac utca (a szerző felvétele)

A nagyobb városok belvárosi részeiben alakulhatnak ki a fizikailag és szociálisan egyaránt lepusztult területek, az az a nagyvárosi szegénynegyedek (angolul: slum, ejtsd: szlám). E slummosodott/szlömösödött területek számos világvárosban jelenleg is megtalálhatók.

A hazai településekkel kapcsolatban megállapítható, hogy nagyvárosaink belvárosai esetében a második világháború okozta sebek a hetvenes és nyolcvanas években tovább mélyültek, mivel az egyre rosszabb életkörülményeket nyújtó belvárosi területekről a fiatalabb és tehetősebb rétegek a települések más részeibe költöztek (pl. lakótelepek, agglomeráció). E kedvezőtlen folyamat a rendszerváltozást követően megfordult, és ha lassan is, de folyamatosan újulnak meg nagyvárosaink belvárosi területei a tömbrehabilitációs munkálatoknak köszönhetően (a belvárosi népesség átstrukturálódása, az épületek fizikai megújítása, a lakók szociális rehabilitációja stb.).

27. ábra: Sanghaj állandóan nyüzsgő belvárosa (Kína) (a szerző felvétele)

funkció dominál (ellentétben a belvárossal). Amint azt a korábbiakban említettük, a belvárosi részek többnyire megújultak, a belső, városias lakóövezet zónájáról viszont ezt még nem minden esetben mondhatjuk el hazánkban sem, a lakossága ezért sok esetben szegregálódott, épületállománya pedig fizikai megújításra vár. Az épületek rehabilitációjának egyik módja az, hogy a lebontott épületek helyére néhány lakásos társasházakat építenek, ez azonban sok esetben építésszerűen nem illeszkedik a korábbi utcaképhez, így a városképet jelentősen rontja. Az övezetre leginkább jellemző bűncselekménytípusok a gépjárműfeltörés, a házasságos csalás, a rongálás (graffiti), a rablás és a betöréses lopás (28. és 29. ábra)³²

A BELVÁROS³¹ a leginkább bűnnel érintett terület a legtöbb település esetében, ahol rendkívül széles a spektruma a bűncselekményeknek (pl. zseblopás, fegyveres rablás, autófeltörés, testi sértés). Ez részben annak köszönhető, hogy ez a településrész egyaránt gazdasági, kulturális, idegenforgalmi és közigazgatási negyed is, így nagy számban keresik fel a városlakók és a település vonzás-körzetében élők egyaránt.

BELSŐ, VÁROSIAS LAKÓÖVEZET: A belvárost (a törtenelmi magot) egy ugyancsak nagy lakószűrűséggel rendelkező öv veszi körbe, azonban itt már a lakó-

31 A Burgess-modell szerint a belvárosi rész tekinthető a city-nek (vagy a CBD-nek), illetve Mendöl Tibor klasszikusnak számító településszerkezeti felosztásában a belső munkahelyi övnek.

32 A Burgess-modell alapján a belső, városias lakóövezet az átmeneti zónának felel meg, míg Mendöl Tibor belső lakhelyi övnek nevezte a területet.

28. ábra: Városias lakóövezet (Zágráb, Horvátország) (a szerző felvétele)

29. ábra: A főként az 1960-as években épült, jellegzetes lábakon álló lakóházak Tel-Aviv-ban (Izrael/) (a szerző felvétele)

A belső lakóhelyövet a CSALÁDI HÁZAS, KERTVÁROSI ÖVEZET veszi körbe, amely összehasonlítva a belvárossal és a belső lakóhelyi övvel, kifejezetten alacsony lakóúrrúságú. Ezen az övön belül karakterisztikáját tekintve két markánsan eltérő részt lehet elkülöníteni. A különbség megfigyelhető a lakók korstruktúrájában, az elkövetett bűncselekménytípusokban, az elkövetési módszerekben és az épületállomány minőségében is.

A régebben épült kertségi övezetben jelentős az idősök aránya (bár egyre jelentősebb a lakosság cserélődése, a fiatalabb korosztály beköltözése), akik kisebb jövedelemmel rendelkeznek, a vagyonbiztonságra pedig kevesebbet tudnak költeni. Az életkorukból adódóan gyakrabban válnak házalással elkövetett családok áldozatává (árúvásárlás, csatorna felújítás stb.), a vagyonbiztonság hiánya miatt pedig e városrészekben gyakoribbak a lopások (a sérthető értékek a kerti szerszámok, gépi berendezések, mezőgazdasági termékek). Ezzel szemben a települések újonnan épült családi házas városrészeit főként a fiatalabb, anyagiilag tehetősebb korosztály lakja, akik nagyobb figyelmet fordítanak a vagyonbiztonságra. E területeken az építkezések idején nagyobb számban tulajdonítanak el gépészeti berendezéseket, építőanyagot, a későbbiekben pedig nagyobb értékű kutyákat és kerti bútorokat (30. ábra) (MÁTYÁS 2018c).

**30. ábra: Az 1960-as években épült családi házas övezet (Debrecen, Kertváros)
(a szerző felvétele)**

Országos szinten az 1990-es évektől kezdődően érte el hazánkat az a már Észak-Amerikában és Nyugat-Európában korábban ismert jelenség, hogy a városok szélén, a beépítetlen területeken külön városrészek (lakóparkok) jöttek létre. Ezeken a helyeken a városi átlag feletti komforttal és minőséggel rendelkező kertes- és emeletes há-

31. ábra: A debreceni Liget lakópark családi házas övezete (a szerző felvétele)

zak épültek, ahová elsősorban a tehetősebb értelmiségiek költöztek (31. ábra).

Gyakorlatilag nincs olyan nagyvárosunk, ahol ne lenne kisebb-nagyobb kiterjedésű LAKÓTELEP, amelyek terjeszkedésükkel nagymértékben megváltoztatták a legtöbb településen a népesség térbeli megoszlását. Térhódításukkal egy időben számos helyen a településen belül mozgást idéztek elő; lakóik elsősorban a történelmi városmagból, a külső övezetből és a környező településekről kerültek ki. A lakótelepeken a nagyvárosi bűnözés szintén számos formája fedezhető fel, mely elsősorban gépkocsi-, pince- és lakásfeltörés, rongálás (pl. graffiti, tömegközlekedési eszközök váróinak megrongálása, telefonfülke üvegének betörése), rablás stb. formájában jelentkezik.³³

A lakótelepek építésével a második világháború utáni lakáshiányt próbálta meg az állam gyorsan és olcsón kezelni. A demográfiai és urbanizációs nyomás következtében fellépő városi lakáshiány nemcsak hazánkban, hanem Európa legtöbb országában komoly problémaként jelentkezett. A volt szocialista

33 A lakótelepek, a kertségi és egyéb kiterjedt lakófunkciójú területek a Mendöl-féle felosztás alapján a külső lakóhelyi övként értelmezhetők. A Mendöl Tibor által ipari zónaként leírt, alacsony lakófunkciójú külső munkahelyi öv viszont mára sok helyen megszűnt (részben az ipari létesítmények bezárására következtében), illetve jelentősen átalakult (logisztikai központok, raktárak stb.).

országok a szovjet házgári technológia átvételével kezdtek bele a lakótelepek építésébe.

A lakótelepek esetében érdemes megemlíteni, hogy nagy különbségek figyelhetők meg a különböző időszakokban épült lakótelepek között úgy építészeti, mind szociológiai szempontból (így természetesen a bűnözés szempontjából is). A nagyobb volumenű lakásépítések az 1950-es évek végén kezdődtek, s az 1960-as évek elejére készültek el (előregyártott kohósalak /gázszilikát/ blokkokból). E lakótelepi lakások zömmel 4-5 emeletesek voltak, melyek a későbbi lakótelepekhez képest jóval kedvezőbb életfeltételeket biztosítottak (pl. József Attila lakótelep /Budapest/, Új élet park, Libakert /Debrecen/). E területeket jelenleg is magasabb ingatlanár jellemzi, és a bűncselekmények által kevésbé érintett területek közé tartoznak (32. ábra).

32. ábra: A fővárosi József Attila lakótelep (a szerző felvétele)

Az 1960-as évek végén, az egyre nagyobb problémává váló lakáshiányt orvosolandó, elkezdődtek a nagyobb volumenű lakótelep-építési programok.

Ezeknek a lakótelepeknek a lakónépessége már kevésbé volt homogén (ezt nyilvánvalóan a nagyobb lakónépesség sem tette lehetővé), és bűncselekmények által jobban érintett. Ezeken a házgyári technológiával épült lakótelepeken olykor több tízezer ember zsúfolódott össze, ideálisnak közel sem nevezhető környezetben, ami számos szociológiai probléma forrása lett (és jelenleg is számos probléma forrása). Érdekes azonban megemlíteni, hogy a lakótelepek között is jelentős különbségek figyelhetők meg az ingatlanár, a lakótömbök általános állapota, az ott élők életkörülményei stb. között (lásd: Gazdagréti lakótelep – Havanna lakótelep) (LAKATOS 2006) (33. ábra).

33. ábra: Hazánk 10. legnagyobb lakótelepe a debreceni Tócskerti lakótelep (a szerző felvétele)

Az 1980-as évek közepétől kezdve fokozatosan visszaesett az állami lakásépítések száma, a nagy állami (lakás)építő vállalatok (az ún. ÁÉV-k) pedig megkezdték a saját tervezésű, minőségi lakásépítéseket. E lakótelepek sor- és átriumházai is a paneles technológián alapultak, azonban jóval esztétikusabban és élhetőbbek voltak. Mindez sokkal ideálisabb életkörülményeket teremtett, és ez mind a mai napig megmutatkozik az ingatlanárakban és a bűnözési

adatokban egyaránt (pl. Vezér utcai lakótelep, Tócsóvölgyi lakótelep /Debrecen/) (34. ábra).

34. ábra: A Tócsóvölgyi lakótelep (Debrecen) (a szerző felvétele)

Nagyvárosaink többségét gyűrűszerűen veszi körbe a ZÁRTKERTEKET, SZŐLŐSKERTEKET ÉS TANYAVILÁGOT MAGÁBAN FOGLALÓ RÉSZ.

E területeken a rendszerváltozást megelőzően a dolgos, középosztálybeli embereknek voltak a rekreációs célú hétvégi házaik (vagy ahogy akkoriban mondták, a víkendházaik). A pihenés mellett szerény mértékben ugyan, de a mezőgazdasági termékek előállításával a fizetés kiegészítésére is lehetőség adódott. A zártkertes övezet állandó népessége rendkívül csekély volt. A rendszerváltozás idején két forrásból táplálkozott a területek népessége. Egyrészt a rendszerváltozást vesztésként megélők közül sokan a lakótelepi lakásaikat eladva, itt tudtak olcsó, téliesített hétvégi házakat vásárolni, másrészt pedig a belvárosi tömbrehabilitációk során a belváros önkényes lakásfoglalóit, vagy olcsó önkormányzati lakások bérlőit telepítették erre a területre. Ennek köszönhetően a zártkertes övezet jelentős állandó népességhez jutott, az elszaporodó bűncselekmények miatt azonban a vagyonbiztonság szempontjából nehezen élhető

területté változott. A nagyvárosi élettől jelentősen eltérő szubkultúra alakult ki a városokat övező területeken. A régi hétvégiház-tulajdonosok döntő többsége mára eladta az ingatlanját, a lakosság ezáltal jelentősen átstrukturálódott. Az egymástól távol lévő ingatlanok és a továbbra is alacsony lakónépség „ideális” terepet biztosít a betörések lopásokhoz, a besurranásokhoz, a melléképület-feltörésekhez (innen kerti szerszámokat, gépeket, tűzifát, fémeket, terményeket tulajdonítanak el), illetve az állatlopásokhoz (pl. szárnyasok, méh) (MÁTYÁS 2018c) (35. ábra).

***35. ábra: Egy hajdanán rendben tartott, városszéli hétvégi házas övezet
(Debrecen, Biczó István kert)
(a szerző felvétele)***

Legvégül pedig ne felejtjük el megemlíteni azokat a településeket (SZUBURBANIZÁCIÓS ÖVEZET), amelyek egy központi települést gyűrűszerűen vesznek körül. Ezek számos esetben közigazgatásilag a központi településhez, illetve a rendőrkapitányság illetékességi területéhez tartoznak, s az „anyatelepüléstől” kb. 10-15 km-es sugarú körben helyezkednek el. Ezeknek a településeknek a kriminalitása szintén jelentős eltéréseket mutathat a központi településtől.

Településrész megnevezése	Jellemző bűncselekmény típusok
belváros	zseblopás, gépkocsifeltörés, rablás, pénzintézetek sérelmére elkövetett fegyveres rablás, kerékpárlopás, rongálás, garázdaság
belső lakóhelyi öv	gépkocsifeltörés, betöréses lopás, rablás, rongálás, házalásos csalás
kertvárosi övezet	betöréses lopás, megtévesztéssel elkövetett csalások
lakótelep	gépkocsi- és kerékpárlopás-, pincefeltörés, lakásbetörés, rongálás, rablás
zártkert/tanyavilág	betöréses lopás, állat- és terménylopás
szuburbanizációs övezet	lakásbetörés, állatlopás, házalással elkövetett csalás

II. táblázat: Az egyes településrészekre jellemző főbb bűncselekmény típusok

6.2. A településszerkezet funkcionális változásai - az urbanizáció szakaszai

Az egyes településszerkezeti egységeken végbemenő kriminogén folyamatok megértéséhez elengedhetetlen az urbanizáció szakaszainak a megismerése.

Az urbanizáció kifejezés a latin *urbs, urbis* (város) szóból származik. Az urbanizáció szónak a magyar nyelvben két jelentése van: 1. városodás, 2. városiasodás. A városodás alatt elsősorban mennyiségi (lakosságszámbeli), míg a városiasodás alatt minőségi (életszínvonalbeli) gyarapodást értünk. Az urbanizációnak az alábbi négy szakaszát különíthetjük el:

1. VÁROSROBBANÁS

Angliában az ipari forradalom hatására indult el, amikor a városi ipari üzemeknek nagyszámú munkaerőre volt szükségük. Az extenzív iparosítás hatására a falvakból jelentős számú népességáramlás kezdődött. A városi lét életfeltételei csak minimális mértékben voltak adottak, amely számos társadalmi problémát indukált. Hazánkban az urbanizáció első szakasza jelentős fáziskéséssel, csak a kiegyezést követő években kezdődött meg (1867 után). Afrika és Ázsia egyes országaiban azonban csak a 20. század második felétől indult el, és még napjainkban is tart.

2. SZUBURBANIZÁCIÓ

A szuburbanizáció során erőteljesen lecsökken a falvakból a városokba áramlók száma, mivel a város már korántsem kínál olyan kedvező életkörülményeket, amiért érdemes elhagyni a falvakat. A tehetősebb városi lakosság pedig a városok kínálta egyre rosszabb életfeltételek következtében (légszennyezés, parkolási gondok, magas ingatlanárak, bűnözés növekedése stb.) a nagyvárosok környéki kisebb településekre költözik (a népesség dekoncentrációja). A szuburbanizáció folyamatának egyik legfontosabb előfeltétele az emberek térbeli mobilitásának javulása (pl. gépjárműhasználat általánossá válása) és a vonalas infrastruktúra kiépülése. A szuburbanizáció elsőként az Egyesült Államok nagyobb városait jellemezte (1920-30-as évek), majd a második világháborút követően Nyugat-Európa országait is elérte. Hazánk esetében erre ugyancsak

jelentős fáziskéséssel, az 1980-as években került sor. A jelentős számú népességmozgás erősítette a szegregáció folyamatát, sok helyen ekkor alakultak ki a szlömök.

A szuburbanizációs övezet nagyvárosainknál 10-20 km, míg a főváros esetében 40-50 km sugarú körben veszi körül a településeket.

A szuburbanizáció máig ható rendészeti relevanciája többek között az, hogy a szuburbiák napközben „elvesztik” népességüket (alvó települések), mivel az ott lakók a nagyvárosokba járnak dolgozni, tanulni stb., így ez ideális terepet biztosít például a lakásbetörésekhez. Megemlíthetjük továbbá, hogy a szuburbán településeken létrejött bevásárlóközpontok és egyéb kereskedelmi egységek környéke számos esetben forró pontként jelentkezhet (pl. lopás, gépjárműfeltörés).

Nemcsak a lakosság, hanem az ipar szuburbanizációjáról is beszélhetünk, mivel az ipari üzemeket is az agglomerációba költöztették. Ennek következtében tovább nőtt a nagyvárosokat övező településeken a sérthető értékek aránya, ami a bűnözés volumenének növekedését eredményezte.

3. DEZURBANIZÁCIÓ

A dezurbanizáció során nemcsak a városok, hanem az agglomerációk népessége is csökkenésnek indul. Az agglomerációból kiköltözők a városoktól még távolabb költöznek. A kiváltó okok között szerepel a városok elérhetőségének további javulása (távolabbról is gyorsan lehetséges eljutni a városba), az interneten végezhető távmunka szerepének növekedése (nem szükséges a hét minden napján a munkahelyre bemenni), illetve a jobb életfeltételeket kínáló vidéki környezet felértékelődése. A növekvő népesség ezeken a településeken is számos szolgáltató és kereskedelmi funkció megjelenését eredményezi, ami a sérthető értékek növekedését eredményezi. A dezurbanizáció folyamata már az 1970-es években megfigyelhető volt egyes európai országokban és Észak-Amerikában.

4. REURBANIZÁCIÓ

A reurbanizáció során ismét a városok népessége kezd növekedni, melynek során főként a korábban elhanyagolt belvárosi területek élednek újjá. Az itt lakó népességet általában a települések más részeire költöztetik át, ami sok esetben csupán a szociális problémák elodázását jelenti. A rehabilitált területek fizikailag megújulnak, újjáélednek a régi városközpontok. Az ingatlanárak emelkednek, a felújított lakásokba tehető, fiatal értelmiségiek költöznek (dzsentrifikáció). A vásárlóerő növekedésével megjelennek az új lakókra épülő szolgáltatások (éttermek, szórakozóhelyek stb.), a városközpontokba visszatér az élet. A társadalmilag és fizikailag megújult területen jelentősen mérséklődik a bűncselekmények száma.

Az urbanizáció egyes szakaszaival kapcsolatban megállapítható, hogy számos esetben nem különülnek el élesen egymástól. Különösen igaz ez a nagyvárosok esetében, ahol egyszerre olykor az urbanizáció több szakasza is zajlik. Példaként hozhatjuk fel a főváros VIII. kerületét, ahol a Palotanegyed számos területén a reurbanizáció folyamatának lehetünk tanúi, míg más részei továbbra is erősen szlömösödött területek, ahol igen magasak a bűncselekményi értékek.

7. A BÜNNÖZÉS TERMÉSZETI ÉS TÁRSADALMI INDIKÁTORAI³⁴

A gyakorlati bűnözésföldrajzi munka során számos olyan tényező vizsgálata szükséges, amelyek hatással lehetnek a bűnözésre. Ezek egyöntetű elismertsége a hazai rendőrszakmai körökben egyelőre nem általános, holott Nyugat-Európában már évtizedek óta alkalmaznak egyes földrajzi indikátorokat (például a szervezeti teljesítményértékelés során). Sőt, napjainkban a megelőző szoftverek esetében ugyancsak tanúi lehetünk annak, hogy nemcsak társadalmi és gazdasági adatokat, hanem egyes szoftverek még természetföldrajzi adatokat is felhasználnak a bűnözés előrejelzéséhez (<https://www.hunchlab.com/>)

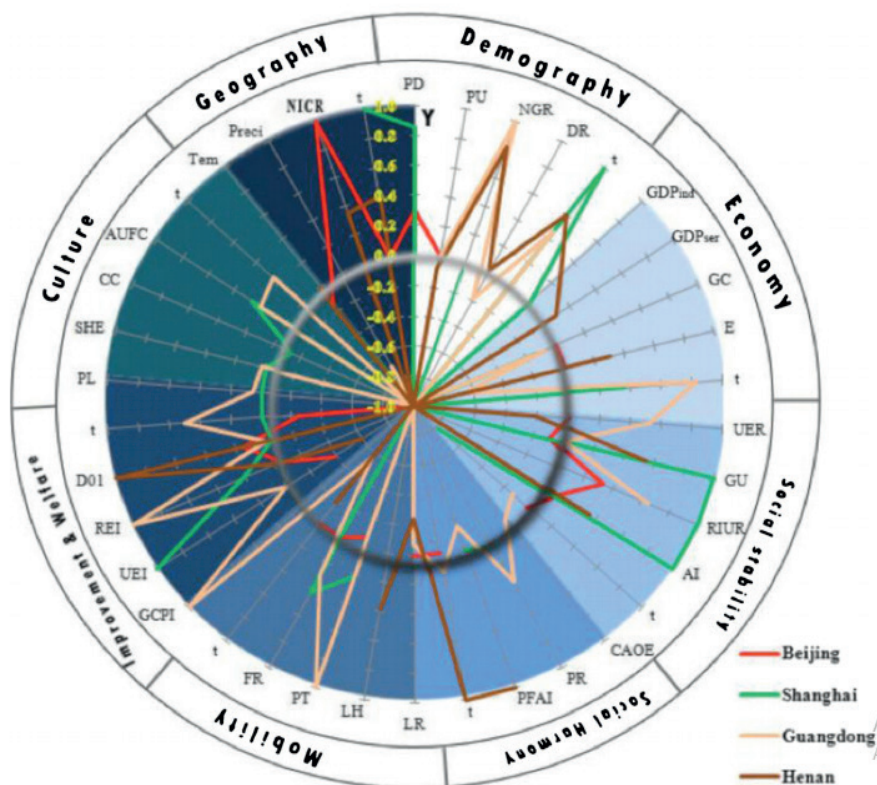
A társadalmi, földrajzi és gazdasági tényezők vizsgálatának fontosságát hangsúlyozta Katona Géza is, akinek véleménye szerint a kriminalitás mögött a demográfiai, a gazdasági, a földrajzi, a közlekedési, a kulturális vagy akár a történelmi tényezők kriminogén hatását is vizsgálni kell (KATONA 2006).

A bűnözés folyamatának elemzéséhez és előrejelzéséhez nem elegendő csupán a bűnözés alapadatainak az ismerete (elkövetési hely és időpont, bűncselekménytípus). Ahhoz, hogy mélységében érthessünk meg és tárhassunk fel egy folyamatot, számos egyéb tényező ismerete szükséges. A problémák megoldásának egyik lehetséges forrása lehet a bűnözésföldrajzi elemzés.

A vizsgálandó tényezőket két csoportra lehet osztani: 1. természeti tényezők, 2. társadalmi tényezők.

A természeti tényezők szerepével kapcsolatban kijelenthetjük, hogy szerepük hazánkban a legtöbb esetben elhanyagolható. Ennek ellenére bizonyos esetekben (pl. extrém időjárási helyzetek) hatással lehetnek a bűnözés alakulására. Más, szélsőségesebb időjárási és domborzati viszonyokkal rendelkező országokban viszont nagyobb szerepe lehet a természeti tényezőknek (pl. Egyesült Államok, Kína) (36. ábra).

34 A fejezet Mátyás Szabolcs, *Az elemző-értékelő munka gyakorlati aspektusai* című munkája alapján készült.

36. ábra: A társadalmi, gazdasági és földrajzi (természet- és társadalomföldrajzi) tényezők hatása a bűnözésre Kína négy tartományában (YIJING 2017, 25.)

A földrajzi tényezők szerepét már Földes Béla is megemlítette másfél évszázaddal ezelőtt *A bűnügy statisztikája* (1889) című könyvében. „Ha azon tényezők kifürkészésére vállalkozunk, melyek az eltérő eredményekben kifejezést találnak, ezek között különösen népességi, anyagi, szellemi és erkölcsi tényezők birhatnak nagyobb fontossággal.” (FÖLDES 1889, 41.)

Az elmúlt évtizedek rendészeti szakirodalmát vizsgálva is számos olyan szakmai anyagot lehet találni, amely javasolja a földrajzi indikátorok bevonását a rendészet területére.

Szabó András és Koltainé Tóth Márta (1987) hazánk településeit rangsorolták számos indikátor alapján. A változókból faktoranalízis segítségével határozták meg a társadalmi-gazdasági fejlettséget mutató főfaktort, melynek segítségével társadalmi-gazdasági fejlettség alapján fajlagosan rangsorolni lehetett az egyes megyéket és településeket, és ezeket ezt követően az ugyancsak lakosság-szám arányosan meghatározott megyei és települési bűnözési fertőzöttségi mutatóval vetették össze. A 35. számú lábjegyzet mutatja a vizsgált indikátorokat (SZABÓ-KOLTAINE TÓTH 1987).³⁵

A Rendőrtiszti Főiskola *Közrendvédelmi alapismeretek* (2004) című jegyzete alapján a rendészeti értékelő-elemző tevékenység során egy terület jellemzői közül értékelni kell

„a) FÖLDRAJZI HELYZET (a terület nagysága, tagoltsága; út-, vízhálózata; domborzati viszonyai; éghajlati - időjárási jellemzők, sajátosságok; gazdasági szerkezete, jellege)

-
- 35 „- a népesség földrajzi megoszlása (népsűrűség, falusi és városi lakosok aránya stb.);
- a népesség korcsoportok szerinti megoszlása (fiatalkorúak, aktív korúak, időskorúak);
 - a népesség iskolázottsági színvonala (analfabéták, általános iskolai végzettségűek, középiskolai és egyetemi, főiskolai végzettségűek);
 - a népesség tömegkommunikációs ellátottsága (újságelőfizetők, mozilátogatók, rádió- és televízió-előfizetők);
 - jóléti adatok (egy főre eső kiskereskedelmi fogyasztás, gépkocsik és motorkerékpárok, 100 lakásra jutó lakók száma);
 - az aktív lakosság népgazdasági ágak szerinti megoszlása (ipari aktív keresők" mezőgazdasági aktív keresők és egyéb népgazdasági ágak aktív keresői);
 - a jövedelmi-kereseti viszonyok (munkás és alkalmazott háztartások egy főre eső átlagos jövedelme, paraszti háztartások egy főre eső átlagos évi jövedelme, mezőgazdasági termelészövetkezetből származó, egy főre eső évi átlagos jövedelem);
 - a népesség földrajzi mobilitása (bevándoroltak száma, elvándoroltak száma, aktív keresőkből eljárók száma);
 - ipari üzemek száma és nagysága; - a népesség morális állapota (válások, tartási perek és öngyilkosságok aránya);
 - a lakosság egészségügyi ellátottsága (orvosok, kórházi ágyak aránya és a csecsemőhalandóság)” (SZABÓ-KOLTAINE TÓTH 1987, 3-4.).

b) LAKOSSÁGI HELYZET (a lakosság lélekszáma, életkor szerinti összetétele; foglalkoztatása, munkalehetőségei, megélhetési viszonyok; hagyományok és népszokások; a bűnügyi és a közigazgatási nyilvántartásban szereplő személyek)

c) KÖZRENDVÉDELMI HELYZET (ismertté vált jogsértések helye, ideje, körülményei; ismertté vált jogsértők /elkövetők/; helyszíni bírságolások száma; közlekedési útvonalak, a balesetek alakulása, okai; rendezvények biztosításának tapasztalatai; a közterületi szolgálat ellátásának hatékonysága; a jogsértések megelőzésére tett intézkedések; akciók végrehajtásának tapasztalatai; a propagandamunka hatása)” (TÓTH ET AL. 2004, 38-39.).

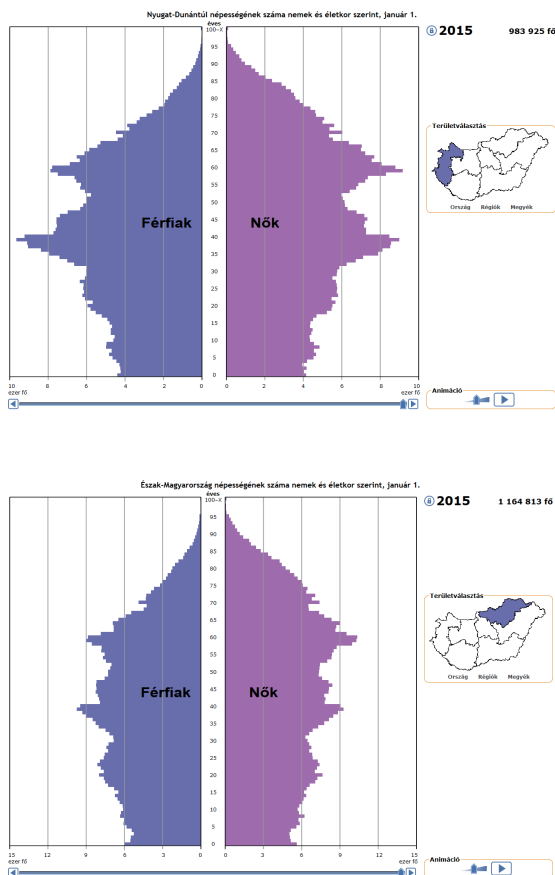
A Lecher Tudásközpont által kiadott *Bűnmegelőzés térinformatikai eszközökkel* című kiadvány ugyancsak a bűnözés és a társadalmi-gazdasági tényezők közötti szoros korrelációról tesz említést. A járások társadalmi, demográfiai, gazdasági, munkaerőpiaci, infrastrukturális stb. fejlettségét a 290/2014 (XI. 26.) Korm. rendelet alapján sorolják be fejlettségi szintekbe, a járások fejlettségi szintje pedig szorosan összefügg a bűncselekményi gyakorisággal (LECHNER 2016).

Legvégül pedig említsük meg a „Jó állam, jó rendőrség” kutatási programot, melyet a Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának oktatói végeztek. Ennek során az NKE oktatói többek között arra tettek javaslatot, hogy a szervezeti teljesítmény-értékeléskor érdemes figyelembe venni bizonyos földrajzi indikátorokat is, mivel azok hatással lehetnek a bűncselekmények számára és összetételére (lásd bővebben: „Jó állam, jó rendőrség” kutatási program (MÁTYÁS ET AL 2016)).

Az alábbiakban tekintsük át, hogy mely földrajzi tényezőket kell górcső alá venni egy földrajzi hely bűnözésföldrajzi aspektusú vizsgálata során.

7.1. Demográfiai és népességföldrajzi tényezők

A települések bűnözésföldrajzi elemzésénél rendkívül fontos a népmozgalmi mutatók elemzése (pl. élveszületések/halálozások száma, természetes fogyás/szaporodás), mivel ezek olyan információval szolgálhatnak, amelyek a bűnözés okosságát magyarázhatják. A demográfiai szempontból instabil településeket többségében magasabb bűncselekményi értékek jellemzik. Egy település korszerkezetének ismerete nagyban hozzájárulhat a sikeres kriminálprognosztikához, ezáltal előre jelezhető a bűnözés várható volumene és struktúrája is (37. ábra).

37. ábra: A Nyugat-Dunántúli Régió és az Észak-Magyarországi Régió korfája (www.ksh.hu)

7.2. A település lakosság száma

A településeket lakosságszám alapján is kategorizálják, s látható, hogy a méretbeli (lakosságszámbeli) különbségek is jelentős eltéréseket indukálnak a bűncselekmények számában, struktúrájában, eloszlásában stb. Bizonyított tény, hogy a lakosságszám növekedésével növekszik a bűnözési gyakoriság is.

Gyakran lehet látni rendőrszakmai anyagokban is, hogy a lakosságszám arányosításával próbálnak összehasonlítani két települést, vagyis, ha az egyik településnek fele annyi a lakossága, akkor ott fele annyi bűncselekménynek kell lenni. Ilyen módon nem lehetséges a bűnözést összevetni egymással.

Ezzel kapcsolatban fogalmaz meg törvényszerűségeket az ún. univerzális skálátörvény is. Vagyis, ha egy x lakosságszámú települést egy $2x$ lakosságszámú településsel hasonlítunk össze, akkor a legtöbb társadalmi és gazdasági tényező (pl. utak hossza, bűnözés mértéke, vízvezeték-hálózat nagysága, benyújtott szabadalmak száma, influenzás megbetegedések száma stb.) növekedni fog, azonban nem kétszer akkora lesz, hanem $2x + 15\%$ -kal növekszik (HERKE 2016).

7.3. A település funkciója

Egy település feladatköre ugyancsak jelentősen befolyásolhatja a bűncselekmények számát, szerkezetét, időbeli eloszlását stb. Egy adott település funkciója az a feladatkör, amely a többihez képest kimagasló jelentőségű. A települések többségének több funkciója van (különösen a nagyobb településeknek), és e funkciók idővel változhatnak (megszűnik, megerősödik stb.). Az azonos népességszámú települések összehasonlítása ezért rejt magában veszélyeket, hiszen ha a települési funkció eltérő, akkor érdemben nem lehetséges az összevetés (pl. Hajdúszoboszló Siófokkal összehasonlítható, de Komlóval már nem).

7.4. A település mérete alapján

A település mérete ugyancsak fontos információkkal szolgál az elemzés során. Nem elég csak a km^2 -ben megadott közigazgatási terület méretének az ismerete, szükséges hozzá a település szerkezetének és az egyes településrészek egymáshoz való arányának az ismerete is (városias, falusias, tanyasias részek). Az egyes településrész-típusok eltérő rendőri intézkedéseket igénylenek, eltérő továbbá a rendőri erővel történő lefedési igényük.

Rendőrkapitányságok esetében pedig különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a központi település és az illetékességi terület milyen arányban van egymással (terület, népesség stb.). Két rendőrkapitányság esetén az azonos méret és népesség még nem feltétlenül eredményezi azt, hogy érdemben összehasonlítható a két rendőrkapitányság.

7.5. Iskolai végzettség, oktatási intézmények jelenléte

Számos kutatás bizonyította már, hogy az iskolai végzettség jelentősen befolyásolja a kriminalitást (mennyiség, struktúra) (BODONYI – HEGEDŰS – FEKETE 2015). Főként egyetemi központjainknál figyelhető meg, hogy esetenként több tízezer fő a városban tanulók száma. A fiatalok életmódbeli, gondolkodásbeli stb. sajátosságai hatással vannak a bűnözésre (pl. szórakozóhelyi lopás, testi sértés, garázdaság), ezért elengedhetetlen az oktatási intézmények jelenlétének a vizsgálata.

7.7. Településszerkezeti vizsgálat

Számos település esetében megfigyelhető, hogy az egyes településrészeknél az eltérő urbanizációs fejlődés következményeként a lakónépesség struktúrájában és gazdasági teljesítőképességében igen markáns különbségek fedezhetők fel. Ezek vizsgálata elengedhetetlen, mivel a bűncselekmények térbeli eloszlását nagyban meghatározzák (lásd bővebben: 6. fejezet). A település szerkezetének vizsgálata kapcsán rendkívül fontos a szerkezetet meghatározó épületállomány mennyiségi és minőségi vizsgálata. Kijelenthető, hogy a települések egyes részein lévő épülettípusok komfortfokozata és népességének struktúrája között igen jelentős különbségek figyelhetők meg, melyek élesen kirajzolódnak az egyes bűncselekmény-típusok és elkövetési módok esetében is.

7.8. Közlekedésföldrajzi ismérvek és adottságok

Számos kutatás rávilágított már arra a tényre, hogy a közlekedési infrastruktúra jelentősen determinálja a bűnelkövetők mobilitását. A bűnelkövetők és a megtett út relációjában közgazdasági törvényszerűségek működnek. Minél nagyobb távolságot tesz meg a bűnelkövető, annál nagyobb tárgyi súlyú

bűncselekményt kell elkövetnie ahhoz, hogy „megérje” megtenni a nagyobb utazási távolságot (utazási költség, ráfordított idő stb.). Fordított arányosság figyelhető meg tehát a bűnelkövetők száma és a bűncselekmény elkövetése érdekében megtett távolság között. Amennyiben egy település közlekedési hálózata fejlett, úgy az mindenképp vonzó tényező a bűnelkövetők számára, ezáltal a település bűnelkövetői vonzaskörzete jóval kiterjedtebb lesz.

A közlekedésföldrajzi vizsgálatok során a közúti és a vasúti közlekedés rendelkezik a legnagyobb relevanciával. A közúti közlekedés vizsgálata során javasolt elemezni minden olyan tényezőt, amely hatással lehet a bűnözésre (a primer térszerkezeti vonalakkal és az urbanizációs tengelyekkel való kapcsolat, autópálya-összeköttetés stb.). Egy település jobb elérhetősége nemcsak a törvénytisztelő állampolgárok, hanem a bűnelkövetők szempontjából is előnyökkel jár, így a jól megközelíthető települések bűnelkövetői vonzaskörzete jóval kiterjedtebb (utazó bűnelkövetők, átutazó bűnelkövetők), mint a rosszabb elérhetőségű településeké (MÁTYÁS 2012). A vonalas közlekedési infrastruktúra befolyásolja a közlekedésbiztonságot (pl. kerékpáros utak megléte/hiánya, elkerülő utak), a helyi tömegközlekedés csomópontjai pedig a város számos helyén forró pontokat alakítanak ki (villamos-, trolibusz-, autóbusz- és metró megállóhelyek).

A jó vasúti elérhetőség szintén növeli a bűnelkövetői vonzaskörzet nagyságát, a vasútállomások pedig számos helyen neuralgikus pontként jelentkeznek a települések bűnözési térképén.

7.9. A terület gazdasági adatainak elemzése

A gazdasági adatok és a bűnözés kapcsolatának az elemzése a jól kutatott területek közé sorolható. A gazdasági mutatók milyensége és a bűnözés között számos esetben szoros korreláció fedezhető fel. A leggyakrabban elemzett mutatók közül említsük meg az 1000 lakosra jutó adózók számát, a személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem nagyságát, a GDP-t (a helyi lakosok gazdasági potenciálját mutatja; a GDP adatok csak megyei szintig állnak rendelkezésre), az 1000 főre jutó kereskedelmi üzletek számát (vásárlóerő paritás) és a munkanélküliséget (PISKÓTI-KOVÁCS 2014). Fontos hangsúlyozni, hogy önmagában egyik mutatót sem szabad a bűnözés okaként kezelni, ezeket csakis komplexen szabad értelmezni.

8. BŰNÖZÉSFÖLDRAJZI KUTATÁS A GYAKORLATBAN

8.1. A terület lehatárolása, kutatási hipotézisek és módszerek

Az elemzés megkezdése előtt szükséges a vizsgált terület pontos lehatárolása, mivel a kutatásba bevont területi egységek (pl. város) közigazgatási területe rendszerint nem azonos a rendőrkapitányságok illetékességi területével (mivel a rendőrkapitánysághoz általában további települések is tartoznak még). A megyei és országos (nemzetközi) szintű elemzéseknél ilyen jellegű probléma nyilvánvalóan nem merül fel. A lehatárolást követően érdemes kijelölni a kutatás során megoldandó feladatokat, és felállítani a hipotéziseket (előfeltevés)³⁶. Mint bármilyen más kutatás megkezdése előtt, ebben az esetben is javasolt a vizsgálathoz használt adatok összegyűjtése. Fel kell mérni azt, hogy milyen adatbázisokból dolgozhatunk. Gyakorlatias oldalról vizsgálva, inkább a kutatás megkezdése előtt derüljön ki, hogy esetleg nem megfelelőek a rendelkezésre álló adatok, ezért nem is érdemes a kutatást tovább folytatni. Érdemes továbbá szintén a kutatás legelején számba venni a feldolgozás során használt módszereket. Például, hogy rendelkezésre állnak-e a szükséges számítógépes programok, vagy hogy az adatfeldolgozó rendelkezik-e a szükséges felhasználói ismeretekkel stb.

8.2. Az abszolút értékek és a számított mutatók

A különféle adatbázisokból a kutatáshoz beszerzett bűncselekményi, sértetti vagy elkövetői értékek rendszerint abszolút számok lesznek. Ezek összehasonlítása viszonylag egyszerű, relatíve kevés hibalehetőséget hordoz. Az abszolút értékekkel (nyers mutatószámokkal) való kutatás azonban nem teszi azt lehetővé, hogy érdemben összevethessünk két területi egységet. Azért, hogy ezt megtehessek, számított értékeket kell létrehoznunk. Ilyen számított érték a gyakorisági mutató. Ezeket 10 000 vagy 100 000 főre szokták megadni. Amennyiben

³⁶ A hipotézisek három fő forrása: 1. a mindennapi tapasztalat, 2. a korábbi kutatások eredményei, 3. a tárgyról vallott felfogásunk (FINSZTER 2015, 74. p)

ezt a gyakorisági mutatót a regisztrált bűncselekményekre számoljuk ki, akkor a BŰNÖZÉSI FERTŐZÖTTTSÉGET vagy BŰNÖZÉSI GYAKORISÁGOT kapjuk meg. Gyakorisági értéket egyaránt lehet bűncselekményre, sértettre és elkövetőre számolni.

A bűnözés intenzitásának földrajzi aspektusú vizsgálata, vagyis az egyes területek bűnözésintenzitásának összehasonlítása a gyakorlati bűnüldöző és bűnmegelőző munkának is fontos szegmense. A mennyiségi összehasonlításon túl azonban a minőségi (bűncselekmények, bűncselekményi főcsoportok szerinti) összehasonlításra is szükség van, mivel ebből kaphatunk reális képet egy adott terület kriminalitásáról (HELLER 1964). A bűncselekményi struktúra változását legjobban a bűncselekményi főcsoportok egymás közötti arányának változása mutatja, és ezt alapul véve lehet a legérzékletesebben bemutatni a szerkezetváltozást.

Úgy az abszolút, mind a számított mutatók esetében nagy odafigyelést igényelnek a kiugró évek értékei. Ezek egyik magyarázata lehet a gyökeresen megváltozott bűnügyi trend, azonban előfordulhat, hogy más oka van az extrém értéknek. Az okok között kereshetjük többek között a jogszabályi változást és a statisztikai eljárás módosulását is, illetve az olyan nagy „B” lap számú, sorozatjellegű bűncselekményeket, amelyek jelentősen megnövelik a regisztrált bűncselekmények számát. Utóbbi esetben célszerű ún. tisztított bűncselekményi értékkel számolni.

8.3. Az időfaktor vizsgálata

A bűnözés területiségének elemzése mellett rendkívül fontos az időbeliség vizsgálata is. (Az időfaktor szerepét már Guerry is felismerte, aki megállapította, hogy Franciaországban a vagyon elleni deliktumokat télen nagyobb számban követik el.) Számos olyan bűncselekménytípus van ugyanis, amelyek esetében az időbeli dimenzió kiemelt szerepet játszik, így azok vizsgálata mindenképp indokolt (pl. közlekedési balesetek, garázdaság). A turizmussal kapcsolatos vizsgálatoknál szintén javasolt a tér- és időbeli aspektusú összefüggéseket vizsgálni (DÁVID ET AL. 2007).

8.4. Az elemzések során alkalmazott leggyakoribb számított értékek

- AZ EGY RENDŐRRE JUTÓ LAKOSOK SZÁMA

Egy terület lakosságszámának és rendőri erőinek a hányadosaként számítható ki. Problémaként jelentkezik a tényleges szolgálatot teljesítő rendőrök számának a meghatározása. Az adatokat mindenképp torzítja az a tény, hogy a tényleges szolgálatot teljesítő rendőrök számára vonatkozó pontos adat rendszerint nem szerezhető be. Minden rendőri egységnél javítják a számított értéket a rendelkezési állományban lévők, a minisztériumokba és egyéb egységekhez átrendelték (vezényeltek), a külszolgálatot teljesítők, a gyesen lévők stb. (lásd: tényleges rendőrsűrűség³⁷).

számítás módja:

a település lakossága: 10 000 fő

a szolgálatot teljesítő rendőrök száma: 100 fő

Az egy rendőrré jutó lakosok számát a 10 000 és a 100 hányadosaként számíthatjuk ki, vagyis a példa alapján a tízezret osztjuk el százszal, így 1 rendőrré 100 lakos jut ($\frac{10\,000}{100} = 100$).

- A 100 000 LAKOSRA JUTÓ RENDŐRÖK SZÁMA

Gyakran számoljuk a 100 000 lakosra jutó rendőrök számát, amely tulajdonképpen a fenti mutató (egy rendőrré jutó lakosok száma) egy másik lehetséges, fordított elgondolás alapján történő számítása. Ezt közkeletű nevén – akárcsak az egy rendőrré jutó lakosok számát – „rendőrsűrűségnek” is nevezik. „A potenciális rendőrsűrűség azt mutatja meg, hogy miként alakul az állománytábla szerinti létszám és a lakosság aránya. A potenciális sűrűség kizárólag a százezer lakosra jutó rendőrlétszámmal mérhető.” (FINSZTER 2015, 75.)

37 „A tényleges rendőrsűrűség azt mutatja meg, hogy miként alakul az adott helyen adott időpontban ténylegesen rendelkezésre álló rendőrlétszám és a vizsgált település lakosainak egymáshoz mért aránya. A tényleges rendőrsűrűség kizárólag az egy rendőrré eső lakosság számmal mérhető.” (FINSZTER 2015, 75.)

számítás módja:

a település lakossága: 200 000 fő

a szolgálatot teljesítő rendőrök száma: 100 fő

A 100 000 lakosra jutó rendőrök számának kiszámításához első lépésként a rendőri erők létszáma és a lakosság szám hányadosát kell kiszámolni, vagyis a példában szereplő értékek alapján a rendőrök számát (100) kell elosztani a lakosság számával (200 000). Mivel a százezer főre jutó értéket kívánjuk megtudni, ezért a kapott értéket 100 000-rel kell megszorozni (Amennyiben pl. a fenti értéket 10 000 főre kívánjuk kiszámolni, úgy a kapott hányadost 10 000-rel kell megszorozni.). Jelen esetben így 100 000 lakosra 50 rendőr jut ($\frac{100}{200\,000} \times 100\,000 = 50$).

A rendőrsűrűséggel kapcsolatban megállapítható, hogy az egyes településtípusoknál és településszerkezeteknél eltérő rendőrsűrűség kívánatos. Az európai országok rendőrségeinek létszámadatait figyelembe véve nagy a potenciális rendőrsűrűség, ha a 100 000 lakosra számított rendőri létszám meghaladja a 300 főt, illetve nagy a tényleges rendőrsűrűség, amennyiben nem éri el a 400 főt az egy szolgálatban lévő rendőr esetében a ráeső lakosság szám (FINSZTER 2015).

- AZ EGY RENDŐRRE JUTÓ TERÜLET NAGYSÁGA

A csapaterő-koncentrálnáltság és egy terület védhetősége szempontjából rendkívül kritikus pont az egy rendőrré jutó terület nagysága, ami az illetékeségi terület nagysága és a rendőrök számának hányadosaként számítható ki. Természetesen az egy rendőrré jutó terület nagysága már önmagában is igen beszédes mutató lehet, azonban feltétlenül szükséges megvizsgálni a vizsgált terület vonalas infrastruktúráját, domborzatát stb., mivel ezek jelentősen módosíthatják a reagálási időt (pozitív és negatív irányban egyaránt). A reagálási idő a rendőri munka hatékonyságát jelző egyik legfontosabb mutatószám.

számítás módja:

az illetékességi terület nagysága: 1000 km²

a szolgálatot teljesítő rendőrök száma 100 fő

Az egy rendőrré jutó terület nagyságának kiszámításához az illetékességi terület nagyságát (1000 km²) a rendőrök számával kell elosztanunk (100 fő). Példánk alapján tehát 1 rendőrré 10 km²-nyi terület esik az illetékességi területből ($\frac{1000}{100} = 10$).

- EGY RENDŐRRE JUTÓ BŰNCSELEKMÉNYEK SZÁMA

Az egy rendőrré jutó bűncselekmények száma a regisztrált bűncselekmények és a rendőrök számának hányadosaként számolható ki. A mutató értékelésekor mindenképp javasolt a bűncselekményi struktúra vizsgálata is, mivel bizonyos esetekben nagy eltérések lehetnek (pl. sok „B” lapos, sorozat jellegű bűncselekmények esetén).

számítás módja:

a regisztrált bűncselekmények száma: 10 000 db

a szolgálatot teljesítő rendőrök száma 100 fő

Az egy rendőrré jutó bűncselekmények számának kiszámításakor a regisztrált bűncselekmények számát (10 000) a rendőri létszámmal (100) osztjuk el. Jelen esetben tehát 1 rendőrré 100 darab bűncselekmény jut ($\frac{10\,000}{100} = 100$).

8.5. A kutatás főbb eredményeinek összegzése

Az analízis elvégzését követően javasolt a kutatás eredményeit néhány mondatban összegezni. Gyakran vetődik fel kérdésként (bármilyen tudományterületen végzett kutatást követően), hogy milyen eredményei vannak a kutatásnak, mi az, ami esetleg a gyakorlatban is alkalmazható. Érdemes ezért a kutatás

végén néhány sorban, vázlatpontokba szedve, akár tézisszerűen is megfogalmazni a főbb eredményeket. Igyekezzünk feltárni azokat a lehetőségeket és tényezőket, amelyek előmozdíthatják bármilyen szintű területi egység bűnügyi-operatív helyzetének javulását, és megalapozzák az ez irányú fejlődését. Ennek összefoglalásaként érdemes elkészíteni a terület SWOT-elemzését, illetve megrajzolni egy olyan célpiramist, amelyben az irányadónak tekinthető stratégiai célokat tüntetünk fel. A vizsgálat során mindig törekedjünk arra, hogy ne csak a sokak által alkalmazott sablonos elemzési módot kövessük, hanem mindig legyen benne olyan nóvum, ami valóban egyedivé teszi a kutatásunkat.

9. A BÜNMEGELŐZÉS ÉS A KRIMINÁLGEOGRÁFIA KAPCSOLATRENDSZERE

A bűnözésföldrajz egyik fő feladata, hogy a kutatások során feltárt problémák alapján bűnmegelőzési javaslatokat fogalmazzon meg. Az Európai Unió Tanácsának 2001. május 28-án hozott döntése értelmében „bűnmegelőzés minden olyan intézkedés és beavatkozás, amelynek célja vagy eredménye a bűnözés mennyiségi csökkentése, az állampolgárok biztonságérzetének minőségi javítása, történjék az a bűnalkalmak csökkentésével, a bűnözést előidéző okok hatásának mérséklésével, vagy a sértetté válás megelőzésével.” /1744/2013. (X.17.) Korm. határozat/

Egy kriminálföldrajzi analízis elkészítését követően számos olyan javaslat és észrevétel megfogalmazása válik szükségessé, amelyeknek bűnmegelőző szerepük lehet. Jelen kiadvány részben a szűkre szabott területi korlátok miatt nem tudja és nem is kíván részletesen ismertetni a bűnmegelőzéssel kapcsolatos ismereteket, a bűnmegelőzés egy szegmensét viszont ki szeretné emelni, ez pedig az építészeti bűnmegelőzés (MÁTYÁS 2013).

Dallos Endre megfogalmazásában az építészeti bűnmegelőzés „Magába foglalja azokat az építészeti, településfejlesztési, táj- és kertépítési, forgalomtechnikai, fénytechnikai, pszichológiai és kommunikációs módszereket, illetve ezek együttes alkalmazását, amelyek az épített környezet utólagos átalakításával, valamint a kialakítandó környezet tudatos tervezésével és megvalósításával a bűnelkövetés lehetőségeit csökkentik, illetve megszüntetik.” (DALLOS 2011, 124.)

Azért kell megemlítenünk ezt a sajátos bűnmegelőzési lehetőséget, mert egyrészt ezzel a hallgatók többsége tanulmányai során még nem találkozott, másrészt pedig azért, mert az eredményessége megkérdőjelezhetetlen. A bűnmegelőzés és a geográfia kapcsolódási pontja ez esetben a településfejlesztés és a területrendezés, amelyek ismerete nagyban segíthet a sikeres építészeti bűnmegelőzés alkalmazásában.

9.1. A területfejlesztés és területrendezés, illetve a bűnözésföldrajz kapcsolódási pontjai

Hazánkban 1996-ban fogadták el az azóta már több alkalommal is módosított „területfejlesztésről és a területrendezésről” szóló törvényt (1996. évi XXI. törvény), mely a maga korában kifejezetten előremutató volt, ráadásul a kelet-közép-európai térség államai közül elsőként Magyarországon alkották meg. A törvény számos erénye mellett a hibája az, hogy gyakorlatilag egyáltalán nem érinti a közbiztonság és a bűnmegelőzés kérdéskörét, csupán kívánalmakat fogalmaz meg a társadalmi fejlődés előmozdítása érdekében. A preambulum megemlíti az ország kiegyensúlyozott területi fejlődésének és az egyes térségek társadalmi-gazdasági, kulturális fejlődésének az előmozdítását, azonban ennél konkrétabb célok megfogalmazására a későbbiekben sem kerül sor.

Előjáróban fontos tisztázni, hogy mit is értünk területfejlesztésen és területrendezésen. Az 1996. évi XXI. tv. alapján a TERÜLETFEJLESZTÉS az országra, valamint térségeire kiterjedő

- társadalmi, gazdasági és környezeti területi folyamatok figyelése, értékelése, a szükséges tervszerű beavatkozási irányok meghatározása,
- rövid, közép- és hosszú távú átfogó fejlesztési célok, koncepciók és intézkedések meghatározása, összehangolása és megvalósítása a fejlesztési programok keretében, érvényesítése az egyéb ágazati döntésekben;

Szintén a fenti törvény definiálja a TERÜLETRENDEZÉS fogalmát. Ez alapján a területrendezés az országra, illetve térségeire kiterjedően a területfelhasználás rendjének és a területhasználat szabályainak megállapítása, e tágkörben:

- az erőforrások feltárása, a táj terhelése és terhelhetősége meghatározása, ezek együttes értékelése, előrejelzések készítése,
- a területi adottságok célszerű hasznosítási javaslatainak kidolgozása,
- a fejlesztési koncepciók és programok térbeli, műszaki-fizikai rendszerének meghatározása,
- nemzetközi együttműködés és szerződés keretében az európai és határmenti területrendezési tevékenység összehangolása;

Olyan területfejlesztési politikát³⁸ kell tehát alkalmazni, amely alkalmas arra, hogy bűnmegelőző hatása legyen. Bármilyen típusú területfejlesztési koncepciót³⁹ is dolgozunk ki (vagy ez alapján bármilyen területfejlesztési programot), mindig szem előtt kell tartani, hogy a területfejlesztési eszközök között helyet kell biztosítani a közbiztonság kérdésének is, különösen fontos lehet ez az elmaradott térségek⁴⁰ esetében.

Kijelenthetjük, hogy a bűnözésföldrajz-bűnmegelőzés-területfejlesztés triumvirátusa rendkívül szoros összefüggésben van egymással. Már meglévő településszerkezeteknél részben a bűnözésföldrajz feladata feltárni a problémákat, melyek hosszú távú megoldására az egyik lehetőség a területfejlesztés és területrendezés eszközeinek felhasználása lehet. A még meg nem épült településrészek, lakótömbök stb. esetében viszont az első lépést a település-tervezőknek kell megtenniük. Ők azok ugyanis, akik már az utcák hálózatának megtervezésével, a háztömbök elrendezésével stb. tudatos bűnmegelőző

38 **területfejlesztési politika:** az ország és az egyes térségek területi fejlődése fő irányainak, fejlesztési stratégiai céljainak és az ezek elérését segítő legfontosabb eszközöknek hosszabb időtávra szóló meghatározása és érvényesítése (1996. évi XXI. tv. 5.§ d) pont)

39 **területfejlesztési koncepció:** az ország, illetve egy térség átfogó távlati fejlesztését megalapozó és befolyásoló tervdokumentum, ami meghatározza a térség hosszú távú, átfogó fejlesztési céljait, továbbá a fejlesztési programok kidolgozásához szükséges irányelveket, információkat biztosít az ágazati és a kapcsolódó területi tervezés és a területfejlesztés szereplői számára (1996. évi XXI. tv. 5.§ m) pont)

40 **elmaradott térség:** ahol a gazdaság értéktermelő képessége, infrastrukturális fejlettsége és társadalmi mutatói jelentősen kedvezőtlenebbek az országos átlagnál (1996. évi XXI. tv. 5.§ k) pont)

tevékenységet végeznek, mivel olyan térszerkezet kialakítására képesek, amely taszítja a bűnelkövetőket.⁴¹

Sajnos ez idáig a hazai terület- és településfejlesztéssel foglalkozó törvények, koncepciók stb. gyakorlatilag nem érintették a bűnözés/bűnmegelőzés/közbiztonság kérdéskörét, holott a kriminológiai tapasztalatok beépítése a területi tervezésbe, illetve a bűnmegelőzéssel és a településfejlesztéssel foglalkozó szakemberek közötti párbeszéd létrejötte nélkülözhetetlen lenne a hatékony bűnmegelőzés érdekében (ERDEI 2014).

Összességében kijelenthetjük, hogy egy megfelelően kidolgozott településfejlesztési stratégia hozzájárul a lakóközösségek biztonságos életviteléhez, csökkenti a bűnözéstől való félelmet, és erősíti a társadalmi kontrollt. A bűnözés környezeti kockázatát felmérve pedig a stratégia a településfejlesztési koncepcióba is sikeresen beilleszthető. A településfejlesztés e tekintetben egy interdiszciplináris együttműködésnek tekinthető, melyet a közös cél elérése vezérel (ERDEI 2014).

9.2. Az építészeti és a szituációs bűnmegelőzés. A nemzetközi és a hazai kutatások vázlatos története

A bűnmegelőzés igen tág fogalomkörébe tartoznak azok az óvintézkedések is, amelyek fizikailag teszik lehetetlenné a bűnelkövetést, vagyis építészeti megoldások révén járulnak hozzá a bűncselekmények számának csökkenéséhez (PUSZTAI 1995). A bűnmegelőzésnek ez a szegmense a hazánkban kevesek által ismert építészeti bűnmegelőzés. IRK FERENC (2008) a bűnmegelőzés és az építészet kapcsán többek között a bűnelkövetés és a közgazdasági törvényszerűségek közötti kapcsolatot emelte ki, amely alapján a legtöbb bűnelkövető mérlegel a bűncselekmény elkövetése előtt („racionális döntési folyamat eredménye”), vagyis tette egy „költséghaszon-elemzésen alapszik” (rational choice theorie). Az építészeti bűnmegelőzés gyökerei a '60-as és '70-es évek környékére vezethetők vissza, amikor a bűnözésföldrajzi vizsgálatokat már a településen belüli legkisebb építészeti egységre, a lakótömbökre fókuszálták. Ezen vizsgálatok során

41 „Külföldi kutatások bizonyították, hogy a nem megfelelően tervezett úthálózat esetén a bűncselekmények száma akár ötszörös is lehet, mint optimális úthálózat tervezés esetén” (TOWN – DAVEY – WOOTON 2003 és TOWN – O'TOOLE 2005 után ERDEI 2014, 49.).

állapították meg, hogy egyes építészeti megoldások növelik, mások viszont csökkentik a bűncselekmények elkövetésének gyakoriságát (DALLOS 2008).

A téma talán legismertebb képviselője és atyja OSCAR NEWMAN, aki a 1970-es években, New Yorkban a lakókörnyezet kialakítása és a bűncselekmények gyakorisága közötti összefüggéseket vizsgálta mintegy 150 000 városi tulajdonban lévő lakásnál. A kutatás főbb megállapításai közé sorolható, hogy a leginkább veszélyeztetett toronyházak hét emeletnél magasabbak, melyeknek egyetlen bejáratuk és közös előterük van. A kutató véleménye szerint olyan méretű lakóegységeket érdemes kialakítani, ahol maximum 6-10 család lakik (DALLOS 2008). DONALD APPLEYARD (1981) a kutatásai során a lakótömbök és a mellettük lévő úttest viszonyát vizsgálta, és megállapította, hogy az úttest forgalma és a közösségi ellenőrzés fordított arányban állnak egymással.

Az építészeti bűnmegelőzéssel (angolul: CPTED - Crime Prevention Through Enviromental Design) főként Észak-Amerikában, Ausztráliában, Németországban, Nagy-Britanniában, Hollandiában és a Skandináv országokban foglalkoznak (pl. Az Egyesült Királyságban minden rendőrkapitányságon „design adviser” /dizájn tanácsadó/ vagy „architectural liaison officier” /építészeti összekötő tiszt/ dolgozik). Az Európai Unió is felfigyelt a problémára, és az AGIS-programjában támogatja többek között a lakótelepi bűnözés megelőzését szolgáló építészeti bűnmegelőzéssel kapcsolatos kutatásokat a CPC-projekt keretében. Ebben angol, holland, magyar és lengyel kutatók vettek részt (Crime Prevention Carousel – bűnmegelőzési körhinta /CPC/) (IRK 2008).

Az Egyesült Államokban 1985-ben a louisville-i egyetemen (Kentucky) bevezették az építészeti bűnmegelőzés tantárgyat, 1994 és 2002 között pedig elindították az amerikai kormány eddig legnagyobb építészeti bűnmegelőzési programját, melyet főként önkormányzati bérlakásokra terjesztettek ki (KARA 2017).

A kezdeti CPTED technikák (CPTED 1.0) szinte kizárólag építészeti megoldásokat alkalmaztak, míg napjainkban már egyéb megoldásokat is felhasználnak a bűnözés csökkentésére (pl. fények, illatok, hangok, színek alkalmazása). A fentiekén túl megjelent az a szemlélet is, amely már nem kizárólag az épített környezet megváltoztatására fókuszál, hanem figyelemmel van az ott élő közösségekre és azok bevonására is (CPTED 2.0). A második generációs alapelvek többek között olyan igényeket fogalmaznak meg, mint a közösségi kultúra,

a szociális kohézió, valamint a társadalmi kapcsolatok kialakítása (MOLNÁR 2018).

A veszélyeztetett területek feltárása érdekében az építészeti bűnmegelőzés során is bűnözési térképeket készítenek, melyek érzékletesen mutatják meg azokat a településrészeket, ahol építészeti jellegű beavatkozások szükségesek.

Az építészeti bűnmegelőzés kapcsán gyakran megemlítik a szituációs bűnmegelőzés kifejezést is. Ezek a fogalmak szoros kapcsolatban állnak egymással, azonban a szituációs bűnmegelőzésnek (situational crime prevention) jóval tágabb a jelentése, mivel magába foglalja az építészeti bűnmegelőzést is. A szituációs bűnmegelőzés (vagy szituációs prevenció) fogalma GÖNCZÖL KATALIN szerint „a bűnelkövetést elősegítő alkalmak számának csökkentését célzó törekvések összessége” (GÖNCZÖL 2006), CLARKE, RONALD V. megfogalmazásában pedig a „lehetőségcsökkentő intézkedések összessége” (CLARKE 1995). A szituációs bűnmegelőzés egyik központi fogalma a „Defensible Space”, vagyis a „védhető tér” (térsg/terület), mely az építészeti bűnmegelőzésben szintén használatos fogalom.⁴²

Minden településnek tehát olyan komplex bűnmegelőzési koncepció kidolgozására van szüksége, amelynek része az építészeti bűnmegelőzés is. Ezek elkészítése a települési önkormányzatok építészeinek, településfejlesztőinek és a rendőrség bűnmegelőzéssel foglalkozó szakembereinek a közös feladata kell(ene), hogy legyen.

42 „**Szituációs bűnmegelőzés:** olyan, a bűnalkalmak csökkentésére irányuló több komponensű módszer (lehetőség-csökkentő intézkedés), amely a környezeti elemek speciális kialakításával igyekszik a bűnelkövetés kockázatát növelni, az elkövetés hajlandóságát pedig csökkenteni. A szituációs bűnmegelőzés során olyan, ún. védhető terek (defensible space) kialakítása a cél, amelyek a bűnelkövetőket eltérítik a bűnelkövetés szándékától, melynek köszönhetően egy adott területen csökken az áldozattá válás kockázata.” (Boda 2019, 534.)

10. A BÜNÖZÉSFÖLDRAJZ SPECIÁLIS KUTATÁSI TERÜLETEI

10. 1. Az államhatárok bűnözésföldrajza

A bűnözésföldrajz egyik sajátos és speciális részterületének tekinthető az államhatárok kutatása, azonban e különleges területtel még a kisszámú hazai kriminálgeográfusokhoz képest is sajnos igen kevesen foglalkoznak (TÓTH 2002). Mivel 2008. január 1-jétől kezdve a Határőrség a Rendőrség szervezetébe integrálódva látja el feladatait, így logikusnak tűnne, ha az előző fejezetekben kapott volna helyet a határrendészet és a bűnözésföldrajzi kutatások közötti összefüggések ismertetése. A határ azonban olyan különleges helyet foglal el térségünkben, ami mindenképp indokolja az államhatárral kapcsolatos jogsértések külön fejezetben történő ismertetését.

A rendszerváltás óta jelentősen megváltozott a határ megítélése, egyre kevésbé tekintenek a határra úgy, mint ami elválasztja egymástól az országokat és a nemzeteket. Mind többen ismerik fel, hogy a határ nem elválaszt, hanem összeköt (MÁTYÁS 2007). A közös európai területi ideológia jegyében, részben a regionalizmusnak és a határ menti együttműködéseknek köszönhetően, térségünkben is a határrégiók létrejötté egy sajátos térszerveződés elindítója volt (NAGY 2011). Feltétlenül meg kell említeni, hogy nemcsak a határ megítélése változott meg az elmúlt évtizedekben, hanem a biztonság és a szabadság is. E három fogalom (határ, biztonság/érzet/, szabadság) viszont rendkívül szorosan összekapcsolódik egymással, ezért ezeket komplex módon kell kezelni, ugyanis nem beszélhetünk egy állam és a lakosság biztonságáról, illetve szabadságáról, ha nincs megfelelő határvédelem (RITECZ 2002).

A fejezet elsődleges célja, hogy rövid áttekintést adjon arról, milyen kutatási lehetőségeket kínál a bűnözésföldrajz az államhatárok esetében. Fontosnak tartjuk továbbá meghatározni azt, hogy a kriminálgeográfiának milyen szerepe lehet a határtudományok között.

A határok kutatása hazánkban a rendszerváltozást megelőzően rendkívül szűk körű volt. Ennek részbeni oka, hogy a statisztikai adatok titkosak voltak, nem voltak a kutatók számára sem hozzáférhetőek. A rendszerváltozás után, viszont számos tudományterület képviselője érdeklődést mutatott a határterületek kutatása iránt. Mára a határ szerepe jelentősen felértékelődött, a határforgalom sokszorosára nőtt, ezzel együtt pedig exponenciálisan megnövekedett az államhatáron elkövetett jogellenes cselekmények száma, illetve jelentősen átalakult a határokon felfedett bűncselekményi struktúra.

10.1.1. A határ jelentősége és fogalma

Egy adott terület belső rendjének védelmén túl mindig is kiemelkedő szerepet kapott a külső határok védelme, amely nélkül egy államalakulat sohasem maradhat(ott) fent huzamosabb ideig. Az államhatárok kérdését számos tudomány kiemelt kutatási területének tekinti, így többek között a politikai földrajz, a nemzetközi jog, a történelem stb. Nem véletlen, hogy több diszciplína is igen nagy figyelmet fordít az államhatárokra, mivel egy ország szuverenitásának egyik záloga a határainak védelme, és azok ellenőrzése. Amennyiben egy ország már nem képes ellátni saját határainak védelmét, úgy az az állam hamarosan megszűnik létezni. A határok hármass funkciójáról a neves geográfus, Czirbusz Géza a következőket mondta: „Határolás az országok kerületi geográfiai jelensége, mellyel az államok külön birtokterületüket, önállóságukat jelzik. Politikailag a határok hatalmi körök elválasztói, azért a népek politikai erejétől függenek.” (CZIRBUSZ 1919, 10.) Véleménye szerint a határolás hármass célja: a) az államok birtokelkülönítése, b) a védelem, c) a forgalom lebonyolítása.

A határ meghatározására számos definíció született már. Attól függően, hogy az adott kutató mely tudományterület képviselője, más-más aspektusból közelíti meg a határ fogalmát. A geográfus Süli-Zakar István, az alábbiakban határozta meg: „...az államhatár olyan övezet, sáv vagy vonal, amely az államok területét egymástól elhatárolja. Az államhatár az állam területi felségjoga gyakorlásának határa, a szomszédsági kapcsolatok egyik fontos geopolitikai eleme, mely a különböző történelmi korokban más-más tartalommal bírt.” (SÜLI-ZAKAR 1997, 7.).

A határokról kijelenthetjük, hogy nem statikus vonalak, hanem kifejezetten dinamikus képződmények, melyek emberi léptékkal mérve is viszonylag

gyorsan változnak. A határok változásának számos oka van, ez rendszerint egy adott ország számára valamilyen szempontból (pl. népesség- vagy területgyarapodás miatt, katonai-stratégiai okból) hasznos területszerzést jelent. Friedrich Ratzel, a politikai földrajz megalapítója az államokat egy élő szervezethez hasonlította, véleménye szerint egy állam, ha megerősödik, akkor törvényszerű az, hogy a gyengébb szomszédja ellen fordul.

10.1.2. Az illegális migráció és annak kriminálgeográfiai vetületei

A rendszerváltozást megelőzően hazánkban jóformán ismeretlen volt az illegális migráció fogalma, mivel a határok gyakorlatilag hermetikusan le voltak zárva, így azokon átkelni fizikailag is meglehetősen nehéz volt (szöges drót, aláaknásított határszakaszok stb.). A rendszerváltozást követően a határok viszonylag könnyen átjárhatókká váltak, ami olyan helyzetet teremtett nemcsak hazánkban, hanem a környező országokban is, amelyre nem voltak felkészülve a határrendszettel foglalkozó szervek (HAUTZINGER 2016). Hazánk az illegális migráció tekintetében az EU egyik legfontosabb országa, mivel geostratégiai fekvése következtében több migrációs útvonal is (az EU felé irányuló négy útvonalból kettő) a Kárpát-medencét keresztezi, illetve itt találkozik (RITECZ-SALLAI 2004, CSEGE 2015).

A határral kapcsolatos jogellenes cselekmények számának növekedése mindenképp indokolja azt, hogy a kor technikai vívmányait a tudomány szolgálatába állítva biztonságföldrajzi, bűnözésföldrajzi és migrációföldrajzi (néha: migrációs földrajzi) elemzéseket kelljen végezni.⁴³ Mint arra a Kobolka-Kovácsics szerzőpáros is rámutat, az illegális migrációval és a határral kapcsolatos jogsértő cselekmények felderítéséhez, illetve megelőzéséhez mindenképp segítséget nyújthatnak a bűnözésföldrajzi elemzések. A térképi megjelenítéssel feltárhatjuk a más módon nem, vagy csak nehezen észrevehető kapcsolatokat és összefüggéseket a bűncselekmények és a határ viszonylatában, illetve megtörténhet a várható migrációs nyomás térbeli megjelenésének behatárolása is (KOBOLKA-KOVÁCSICS 2004a).

43 Kobolka István értelmezésében a biztonságföldrajz része a bűnözésföldrajz, ennek pedig egyik részterülete az illegális migrációhoz kapcsolódó migrációs földrajz.

A határral kapcsolatos jogsértések vizsgálatához a bűnözésföldrajz alkalmas

- az egyes bűncselekmények számszerű jellemzőinek vizsgálatára,
- a bűnözés struktúrájának, dinamikájának bemutatására,
- a bűnüldözőmunka feladatainak meghatározásához,
- a preventív jellegű célok kitűzésére,
- a bűnügyi információk egyéb adatokkal való összevetésére és ábrázolására (KOBOLKA-KOVÁCSICS 2004b).

Ritecz György, a földtudomány szerepét és helyét a határral kapcsolatos kutatásokban részben a migrációföldrajzban látja. Ritecz értelmezésében és megfogalmazásában „...a migrációföldrajz a földrajztudomány alkalmazott, speciális, a határőrizet szerves részét képező eleme, amely vizsgálja, hogy az adott földrajzi hely (terület, ország vagy országcsoport) természetföldrajzi, gazdasági és társadalmi, valamint határőrizeti tényezőit és azt a hatásmechanizmust, ahogyan ezek befolyásolják az emberek egy bizonyos csoportjának migrációs tevékenységét.” (RITECZ 2002, 65.)

A migrációföldrajz javasolt vizsgálati területei (Ritecz György alapján):

Természetföldrajzi:

- „- az adott ország (határszakasz) általános, az illegális migrációra hatással levő természetföldrajzi jellemzői (földrajzi elhelyezkedés, terep jellege, domborzat, vízrajz, időjárás)
- az adott ország határszakaszai, a Magyarországgal közös határszakasz hossza,
- a közös határszakasz leírása, mozgást (illegális migrációt) akadályozó tényezők nagysága, mértéke,
- az adott határszaktól számított – a kialakult migrációs irányokra tekintettel – országon való keresztüljutás (minimális) időszükséglete,
- a fő közlekedési útvonalak, lehetőségek,

- a határtérségben (mindkét oldalon) elhelyezkedő illegális migrációt befolyásoló objektumok (jelentősebb határátkelőhelyek, közlekedési csomópontok stb.).

Társadalmi, gazdasági:

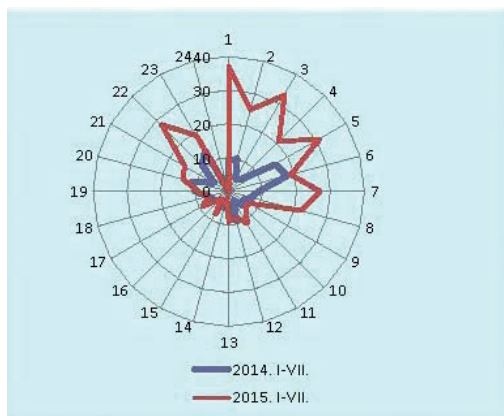
- az ország társadalmi berendezkedése, stabilitása, a lakosság széles körének, illetve egyes csoportok biztonsági szükségleteinek kielégítési mértéke, tendenciája,
- az ország deklarált és „valós” céljai az illegális migráció tekintetében,
- a társadalmi mobilitás mértéke, irányultsága, trendje,
- a korrupció mértéke, jellege, érintett csoportok,
- a demográfiai viszonyok, tendenciák (életkor megoszlás, népsűrűség, népesség növekedési ütem),
- a vízumpolitika harmonizációja, illegális migráció szempontjából származási országok érintettsége,
- az illegális migráció társadalomra való veszélyességének megítélése,
- a közigazgatás, igazságszolgáltatás illegális migrációt befolyásoló jellemzői (idegenrendészeti eljárások, menekült-, menedékes kezelés, eljárási határidők, intézkedések hatékonysága), tényezői,
- a biztonságot veszélyeztető egyéb tényezők (pl. kisebbségek), társadalmi feszültségek,
- az egy főre jutó GDP nagysága, trendje, a folyó fizetési mérleg hiánya,
- az infláció nagysága, trendje, a gazdasági szabadság mértéke,
- a munkanélküliség mértéke, trendje (a határmenti régióban külön elemezve)
- az adott határmenti társadalmi, gazdasági kapcsolatok, viszonyok,
- egyéb (pl. emocionális) tényezők.

Határrendészeti:

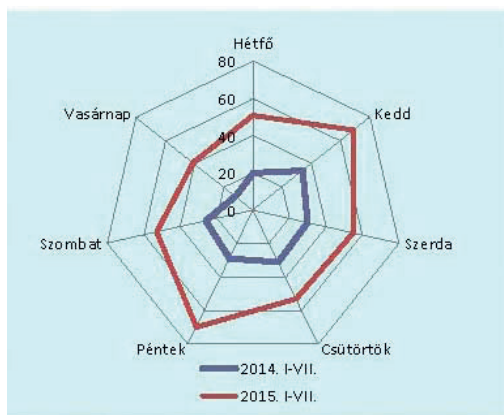
- az adott határszakaszra érvényes nemzetközi jogszabályok, szerződések,
- az adott ország, illetve határszakasz főbb migrációs útvonalak által való érintettsége,
- az adott határszakaszon feladatot ellátó határőrizeti erők:
 - működési elve és rendszere,
 - szervezeti egységek száma,
 - létszáma,
 - alkalmazott főbb erői, eszközei,
 - km-arányos erő- és eszköz megoszlás,
 - határőrizeti rendszere,
 - tevékenységük jellemzői, kiképzettsége, hatékonysága,
 - a határforgalom alakulása, jellemzői, tendenciája,
 - a túloldali határőrizeti erők tevékenységének főbb jellemzői,
- az adott határszakasz két oldalán tevékenykedő határőrizeti, illetve migrációkezelésben részt vevő szervek közötti együttműködés,
- az adott határszakasz államhatárral összefüggő jogsértések szerkezete, trendje, elkövetési módszerek, az ellenük való hatékony fellépés lehetséges módozatai, eljárásai, eszközei,
- a határterületen elkövetett, nem az államhatárral összefüggő jogsértések mértéke, trendje, eredményes megakadályozásuk, felfedésük lehetséges módszerei.” (RITECZ 2002, 66-69.)

A határ vizsgálatánál említsük meg továbbá az időfaktort, mint kutatási szempontot. Számos esetben előre meghatározható az, hogy várhatóan mikor valószínűsíthető egy jogsértés nagyobb arányú elkövetése. Az idődimenzió vizsgálata történhet a nap órái, a hét napjai illetve az év hónapjai szerinti megoszlásban. Ennek során megállapítható, hogy egy adott jogsértő cselekményt a nap mely órájában (napszakjában), a hét mely napján/napjain, illetve az év melyik

hónapjában/hónapjain követik el a legtöbben. A vizsgálat elvégzése javasolt a főbb bűncselekmények, illetve az egyes határszakaszok esetében egyaránt (38. és 39. ábra).

38. ábra: Embercsempészés bűncselekmények a nap órái szerinti megoszlásban
(www.police.hu)

39. ábra: Embercsempészés bűncselekmények a hét napjai szerinti megoszlásban
(www.police.hu)

10.1.3. Hazánk határszakaszainak strukturális különbségei

Hazánk a megkötött nemzetközi szerződéseknek megfelelően, köteles a schengeni, illetve az Európai Unió határok védelmére. Az elmúlt két és fél évtizedben azonban olyan változások következtek be a nemzetközi politikai viszonyrendszerekben, amelyek hatására számos, korábban rutinfeladatnak számító tevékenységet újra kell értelmezni. Határszakaszaink védelmét is új megvilágításba kell helyezni, s szükséges akár a korábbiaktól eltérő elemzési, bűnüldözési és bűnmegelőzési módszereket is alkalmazni (KOBOLKA-KOVÁCSICS 2004a).

Hazánk hét országgal határos (Szlovákia, Ukrajna, Románia, Szerbia, Horvátország, Szlovénia, Ausztria), melyek közül a szlovák, a szlovén és az osztrák viszonylatban határszakaszaink az Európai Unió belső határainak számítanak⁴⁴. Schengeni értelemben a román és a horvát határszakasz ideiglenes külső határként értelmezhető.⁴⁵ Az ukrán és a szerb viszonylat belátható időn belül az EU külső határa marad (SALLAI 2008). A fent említett határszakaszok tekintetében úgy a jogsértő cselekmények számában, mint a viszonylati eloszlásában és struktúrájában is jelentős különbségek figyelhetők meg, ezért azok kriminálgeográfiai aspektusú vizsgálata mindenképp indokolt (RITECZ 2001, RITECZ-SALLAI 2016).

Amint azt korábban már említettük, Kelet-Közép-Európában a határszakaszok felértékelődésének egyik legfőbb oka a jelentősen megnövekedett határforgalom, és az ezzel szoros korrelációban lévő jogellenes cselekmények számának ugrásszerű növekedése (RITECZ 2013).

A rendszerváltozást követő időszak adatai alapján megállapíthatjuk, hogy viszonylati megoszlásban elsősorban a szerb, a román és az ukrán határszakaszok jogsértéseinek értékei emelkednek ki abszolút értelemben. Az abszolút értéknél

44 **Belső határ:** A tagállamok közös szárazföldi határai, az álló-vagy folyóvizeken áthaladó határok, a légi járatok indítására és fogadására szolgáló repülőterei, a tengeri, folyami és tavi kikötői, amelyek rendszeres kompjárat céljára szolgálnak. (<http://schengen.magyarország.hu/szotar.html>)

45 **Külső határ:** A tagállamoknak a schengeni övezeten kívüli államokkal közös szárazföldi határai, az álló-vagy folyóvizeken áthaladó határok, tengeri határok és repülőterek, folyami, tengeri és tavi kikötők. (<http://schengen.magyarország.hu/szotar.html>)

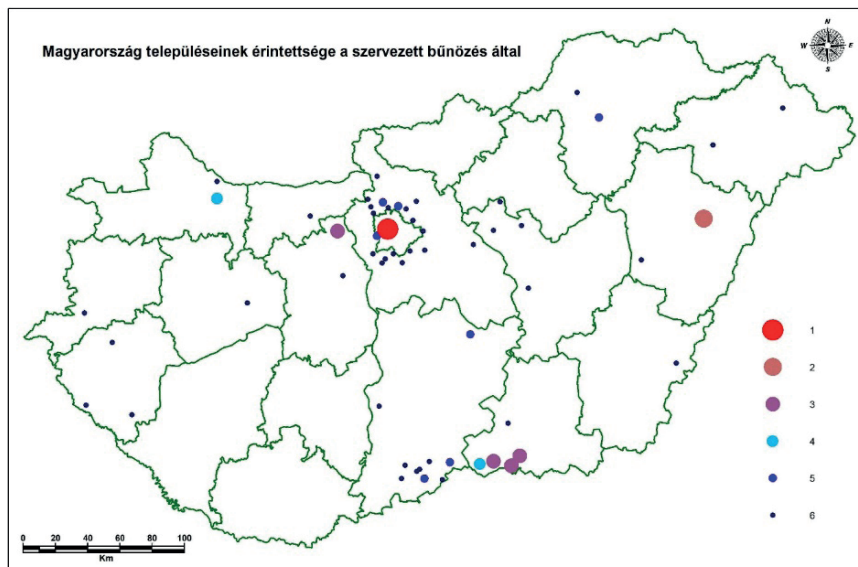
mindig „beszédesebb” a számított gyakorisági érték. A határok esetében ezt 1 km-nyi határszakaszra szokták kiszámolni, amely így a bűnügyi leterheltségre illetően ad pontosabb, realisabb képet (TÓTH 2007). A magyarországi határszakaszok esetében ez igen szignifikáns eltéréseket mutat.

10.2. A szervezett bűnözés kutatásának bűnözésföldrajzi sajátosságai

A bűnözésföldrajz egyik speciális kutatási területének tekinthető a szervezett bűnözés vizsgálata. A hazai kriminálgeográfiai kutatások eddig egy kivételével még nem vizsgálták a hazai szervezett bűnözés térbeliségét (a szervezett bűnözés krimiálgeográfiai vizsgálata a külföldi forrásokban is rendkívül szegényes). Részben azért, mert az ilyen jellegű statisztikai adatokhoz meglehetősen nehéz a hozzáférés, másrészt pedig éves szinten relatíve csekély a szervezett bűnözéssel kapcsolatos ügyekben folytatott büntetőeljárások száma, ami nagyban nehezíti a tér és időbeli törvényszerűségek felismerését. Hazánkban 2017-ben egy, a Belső Biztonsági Alap által támogatott két éves kutatás (2017-2018) tette lehetővé a szervezett bűnözés vizsgálatát, amelynek keretében sor került a hazai szervezett bűnözés kriminálgeográfiai vizsgálatára is (MÁTYÁS 2018e).

A Nemzeti Nyomozó Iroda által rendelkezésre bocsátott ügyiratok, vádiratok és ítéletek rendkívül széles spektrumúak voltak, a Büntető Törvénykönyv számos bűncselekményét érintették, az ügyek területi eloszlása pedig biztosította azt, hogy a kutatás reprezentatívan mutassa be a hazai szervezett bűnözés területi sajátosságait. A kutatás megállapításai közül kiemelhetjük, hogy a szervezett bűnözés által leginkább érintett térszínnek a nagyvárosok (különösen a főváros), a főváros környéki agglomeráció, a déli határszakasz és az autópályák (40. ábra).⁴⁶

46 A kutatás eredményeit lásd Mátyás Szabolcs (2018) *A szervezett bűnözés kriminálgeográfiai vizsgálata* című munkájában.

40. ábra: Magyarország településeinek érintettsége a szervezett bűnözés által

11. A KUTATÁS GYAKORLATI HASZNOSÍTHATÓSÁGÁNAK LEHETŐSÉGEI

Mint a legtöbb újkeletű, csekély múlttal rendelkező diszciplinánál, itt is gyakorta merül fel az a kérdés, hogy milyen gyakorlati haszna van, mi az, ami az elméletből megvalósítható, a mindennapi rendőri munka során alkalmazható. Erre a kérdésre részben a nyugat-európai, részben pedig a hazai példák alapján tudunk válaszolni. A bűnözésföldrajzi kutatások számos olyan, a gyakorlati rendőri munka során is használható eredményt hoznak, amelyek adaptálása elősegítheti a rendőrség reagáló képességének és bűnügyi eredményességének javulását.

Az Európai Unióhoz tartozó országok közül elsőként a németországi bűnözésföldrajzi kutatások gyakorlati alkalmazásáról kell említést tennünk. Németországban a felsőfokú rendőrképzés keretében a kriminológia oktatásának részét képezi a bűnözésföldrajz, így a német felsőfokú rendőrképzésből kikerülő hallgatók már rendelkeznek olyan ismeretekkel, melyek a későbbiekben megalapozzák az ez irányú kutatásokat (VÁRI 2015). A mindennapi német rendőri munkának olyannyira részét képezi a bűnözésföldrajz, hogy amikor egy magyar rendőrtisztekből álló delegáció a 2000-es évek elején Gelsenkirchenben járt, és a város rendőrkapitányától érdeklődött a bűnözésföldrajz gyakorlati alkalmazása iránt, a kapitányságvezető néhány perc múlva kinyomtatva hozta a német nagyváros aktuális bűnügyi helyzetét bemutató 11 órás bűnözési térképet (Sallai János szóbeli közlése alapján).

A német szakemberek közül elsőként említsük meg HORST HEROLD nevét; az ő kutatási eredményeinek felhasználásával gyökeresen átalakították Nürnberg rendőrőrsseit. Néhány évtized múlva (1990-es évek) nagy előrelépést hozott a német bűnözésföldrajzi kutatásokban a Bundeskriminalamt által kidolgozott „általános bűnözési területi elemzési séma”, melyet a későbbiekben több nagyvárosban is adaptáltak (Mühlhausen, Essen, Hamburg, Osnabrück, Rostock, Lübeck) (TÓTH 2007).

Franciaországban a geográfusok és a rendészeti kutatók egyaránt széles körű gyakorlatias jellegű vizsgálatokat végeznek. Kiemelendő, hogy több rendőrségi

(belügyminisztériumi) szakanyag is foglalkozik a bűnözés térbeliségének a vizsgálatával, annak gyakorlati kérdéseivel. Ezekben a munkákban többek között az egyes területi egységekre jellemző kriminalitási sajátságokat mutatják be (lásd bővebben: *Ministere de l'interieur direction generale de la police nationale* statisztikai kiadványa) (MÁTYÁS 2018a)

A bűnözésföldrajz gyakorlati hasznosíthatóságának lehetőségét a geográfia és a rendészettudomány képviselői régóta felismerték az Egyesült Királyságban is. A brit geográfusok jóval „bátrabban” tekintenek a földrajztudomány kutatási területeire, ezért jóval szélesebb spektrumú a kutatás, mint a legtöbb országban (pl. az USA-val összehasonlítva jóval több olyan területtel foglalkoznak geográfusok, amivel ott csak a kriminológusok foglalkoznak). A geográfusok jelenleg is számos egyetemen végeznek nemcsak hazai (értsd: brit), hanem külföldi kutatásokat is (lásd bővebben: pl. az oxfordi egyetem kutatásai (<https://www.geog.cam.ac.uk>). A brit rendészettudomány ugyancsak nyitott a földrajzi aspektusú vizsgálatokra. Sőt, nemcsak az elmélet, hanem a gyakorlat területén is élen járnak a kutatási eredmények adaptálásában. Gondolhatunk ennek kapcsán például a rendőrség szervezeti teljesítményértékelésére, ahol a földrajzi tényezők és viszonyok figyelembe vételével történik az értékelés (MÁTYÁS 2018a).

A bűnözési térképek alkalmazásának lehetőségei szintén rendkívül széles körűek. Nemcsak a mindennapi rendőri munka során, hanem a lakossági bűnmegelőzés területén is sikeresen alkalmazhatók (lásd bővebben: 5.6.1. fejezet). A forró pontok kutatása és vizsgálata területén elsősorban az Egyesült Államokbeli kutatókat kell megemlítenünk, akiknek kutatási eredményeit nap mint nap felhasználják úgy a gyakorlati rendőri munka, mint a lakossági bűnmegelőzés területén.

A hazai kutatások eddig két várost érintettek olyan mélységben, hogy azok a rendőri munka szinte teljes vertikumában felhasználhatók. A Hajdúböszörményi Rendőrkapitányság esetében TÓTH ANTAL végzett kutatásokat. A kutatásával újfajta irányt mutatott az eredményesebb rendészeti és bűnüldözési tevékenység folytatásához, illetve a területspecifikus bűnmegelőzéshez (pl. az építészeti bűnmegelőzés és a közlekedésbiztonság területén). A kutatás egyik legfontosabb megállapítása az volt, hogy a bűnözési szempontból fertőzött területek és a lakosság által legkevésbé biztonságosnak tartott városrészek nem feltétlenül esnek egybe. MÁTYÁS SZABOLCS a Debreceni Rendőrkapitányság esetében végzett hasonló jellegű kutatásokat. Debrecen forró pontjainak a

feltérképezésével a járőrszervezés, illetve a figyelő- és portyaszolgálatok válhatnak eredményesebbé, a rendészeti vezetés számára a bűnügyi helyzet elemzését követően pedig objektív módon összevethetővé váltak a regionális központok. A kutatás eredményei a rendészeti vezetés számára többek között a kapitányság-vezetői éwertékelő jelentések készítésénél használhatók fel, a Magyarországon lezajló főbb bűnügyi trendek, strukturális változások, illetve a térbeli és időbeli aspektusú különbségek bemutatása pedig a rendészeti oktatás során válhat hasznossá.

Jelen kiadvány megjelenése főként azt a célt szolgálja, hogy a rendészeti felsőoktatásban tanulók olyan ismereteket szerezzenek a stúdium végére, hogy a megszerzett ismeretek birtokában önálló kriminálgeográfiai kutatásokba kezd-hessenek, kutatási eredményeik pedig felhasználhatóak legyenek a gyakorlati rendőri munka során. Természetesen nem csak a rendészeti felsőoktatásban tanulóknak szól ez a jegyzet, hanem az olyan, akár évtizedek óta a rendészeti pályán szolgáló rendőröknek is, akik a legújabb tudományos eredmények megismerésével hatékonyabban szeretnék végezni a munkájukat. Az új ismeretek elsajátítása és alkalmazása nyilvánvalóan plusz terhet ró a rendőri vezetőkre és a beosztotti állományra egyaránt. A szerző véleménye szerint azonban erre nem újabb adminisztrációs teherként kell tekinteni, hanem olyan lehetőségként, amely segíti és eredményesebbé teszi a rendőri munkát.

Reményeink szerint e kutatások hatására már néhány éven belül növekedhet a bűnmegelőző munka hatékonysága, javulhatnak az eredményességi mutatók, ezáltal pedig erősödhet a lakosság rendőrségbe vetett bizalma és nőhet az emberek szubjektív biztonságérzete.

12. FELHASZNÁLT IRODALOM

APPLEYARD, DONALD (1981): *Livable Streets*. University of California Press, Berkeley, 341

BALÁZS ANDREA (2003): *A XV. Kerület bűnügyi földrajza*. A „Magyar Közigazgatás Fejlesztése” című pályázatra készített dolgozat, 25

BARTHA GÁBOR - HAVASI ISTVÁN (2011): *Térinformatikai alapismeretek*. Miskolci Egyetem Földtudományi Kar (http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0033_SCORM_MFGGT6002/sco_04_02.htm) (letöltés: 2015. 07. 11.)

BÁTI ENIKŐ (2010): *Gyöngyös város településmorfológiája*. Szakdolgozat, Eszterházy Károly Főiskola, Eger, 43

BAUER, ALAIN (2006): *Géographie de la France criminelle*. Odile Jacob, 278

BELÜGYMINISZTERIUM (1948): *Szolgálati szabályzat a rendőrség részére*. Budapest, 309

BERÉNYI ISTVÁN (1992): *Az alkalmazott szociálgeográfia elméleti és módszertani kérdései*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 165

BODA József (főszerk.) (2019): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Dialog Campus Kiadó, Budapest, 693

BODONYI EDIT – HEGEDŰS JUDIT – FEKETE MÁRTA (2015): *Korai iskolaelhagyás – kriminalitás – megoldási lehetőségek az oktatás szemszögéből*. In: Jazykovedné, literárnovedné a didaktické kolokvium XXXII, pp. 22-33.

BORBÍRÓ ANDREA – GÖNCZÖL KATALIN – KEREZSI KLÁRA – LÉVAY MIKLÓS (SZERK.) (2016): *Kriminológia*. Wolters Kluwer, Budapest, 1035

BORSY ZOLTÁN (szerk.) (1992): *Általános természetföldrajz*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 832

CECCATO, VANIA – HAINING, ROBERT – SIGNORETTA, PAOLA (2002): *Exploring Offence Statistics in Stockholm City Using Spatial Analysis Tools*. Annals of the

Association of American Geographers 2002/1. 29-51.

CLAGES, HORST – ZEITNER, INES (2016): *Kriminologie*. Verlag Deutsche Polizeiliteratur GMBH, 385

CLARKE, RONALD V. (1995): *Situational crime prevention*. In: Tonry, M. – David, P. Farrington. (eds.): Building a safer society. Strategic approach to crime prevention. The University of Chicago Press. Chicago – London, 91-150.

CZIRBUSZ GÉZA (1919): *Geopolitika*. Franklin Társulat, Budapest, 62

CSEGE GYULA (2015): *Migrációs változások hazánkban a 2014-es év tükrében*. XII. Debreceni Doktorandusz Konferencia. Debrecen, PROPECTUS IN LITTERIS VII. 49-59.

DALLOS ENDRE (2008): *Építészeti bűnmegelőzés a mérnök szemével*. In.: Barabás T. (szerk.): Épített környezet – Bűnözés – Szituációs bűnözés. A lakótelepi bűnmegelőzés alapkérdései. OKRI, Budapest, 107-128.

DALLOS ENDRE (2011): *Biztonságosabb helyek, biztonságosabb környezet*. In: Jármi Gyöngyi – Tomay Kyra: Biztonságos város. Váti, Budapest, 125

DÁVID LÓRÁNT – MOLNÁR ISTVÁN – BUJDOSÓ ZOLTÁN – DERESKEY ANNA (2007): *Biztonság, terrorizmus, turizmus*. In: Gazdálkodás 51 (különkiadás), 161-166.

DENNIS, R. - CLOUT, H. (1980): *A Social Geography of England & Wales*. Department of Geography, University College London, Pergamon Press, Oxford, 208

ENYEDI GYÖRGY (1987): *Előszó*. Tér és társadalom. 1. évf. 1. szám, 3.

ERDEI GÁBOR (2013): *A bűnözésföldrajz helye a földrajztudományban*. In: Hadtudományi Szemle, 2013/4. 78-83.

ERDEI GÁBOR (2014): *A bűnözésföldrajz elméleti és gyakorlati összefüggései*. Ph.D. értekezés, Budapest, 246

ERDŐSI SÁNDOR (2002a): *Feljegyzés a bűnözési térképről*. In: Kriminálstatistikai Értesítő 36. 20

ERDŐSI SÁNDOR (2002b): *Régi-új javaslatok a bűnözés méréséhez*. In: Belügyi Szemle 4. 109-128.

FERREIRA, J. – JOAO, P. – MARTINS, J. (2012): *GIS for Crime Analysis: Geography for Predictive Methods*. In: The Electronic Journal Information Systems Evaluation. Vol. 15. Issue 1. 36-49.

FINSZTER GÉZA (2015): *Egy kutatás tervezése*. In: Magyar Rendészet 3. 73-83.

FÖLDES BÉLA (1889): *A bűnügy statisztikája*. Eggenberger-féle Könyvkereskedés, Budapest, 172

GARAI LÁSZLÓ (1999): *Az interdiszciplinaritásról és halmozott hátrányairól*. In: Magyar Tudomány 3. 339–346.

GÖNCZÖL KATALIN (2006): *A bűnözés társadalmi reprodukciója*. In: Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Korinek László – Lévy Miklós (szerk.): Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 313

GUERRY, ANDRE MICHEL (1833): *Essai sur la Statistique Morale de la France*. Párizs, Crochard, 202

HAJNAL KLÁRA – PIRISI GÁBOR – TRÓCSÁNYI ANDRÁS: *Általános társadalom- és gazdaságföldrajz* (<http://tamop412a.ttk.pte.hu/files/foldrajz2/index.html> - letöltés ideje: 2015. augusztus 19.)

HAUTZINGER ZOLTÁN (2016): *Szemelvények a migráció szabályozásáról*. AndAnn Kiadó, Pécs, 66

HELLER FARKAS TAMÁS (1964): *A hazai bűnözés intenzitásának vizsgálata*. In: Belügyi Szemle 1964/3. 5-19.

HELLMER, JOACHIM (1972): *Kriminalitätsatlas der Bundesrepublik Deutschland und West-Berlins*. Ein Beitrag zur Kriminalgeographie. Schriftenreihe des Bundeskriminalamtes, Bundeskriminalamt, Wiesbaden, 13-39. és 81-85.

HENTIG, HANS VON (1961): „*Der kriminelle Mensch im Kräftespiel von Zeit und Raum*” Das Verbrechen 1961/1. 212

HERCZEG ÁDÁM – TURAI ENDRE (2011): *Geoinformatika*. (http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0033_SCORM_MFGFT6008T/sco_04_02.htm - letöltés ideje: 2015. augusztus 16.)

HERKE ZSOLT (2016): *Az univerzális skálatörvények alkalmazása a rendvédelmi stratégia kialakításában, valamint a rendőri vezetői munkában*. In: Gaál Gyula-Hautzinger Zoltán (szerk.): *A határrendészettől a rendészettudományig*, Pécs, MHT Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 247-256.

HEROLD, HORST (1973): „*Földrajz és bűnözés*” In: Belügyi Szemle Tájékoztatója 1973/17. 79-85.

HLAVACSKA GERGELY (2014): *A szituációs bűnmegelőzés lehetőségei a budapesti utcai rablások esetében*. Diplomamunka, Budapest, 60

IRK FERENC (2008): *Szituációs bűnmegelőzés lakóövezetekben*. In: Barabás T. (szerk.): *Épített környezet – Bűnözés – Szituációs bűnözés. A lakótelepi bűnmegelőzés alapkérdései*. OKRI, Budapest, 78-106.

JUHÁSZ JÓZSEF – SZŐKE ISTVÁN – O. NAGY GÁBOR – KOVALOVSKY MIKLÓS (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975, 1550

KARA LÁSZLÓ (2017): *Bűnmegelőzés építészeti eszközökkel*. Lechner Nonprofit Kft., Budapest, 206

KEREZSI KLÁRA – FINSZTER GÉZA – GOSZTONYI GÉZA – KÓ JÓZSEF (2001): *A területi bűnmegelőzés lehetőségei Budapest V., IX. és XXII. kerületében*. In: *Kriminológiai tanulmányok*, OKRI, Budapest, 112-180.

KEREZSI KLÁRA (2003): *A kriminológiai és a büntetőpolitika kapcsolata*. In: *Kriminológiai tanulmányok* 40. OKRI, Budapest, 121-159.

KEREZSI KLÁRA – FINSZTER GÉZA – GOSZTONYI GÉZA – KÓ JÓZSEF (2001): *A területi bűnmegelőzés lehetőségei Budapest V., IX. és XXII. kerületében*. In: *Kriminológiai tanulmányok*, OKRI, Budapest, 112-180.

KOBETS, PETER – KRASNOVA, KRISTINA (2018): *Cyberstalking: public danger, key factors and prevention*. In: *Przegląd wschodnioeuropejski* IX/2, pp. 43-53.

KOBOLKA ISTVÁN – RITECZ GYÖRGY – SALLAI JÁNOS (2002): *The Criminal Geography of the Borders of the Republic of Hungary at the Millennium*. Európai Tanulmányok Alapítvány, EURÓPA 2002/2. 35-45.

KOBOLKA ISTVÁN – KOVÁCSICS FERENC (2004a): *EU csatlakozásunk biztonság-földrajzi kérdései*. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények 3., 53-63.

KOBOLKA ISTVÁN – KOVÁCSICS FERENC (2004b): *Biztonságföldrajzi kérdések*. In: *Szakmai Szemle* 2. 47-56.

KOBOLKA ISTVÁN – SALLAI JÁNOS (2008): *Budapest kriminálgeográfiája 1960-1985 között*. In: KBH Szakmai Szemle, 2008/3. 86-102.

KÓRÓDI MÁRTA (vezető szerző) (2011): *Turizmus kutatások módszertana*. Pécs, (<http://www.eturizmus.pte.hu/szakmai-anyagok/Turizmus%20kutat%C3%A1sok%20m%C3%B3dszertana/book.html> - letöltés ideje: 2015. június 08.)

KOVÁCS ZOLTÁN (1989): *A bűnözésföldrajz lehetőségei hazánkban*. In: Műhely 9. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest, 11

KOVÁCS ZOLTÁN (1990): *A bűnözésföldrajz szerepe a városi környezetminősítésben*. In: Műhely 6. MTA FKI, Budapest, 13

KOZMA GÁBOR (1997): *Társadalmi-gazdasági hatások*. In: Kerényi Attila (szerk.): *A Debreceni Nagyerdei Park Rendezési Tervének várható környezeti, ökológiai és társadalmi hatásai*. Debreceni Egyetem, Debrecen, 157-163.

LAKATOS MIKLÓS (2006): *A budapesti lakótelepi lakások és lakóik főbb jellemzői a 2001. évi népszámlálás alapján* (<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2006/01/wlakatos.pdf> - letöltés ideje: 2019. március 31.)

LECHNER TUDÁSKÖZPONT TERÜLETI, ÉPÍTÉSZETI ÉS INFORMATIKAI NONPROFIT KFT. (2018): *PRE-STAT felhasználói kézikönyv lakossági felhasználók részére*. Budapest, 39.

LECHNER TUDÁSKÖZPONT TERÜLETI, ÉPÍTÉSZETI ÉS INFORMATIKAI NONPROFIT KFT. (2016): *Bűnmegelőzés térinformatikai eszközökkel*. 86-87.

MÁRKUS BÉLA (2002) (szerk.): *Mi a térinformatika?* (http://gisfigyelo.geocentrum.hu/ncgia/ncgia_1.html - letöltés ideje: 2015. szeptember 10.)

MÁTYÁS SZABOLCS - KOZMA GÁBOR - CZIMRE KLÁRA (2015): *A közbiztonság kérdéskörének megjelenése a helyi önkormányzatok képviselő-testületi bizottságaiban*. In: Magyar Rendészet 15:(3) 27-36.

MÁTYÁS SZABOLCS (2007): *A határon átnyúló magyar-román rendvédelmi együttműködések bűnözésföldrajzi kérdései*. In: Süli-Zakar I. (szerk.): *Tanár Úrnak Tisztelettel!* - 56 tanulmány Dr. Korompai Gábor 70. születésnapjára. Kosuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 317-321.

MÁTYÁS SZABOLCS (2011): *A Debreceni Rendőrkapitányság kriminálgeográfiai elemzése*. Ph.D. értekezés, Debrecen, 161

MÁTYÁS SZABOLCS (2012): *A Debreceni Rendőrkapitányság elkövetői és bűnelkövetői vonzaskörzete*. In: Magyar Rendészet 2012/2. 41-49.

MÁTYÁS SZABOLCS (2013): *A bűnmegelőzés lehetséges alternatívái a Debreceni Rendőr-kapitányságon – különös tekintettel az építészeti bűnmegelőzés lehetőségeire a Liget lakópark és a Vezér utcai lakótelep területén*. In: Kozma G. (szerk.): Emberközpontú társadalomföldrajz. Debrecen, 113-120.

MÁTYÁS SZABOLCS (2015): *A bűnözésföldrajz és a bűnözési térképezés kínálta bűnmegelőzés lehetőségei*. In: Kozma Gábor (szerk.) Facultates sine finibus: tanulmányok a „Süli-suliból”. Debrecen: Didakt Kft., 105-114.

MÁTYÁS SZABOLCS (2017a): *Elmélkedés a bűnözésföldrajz elnevezése kapcsán*. In: Belügyi Szemle, 2017/9. 115-123.

MÁTYÁS SZABOLCS (2018a): *A bűnözésföldrajz vitás kérdései*. In: Földrajzi Közlemények, 102-109.

MÁTYÁS SZABOLCS (2018b): *A nemzetközi és a hazai bűnözésföldrajzi kutatások*. In: Magyar Tudomány. 2018/2. 245-254.

MÁTYÁS SZABOLCS (2017b): *A bűnelemzés kartográfiai lehetőségei – avagy a bűnözési térképek alkalmazása a mindennapi rendőri munka során*. In: Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás, 139-158.

MÁTYÁS SZABOLCS (2018c): *A településszerkezet és a bűnözés összefüggései a magyar főváros példáján*. In: Belügyi Szemle 2018/5. 105-115.

MÁTYÁS SZABOLCS (2018d): *Az utazó bűnözés és szervezett bűnözés kapcsolat-rendszere*. In: Frigyer László (szerk.): Nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozásának kutatása információáramlási szempontból. I., Nemzeti közszolgálati Egyetem, Budapest, 189-204.

MÁTYÁS SZABOLCS (2018e): *A szervezett bűnözés kriminálgeográfiai vizsgálata*. In: Frigyer László (szerk.): Nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozásának kutatása információáramlási szempontból. I., Nemzeti közszolgálati Egyetem, Budapest, 134-168.

MÁTYÁS SZABOLCS: *Az elemző-értékelő munka gyakorlati aspektusai*. (megjelenés alatt)

MÁTYÁS SZABOLCS-SALLAI JÁNOS (2014): *Kriminálgeográfia*. In: Ruzsonyi P. (szerk.) *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, 335-353.

MÁTYÁS SZABOLCS-SALLAI JÁNOS (2015): *Objektív és szubjektív biztonság néhány magyar nagyvárosban*. In: Hervainé Szabó Gy. (szerk.): *A 21. század eleji állami-ság kérdőjelei*. Székesfehérvár, 335-407.

MÉSZÁROS BENCE (2016): *A kriminálstratégia szerepe a bűnözés elleni küzdelemben*. In: Belügyi Szemle. 72-80.

MÉSZÁROS REZSŐ (2014): *Az interdiszciplinaritás néhány földrajzi összefüggése*. In: Földrajzi közlemények, 2014/4. 335-340

MICHALKÓ GÁBOR (1996): *A nemzetközi turizmus bűnözésföldrajzi aspektusai Budapesten*. In: Belügyi Szemle 11. 12-30.

MICHALKÓ GÁBOR (2002): *Magyarország turizmusának kriminálgeográfiája*. In: Belügyi Szemle 10. 68-85.

MOLNÁR ISTVÁN JENŐ (2018): *A kockázatelemzés, a vagyonvédelem és a vagyonbiztonság az építészeti bűnmegelőzés aspektusából*. In: Hadmérnök XIV. évfolyam 3. szám 17-31.

MÚLT-KOR (2017): *Chicago gengsztereinek búvóhelyeit jelölő, 1927-es térkép egy magyar negyedet is mutat* (<https://mult-kor.hu/chicago-gengsztereinek-buvohelyeit-jello-1927-es-terkep-egy-magyar-negyedetis-mutat-20170524?fbrkMR=desktop> – letöltés ideje: 2019. március 5.)

NAGY EGON (2011): *A magyar-román határrégió és határ menti együttműködések a Kárpátok Eurorégióban*, Ph.D. értekezés, Pécs, 223

NEMES FERENC- SZELÉNYI IVÁN (1967): *A lakóhely mint közösség*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 205

NEMES NAGY JÓZSEF (1998): *A tér a társadalomkutatásban*. Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület „Ember-Település-Régió”, Budapest, 195

NEWMAN, OSCAR (1972): *Defensible Space. Crime Prevention through Urban Design*. MacMillan, New York

NEWMAN, OSCAR (1996): *Creating Defensible Space*. U. S. Department of Housing and Urban Development Office of Policy Development and Research, Washington DC, 123 (<http://www.defensiblespace.com> – letöltés ideje: 2008. február 22.)

PARK, ROBERT – BURGESS, ERNEST (1921): *Introduction to the Science of Sociology*. University of Chicago Press, Chicago, 1040

PISKÓTI-KOVÁCS ZSUZSA (2011): *A felületmodellezés alkalmazási lehetőségei a bűnözésföldrajzi vizsgálatokban*. HunDEM 2011 kerekasztal és konferencia közleménye (www.uni-miskolc.hu/~fkt/HunDEM2011/Cikkek/Piskoti_Zs.pdf – letöltés ideje: 2012. április 20.)

PISKÓTI-KOVÁCS ZSUZSA (2014): *A bűnözésföldrajz modern irányzatainak alkalmazási lehetőségei különböző területi szinteken*. Ph.D. értekezés, Miskolc, 174

PÖDÖR ANDREA (2005): *Térinformatikai alapú bűnözési térképek alkalmazása a helyi bűnmegelőzési stratégia kidolgozásában*. (XV. Országos Térinformatikai Konferencia (www.otk.hu/cd05/4szek/PdrAndrea.htm – letöltés ideje: 2010. október 25.)

PÖDÖR ANDREA (2006): *Térinformatikai alapú bűnmegelőzési stratégia*. 104 (http://www.web.tonline.hu/konyadr/index_elemei/UntitledFrame-4_elemei/m2-iromany/bmakepnelkul.doc – letöltés ideje: 2010. október 25.)

PÖDÖR ANDREA (2007): *A térinformatika alkalmazásának elvi lehetőségei az önkormányzati bűnmegelőzési stratégia kialakításában*. In: Márkus Béla, Szepes András, Engler Péter, Dr Jancsó Tamás (szerk.): *Földméréstől a geoinformatikáig: 45 éves a GEO*. Székesfehérvár: NymE GEO - Nyugat-magyarországi Egyetem Geoinformatika Kar, 275-286.

PÖDÖR ANDREA (2013): *Kartogramok alkalmazásának vizsgálata bűnügyi adatok példáján*. In: Lóki József (szerk.): *Az elmélet és a gyakorlat találkozása a térinformatikában IV.: Térinformatika Konferencia és Szakkiállítás*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 532

PUSZTAI LÁSZLÓ (1995): *A bűnmegelőzés dilemmája*. In: *Kriminológia és kriminalisztikai évkönyv*, 5-57.

RATCLIFFE, JERRY H. (2004): *The Hotspot Matrix: A Framework for the Spation-Temporal Targeting of Crime Reduction*. In: Police Practice and Research, Vol 5. 5-23.

RITECZ GYÖRGY (2001): *Migrációs Földrajz és Közép-Európai határőrizeti statisztikai adatok elemzése*. In: Határőrségi Tanulmányok 2001/5. 78-143.

RITECZ GYÖRGY (2002): *Az illegális migráció és az EU csatlakozás hatása a magyar határőrizetre*. Ph.D. értekezés, Budapest, 149

RITECZ GYÖRGY – SALLAI JÁNOS (2004): A Magyar Köztársaság államhatárának bűnügyi földrajza 2000-2002-ben. Nemzeti Fejlesztési hivatal, EU-Tanulmányok IV., Budapest, 763-799.

RITECZ GYÖRGY (2013): A migráció kockázatai In: Szerk.: Gaál Gyula - Hautzinger Zoltán: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. 2013. Pécs. 255-264.

RITECZ GYÖRGY – SALLAI JÁNOS (2016): *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei 2.0* – Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs

ROLFES, MANFRED (2003): *Sicherheit und Kriminalität in Deutschen Städten. Über die Schwierigkeiten, ein soziales Phänomen räumlich zu fixieren*. Berichte zur deutschen Landeskunde 4. 329-348.

RUPPRECHT, REINHARD (1974): *Kriminalstruktur. Theoretische Probleme und praktische Beispiele*. In: Kriminalistik 11., 481-489

SALLAI JÁNOS – TIHANYI MIKLÓS – VÁRI VINCE – MÁTYÁS SZABOLCS (2016): *A „jó rendszert” közpolitikai kapcsolódási lehetőségei*. In: Kaiser Tamás (szerk.): A jó állam nagyító alatt: speciális jelentések A-tól V-ig (az adóbürokráciától a versenyképességig). Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 83-121.

SALLAI JÁNOS (2002): *Az ukrán-magyar határ kriminál földrajza a '90-es években*. Rendőrtisztai Főiskola, Budapest, 30

SALLAI JÁNOS (2004): *Németország határmenti rendőri együttműködésének tapasztalatai*. In: Hadtudomány, 108-114.

SALLAI JÁNOS (2008): *Államhatárok a Kárpát-medencében*. In: De iurisprudentia et iure publico, II. évf. 1. szám, 140-145.

- SCHIFFERNÉ KOVÁCS KINGA (1999): *Áruház a város szélén. Városkörnyéki mezőgazdasági területek hasznosítása*. PhD értekezés, Budapest, 124 (http://phd.lib.uni-corvinus.hu/67/1/kovacs_kinga.pdf - letöltés ideje: 2015. augusztus 22.)
- SCHWIND, H. D. – AHLBORN, W. – WEIB, R. (1978): *Empirische Kriminalgeographie. Bestandsaufnahme und Weiterführung am Beispiel von Bochum*. BKA, Wiesbaden, 1-23.
- SHAW, CLIFFORD – MCKAY, HENRY (1942): *Juvenile Delinquency and Urban Areas: A Study of Rates of Delinquents in Relation to Differential Characteristics of Local Communities in American Cities*. University of Chicago Press, Chicago, 451
- SHERMAN, LAWRENCE W. – GARTIN, PARTICK R. – BUEGER, MICHAEL E. (1989): *Hot Spots of Predatory Crime: Routine Activities and the Criminology of Place*. In: *Criminology* 27. 27-55.
- SHERMAN, LAWRENCE W. (1995): *Hot Spots of Crime and Criminal Careers of Places*. In: Eck, J. E.–Weisburd, D. (eds.): *Crime and Place*. Crime Prevention Studies 4. Criminal Justice Press, Monsey, 35-52.
- SÍK ANDRÁS (2013): *A térinformatika lehetőségei a földrajzórán*. Geolokáció az oktatásban konferencia, Power Pointos bemutató, 35
- SPARKS, C. S. (2011): *Violent crime in San Antonio, Texas: An application of spatial epidemiological methods*. In: *Spatio and Spatio-temporal Epidemiology*. 2. 301-309.
- SPELMAN, WILLIAM (1995): *Criminal Careers of Public Places*. - In: Eck, J. E. - Weisburd, D. (eds.): *Crime and Place*. Crime Prevention Studies 4. Criminal Justice Press, Monsey, 115-144.
- SÜLI-ZAKAR ISTVÁN (1997): *Magyarország határai*. In: *Limes X. évfolyam* 28. szám, 7-18.
- SZABÓ ANDRÁS – KOLTAINÉ TÓTH MÁRTA (1987): *A bűnözés településhálózati megoszlása*. 1987/10. In: *Belügyi Szemle*, pp. 3-13.
- SZIRMAI VIKTÓRIA (1995): *A településszociológia alapjai*. In: *Településtudományi Felsőoktatási Füzetek* (<http://www.policy.hu/flora/szirmai.htm> – letöltés ideje: 2015. szeptember 06.)

TIHANYI MIKLÓS (2007): *Közrendvédelmi bűnmegelőzés*. In: Magyar Rendészet 3-4. 15-25

TÓTH ANTAL (2002): *Államhatárunk bűnözésföldrajzi vizsgálata, különös tekintettel az osztrák és a román viszonylatra*. 10 (http://geogr.elte.hu/PHD_konferencia_ELTE_2002/doktori_konferencia_anyagai_2002/tothantal.pdf - letöltés ideje: 2009. március 14.)

TÓTH ANTAL (2007): *A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében*. Doktori értekezés, Debreceni Egyetem Földtudományi Doktori Iskola, Debrecen, 250

TÓTH SÁNDOR – DÉNES JÓZSEF – BUZÁS GÁBOR – KOVÁCS SÁNDOR – NAGY GYÖRGY (2004): *Közrendvédelmi alapismeretek*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 447

UNGER JÁNOS (1994): *Bevezetés a térképészetbe*. JATE Press, Szeged, 144

ÜRMÖSNÉ SIMON GABRIELLA (2018a): *Football hooliganism*. In Technical English for officers. Dialóg Campus Kiadó, Budapest.

ÜRMÖSNÉ SIMON GABRIELLA (2018b): *Juvenile delinquency*. In Technical English for officers. Dialóg Campus Kiadó, Budapest

ÜRMÖSNÉ SIMON GABRIELLA (2018c): *Organised crime*. In Technical English for officers. Dialóg Campus Kiadó, Budapest

VÁRI VINCE (2015): *A bűnüldözés relatív hatékonysága és a rendőrség*. Ph.D. értekezés, Miskolc, 352

VÍGH JÓZSEF (2002): *Kriminológiai alapismeretek*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 232

VINCZE LÁSZLÓ (2010): *Földmérés, Geodézia, Térképészet*. Digitális Tankönyvtár (http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0027_NMT1/ch01s04.html - letöltés ideje: 2015. szeptember 6.)

VOFKORI LÁSZLÓ (2003): *A földrajztudomány rendszertana*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 253

WANG, D. – DING, W. – LO, W. – MORABITO, M. – CHEN, P. – SALAZAR, J. – STEPINSKI, T. (2013): *Understanding the spatial distribution of crime based on its related variables using geospatial discriminative patterns*. Computers, Environment and Urban Systems. 39. 93-106.

YIJING, LI (2017): *Spatio-Temporal Change of Crime at Provincial Scale in China—Since the Economic Reform*. Asian Criminology, 1-25.

Világhálós források

<http://crimestat.b-m.hu/>

<http://ec.europa.eu/eurostat>

<http://schengen.magyarorszag.hu/szotar.html>

<http://www.crimemapping.com>

<http://www.slideshare.net>

<https://www.hunchlab.com/>

https://www.ncjrs.gov/html/nij/mapping/ch4_9.html

www.geoindex.hu

www.ksh.hu

www.magyarorszag.hu

www.nav.gov.hu

<https://prestat.lechnerkozpont.hu/bunmegelozes/#/login>

www.okri.hu

www.police.hu

A könyvben szereplő fényképek forrásai

https://www.t-online.de/nachrichten/deutschland/gesellschaft/id_84948304/ex-bka-chef-horst-herold-ist-tot-er-revolutionierte-die-polizeiarbeit.html (letöltés ideje: 2019. április 10.)

http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/img/5_020a.jpg (letöltés ideje: 2019. április 10.)

<https://alchetron.com/Andr%C3%A9-Michel-Guerry> (letöltés ideje: 2019. április 10.)

https://en.wikipedia.org/wiki/Robert_E._Park#/media/File:Robert_E._Park.jpg (letöltés ideje: 2019. április 10.)

<https://www.newegg.com/Product/Product.aspx?Item=2NM-0084-2F2P5> (letöltés ideje: 2019. április 10.)

<https://eltekriminologiablog.com/2018/10/24/elhunyt-szabo-denes-denis-szabo-a-montreali-egyetem-professor-emeritusa/> (letöltés ideje: 2019. április 10.)

Jogszabályok

115/2003. (X. 28.) OGY. határozat A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról

1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről

A Rendészettudományi Szaklexikonon hivatkozott szócikkeit az alábbi személyek írták:

DR. BALLÁNÉ PROF. DR. FÜSZTER ERZSÉBET: kriminalisztika;

DR. MÁTYÁS SZABOLCS: Chicagói iskola, bűnelkövetői vonzáskörzet, bűnözésföldrajz, bűnözési térképezés, megelőző rendészet, szituációs bűnmegelőzés, szociálgeográfia;

PROF. DR. SALLAI JÁNOS: rendészettudomány.

13. TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés.....	3
 1. A bűnözésföldrajz fogalma, feladata és tudomány-rendszertani helye	5
1.1. A bűnözésföldrajz fogalma és elnevezései	5
<i>A) fogalma.....</i>	<i>5</i>
<i>B) elnevezései.....</i>	<i>6</i>
1.2. A bűnözésföldrajz helye a tudományon belül	10
<i>A) kriminológiai megközelítés</i>	<i>10</i>
<i>B) földrajzi megközelítés.....</i>	<i>11</i>
<i>C) a „középút”</i>	<i>12</i>
1.3. A bűnözésföldrajz feladata	16
 2. A bűnözésföldrajzi kutatások nemzetközi és hazai képviselőinek, illetve eredményeinek bemutatása.....	17
2.1. A bűnözésföldrajzi kutatások nemzetközi eredményeinek áttekintése	17
2.2. A magyarországi kriminálgeográfiai kutatások vázlatos története	27
2.3. Bűnözésföldrajz a hazai felsőoktatásban.....	30
 3. A bűnözésföldrajzi kutatások területi egységei	33
Nemzeti/nemzetközi szint:	34
Régiók szintje:	35
Megyei szint:	35

Járási szint:	35
Települési szint:	36
Településen belüli szint:	37
4. A bűnözésföldrajzi kutatások legfontosabb forrásai	39
Szakkönyvek és folyóiratok	39
Rendőrségi konferenciák, éwertékelő- és munkaértekezletek.....	42
Éwertékelő jelentések	43
Már meglévő településszintű analízisek megismerése	43
Jogszabályok.....	43
Robotzsaru integrált ügyviteli és ügyfeldolgozó rendszer	44
Primer kutatás során előállítható adatok	44
Világhálós források	45
BM jogszabály-előkészítő és koordinációs osztály, ORFK bűnügyi elemző-értékelő főosztály	47
5. A bűnözési térképezés (crime mapping)	49
5.1. A térkép fogalma, típusai és a térképek tartalmi elemei	49
5.2. A tematikus térkép	51
5.3. A bűnözési térkép fogalma, az elnevezésével kapcsolatos anomáliák	52
5.4. A bűnözési térképezés nemzetközi és hazai történetének vázlatos áttekintése.....	53
5.5. A bűnözési térképek alkalmazásának lehetőségei és korlátai	54
5.6. A bűnözési térképek hazai alkalmazásai.....	56
5.6.1. A bűnözési térképek gyakorlati alkalmazásának lehetőségei	59
5.7. A bűnözési térképek főbb típusai.....	60
5.8. A térképen ábrázolt időtartam	64
5.9. A forró- és hidegpontok	65

A) fogalmi meghatározás	66
B) a forró pontok kutatástörténete	66
C) a forró pontok tipizálása	67
D) forrópont-képző bűncselekmények	69
5.10. A térinformatika és a bűnözésföldrajz	
kapcsolódási pontjai	69
6. A településszerkezet és annak bűnözésföldrajzi vetületei	71
6.1. A településszerkezet és a szubkultúrák összefüggései	72
6.2. A településszerkezet funkcionális változásai -	
az urbanizáció szakaszai	83
1. Városrobbanás	83
2. Szuburbanizáció	83
3. Deurbanizáció	84
4. Reurbanizáció	85
7. A bűnözés természeti és társadalmi indikátorai	87
7.1. Demográfiai és népességföldrajzi tényezők	91
7.2. A település lakosságszáma	92
7.3. A település funkciója	92
7.4. A település mérete alapján	92
7.5. Iskolai végzettség, oktatási intézmények jelenléte	93
7.7. Településszerkezeti vizsgálat	93
7.8. Közlekedésföldrajzi ismérvek és adottságok	93
7.9. A terület gazdasági adatainak elemzése	94
8. Bűnözésföldrajzi kutatás a gyakorlatban	95
8.1. A terület lehatárolása, kutatási hipotézisek és módszerek	95
8.2. Az abszolút értékek és a számított mutatók	95
8.3. Az időfaktor vizsgálata	96
8.4. Az elemzések során alkalmazott	
leggyakoribb számított értékek	97

<i>Az egy rendőrre jutó lakosok száma.....</i>	97
<i>A 100 000 lakosra jutó rendőrök száma.....</i>	97
<i>Az egy rendőrre jutó terület nagysága</i>	98
<i>Egy rendőrre jutó bűncselekmények száma.....</i>	99
8.5. A kutatás főbb eredményeinek összegzése	99
9. A bűnmegelőzés és a kriminálgeográfia kapcsolatrendszere	101
9.1. A területfejlesztés és területrendezés, illetve a bűnözésföldrajz kapcsolódási pontjai	102
9.2. Az építészeti és a szituációs bűnmegelőzés. A nemzetközi és a hazai kutatások vázlatos története	104
10. A bűnözésföldrajz speciális kutatási területei	107
10. 1. Az államhatárok bűnözésföldrajza.....	107
<i>10.1.1. A határ jelentősége és fogalma</i>	<i>109</i>
<i>10.1.2. Az illegális migráció és annak kriminálgeográfiai vetületei</i>	<i>109</i>
<i>10.1.3. Hazánk határszakaszainak strukturális különbségei</i>	<i>114</i>
10.2. A szervezett bűnözés kutatásának bűnözésföldrajzi sajátosságai ...	115
11. A kutatás gyakorlati hasznosíthatóságának lehetőségei	117
12. Felhasznált irodalom	120
Világhálós források.....	131
A könyvben szereplő fényképek forrásai.....	131
Jogszabályok.....	132
13. Tartalomjegyzék	133

